

Behiye CANTÜRK

İSKENDERUN TEKNİK
ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

EKONOMİ VE FİNANS ANABİLİM DALI

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

**ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN
FİNANSAL OKURYAZARLIK
DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİNE
YÖNELİK BİR ÇALIŞMA:
İSKENDERUN ÖRNEĞİ**

Behiye CANTÜRK

TEMMUZ 2023

EKONOMİ VE FİNANS
ANABİLİM DALI

TEMMUZ 2023

**ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN FİNANSAL OKURYAZARLIK
DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ÇALIŞMA:
İSKENDERUN ÖRNEĞİ**

BEHİYE CANTÜRK

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
EKONOMİ VE FİNANS ANABİLİM DALI**

**İSKENDERUN TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

TEMMUZ 2023

Behiye CANTÜRK tarafından hazırlanan “ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ÇALIŞMA: İSKENDERUN ÖRNEĞİ” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile İskenderun Teknik Üniversitesi Ekonomi ve Finans Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Nazif ÇALIŞ

Ekonomi ve Finans Anabilim Dalı /İskenderun Teknik Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

.....
.....

Başkan: Doç. Dr. Emine Uçar

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi/ Yönetim Bilişim Sistemleri Bölümü/ İzmir Bakırçay Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

.....
.....

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Samiye EKİM DERTLİ

Ekonomi ve Finans Anabilim Dalı /İskenderun Teknik Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

.....
.....

Tez Savunma Tarihi: 24 / 07 / 2023

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....

Doç. Dr. Ersin BAHÇECİ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

İskenderun Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Yükseköğretim Kuruluna gönderilen kopya ile tarafından Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'ne verilen basılı ve/veya elektronik kopyaların birebir aynı olduğunu,
- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarımı kabullendiğimi beyan ederim.

İmza
Behiye CANTÜRK

24/07/2023

ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN FİNANSAL OKURYAZARLIK
DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ÇALIŞMA: İSKENDERUN
ÖRNEĞİ
(Yüksek Lisans Tezi)

İSKENDERUN TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Temmuz 2023

ÖZET

Finansal okuryazarlık kavramı, ekonomik ve finansal gündemin farkında olma, finansal ürün ve hizmetleri anlamak için yetecek bilgiye sahip olarak optimal finansal kararlar alacak kadar sayısal beceri ve yorumlama kabiliyetine sahip olmayı içeren düzenli davranışlar bütünüdür. İçinde bulunulan yüzyılın en önemli konulardan biri olup özellikle geleceğin yetişkinleri olacak gençliğin finansal okuryazar bireyler olarak konunun dışında kalmaması gerekir. Bu çalışma kapsamında ortaöğretim düzeyinde öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu sebeple Hatay ili İskenderun ilçesinde öğrenim gören 371 lise öğrencisinin katılımıyla anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Araştırmada elde edilen veriler istatistiksel olarak analiz edilerek sonuçlar yorumlanmıştır. Veriler değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotlar (Sayı, Yüzde, Ortalama, Standart sapma) kullanılmıştır. Sonuçların değerlendirilmesi için tanımlayıcı istatistikler, t testi, varyans analizi yapılmıştır. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük seviyede olduğu belirlenmiştir. Finansal okuryazarlık seviyesinin cinsiyet, ailenin gelir düzeyi, ebeveynlerin mesleği ve finansal durumları ile okul türünden etkilenmediği sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın finansal okuryazarlık düzeyinin finansal bilgi takip kaynağına, sınıf seviyesine, tasarruf ve yatırım nedenleri ile gelir ve gider kaydı tutma seviyesine göre farklılık gösterdiği ortaya konmuştur. Ortaöğretim düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin geleceğe yönelik ekonomik kaygılarının yüksek düzeyde olduğu, finansal okuryazarlık seviyelerinin demografik özelliklerden çok finansal davranışlarla ilgili olduğu, erken dönem uygulamalı finansal okuryazarlık eğitim yöntemleriyle ileriye dönük daha iyi sonuçlar elde edilebileceği, temel düzey finansal kavramların belirlenip eğitim kurumları içinde tanıtılarak lise düzeyinde finansal farkındalık oluşturulması gerektiği gibi sonuçlar çalışmanın önemli noktalarındandır.

Anahtar Kelimeler : Finansal okuryazarlık, finansal bilgi, finansal eğitim

Sayfa Adedi : 113

Danışman : Prof. Dr. Nazif ÇALIŞ

A STUDY TO DETERMINE THE FINANCIAL LITERACY LEVELS OF HIGH
SCHOOL STUDENTS: THE CASE OF İSKENDERUN
(Master Thesis)

BEHİYE CANTÜRK

ISKENDERUN TECHNICAL UNIVERSITY
INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

July 2023

ABSTRACT

The concept of financial literacy is a set of regular behaviours that include being aware of the economic and financial agenda, having sufficient knowledge to understand financial products and services, and having sufficient numerical skills and interpretive skills to make optimal financial decisions. It is one of the most prominent issues of the current century, and especially the youth, who will be the adults of the future, should not be left out of the subject as financially literate individuals. With in the scope of the study it is aimed to determine the financial literacy levels of high school students. For this purpose, a survey was conducted with the participation of 371 high school students studying in İskenderun district of Hatay province. The data obtained in the research were analysed statistically and the results were interpreted. Descriptive statistical methods (number, percentage, mean, standard deviation) were used to evaluate the data. Descriptive statistics, t-test, and variance analysis were conducted to evaluate the results. It was determined that the financial literacy levels of the students were low. It was concluded that the financial literacy level was not affected by gender, family income level, parents' professions, financial situation, and school type. However, it was revealed that the financial literacy level differed according to the financial information sources, class level, savings and investment reasons, and also income and expense record keeping level. The results such as the high level of future economic anxiety of high school students, the fact that financial literacy levels are related to financial behaviors rather than demographic characteristics, the fact that better prospective results can be obtained with early applied financial literacy education methods, and the need to create financial awareness at the high school level by determining basic level financial concepts and introducing them in educational institutions are among the important points of the study.

Key Words : Financial literacy, financial information, financial education

Page Number :113

Supervisor : Prof. Dr. Nazif ÇALIŞ

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimine başladığım günden itibaren tez çalışması kapsamında rehberliğini ve desteğini esirgemeyen tez danışmanım sayın Prof. Dr. Nazif ÇALIŞ' a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Tez izleme toplantılarında gerek zaman ayırdıkları gerekse tezime kattıkları öneriler için Doç. Dr. Emine UÇAR ve Dr. Öğr. Üyesi Samiye EKİM DERTLİ' ye en içten teşekkürlerimi sunarım.

Tez süreci boyunca varlığı ve desteği ile her an yanı başımda hissettiğim, anlayışını esirgemeyen değerli eşim Taygun CANTÜRK' e, ayrıca yeri geldiğinde onlardan eksiltip çalışmalarına eklediğim zamanı bana çok görmedikleri ve varlıklarıyla hayatıma kattıkları tüm güzellikler için sevgili oğlum Alp Eren CANTÜRK' e ve sevgili kızım Duru CANTÜRK' e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR.....	xi
1. GİRİŞ.....	1
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	3
2.1. Ortaöğretim Kavramı	3
2.2. Okuryazarlık Kavramı.....	3
2.3. Finans Kavramı	4
2.4. Finansal Okuryazarlık	5
2.5. Finansal Okuryazarlık Bileşenleri.....	8
2.5.1. Finansal davranış.....	8
2.5.2. Finansal bilgi.....	9
2.5.3. Finansal tutum.....	10
2.5.4. Finansal motivasyon ve güven.....	11
2.6. Finansal Kararlar	11
2.7. Finansal Bireylerin Özellikleri	14
2.8. Finansal Okuryazarlığın Önemi	15
2.8.1. Finansal okuryazarlığın bireyler ve aileler için önemi.....	15
2.8.2. Finansal okuryazarlığın ekonomi için önemi.....	17
2.8.3. Finansal okuryazarlığın öğrenciler için önemi.....	19
2.9. Finansal Eğitim	22
2.10. Ölçek Geliştirme ve Ölçek Geliştirme Çalışmaları.....	25

3. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK ETKİNLİKLER.....	29
3.1. Türkiye’de Finansal Okuryazarlık Etkinlikleri	29
3.2. Uluslararası Ölçekte Finansal Okuryazarlık Etkinlikleri	34
3.3. Uluslararası Ölçekte Finansal Okuryazarlık Stratejileri	40
4. FİNANSAL OKURYAZARLIK ÇALIŞMALARI.....	47
4.1. Genel Finansal Okuryazarlık Çalışmaları	47
4.2. Öğrencilere Yönelik Yapılmış Finansal Okuryazarlık Çalışmaları	49
5. ARAŞTIRMAYA AİT YÖNTEM, ANALİZ VE BULGULAR	64
5.1. Araştırmanın Verileri	64
5.2. Araştırmanın Araç ve Yöntemi	65
5.3. Araştırmanın Hipotezleri.....	66
5.4. Araştırmanın Analiz ve Bulguları	67
5.4.1. Araştırmaya katılan lise öğrencilerine ait demografik bulgular.....	67
5.4.2. Araştırmaya katılan öğrencilerine ait finansal okuryazarlık bilgi düzeyine yönelik bulgular	72
5.4.3. Araştırmaya katılan lise öğrencilerine ait finansal davranış ve tutumlara yönelik bulgular.....	75
5.4.4. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri ile demografik bulguları arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi.....	79
6. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	86
KAYNAKÇA	93
DİZİN LİSTESİ.....	108
EKLER	Hata! Yer işareti

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 5.1. Araştırmanın yapıldığı ortaöğretim kurumları.....	65
Çizelge 5.2. Katılımcıların cinsiyetlerine göre frekans ve yüzde dağılımı.....	67
Çizelge 5.3. Katılımcıların sınıf seviyesine göre frekans ve yüzde dağılımı.....	67
Çizelge 5.4. Katılımcıların okul türüne göre frekans ve yüzde dağılımı.....	68
Çizelge 5.5. Katılımcıların aile gelir seviyesine göre frekans ve yüzde dağılımı.....	68
Çizelge 5.6. Katılımcıların ailelerinin finansal durumuna göre frekans ve yüzde dağılımı.....	69
Çizelge 5.7. Katılımcıların ailelerinin gelir ve gider kaydını tutma seviyesine göre frekans ve yüzde dağılımı.....	69
Çizelge 5.8. Katılımcıların tasarruf ve yatırım nedenlerine göre frekans ve yüzde dağılımı.....	70
Çizelge 5.9. Katılımcıların finansal bilgi takip kaynağına göre frekans ve yüzde dağılımı.....	70
Çizelge 5.10. Katılımcıların anne mesleğine göre frekans ve yüzde dağılımı.....	71
Çizelge 5.11. Katılımcıların baba mesleğine göre frekans ve yüzde dağılımı.....	71
Çizelge 5.12. Araştırmaya katılan öğrencilere ait ekonomik ve finansal bilgi düzeyi bulguları.....	73
Çizelge 5.13. Araştırmaya katılan öğrencilere ait finansal bilgi düzeyi puanlama bulguları.....	75
Çizelge 5.14. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal davranış ve tutumlarına yönelik bulgular.....	76
Çizelge 5.15. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal davranış ve tutumlarına yönelik bulgular.....	76
Çizelge 5.16. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal davranış ve tutumlarına yönelik bulgular.....	77
Çizelge 5.17. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal davranış ve tutumlarına yönelik bulgular.....	78
Çizelge 5.18. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal davranış ve tutumlarına yönelik bulgular.....	78

Çizelge	Sayfa
Çizelge 5.19. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal davranış ve tutumlarına yönelik bulgular.....	79
Çizelge 5.20. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinde cinsiyete göre farklılıklar	80
Çizelge 5.21. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinde öğrenim gördükleri sınıf seviyesine göre farklılıklar	80
Çizelge 5.22. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinde öğrenim gördükleri okul türüne göre farklılıklar	81
Çizelge 5.23. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinde aile gelir seviyesine göre farklılıklar.....	81
Çizelge 5.24. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinde ailenin finansal durumuna göre farklılıklar	81
Çizelge 5.25. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinde ailenin gelir ve giderlerinin kaydını tutma seviyesine göre farklılıklar ...	82
Çizelge 5.26. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinde tasarruf ve yatırım nedenlerine göre farklılıklar	83
Çizelge 5.27. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinde finansal bilgi takip kaynağına göre farklılıklar	83
Çizelge 5.28. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinde baba mesleğine göre farklılıklar	84
Çizelge 5.29. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinde anne mesleğine göre farklılıklar	85
Çizelge 5.30. Hipotez son durum.....	85

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar	Açıklama
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AÇSHB	Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
AEP	Aile Eğitim Programı
AIHL	Anadolu İmam Hatip Lisesi
AL	Anadolu Lisesi
ASEC	Amerikan Tasarruf Eğitim Konseyi
ASIC	Avustralya Menkul Kıymetler ve Yatırımlar Komisyonu
BDDK	Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu
BIST	Borsa İstanbul Anonim Şirketi
ÇSFE	Çocuk, Sosyal ve Finansal Eğitim
DFS	Digital Financial Services (Dijital Finansal Hizmetler)
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
EBA	Avrupa Bankacılık Otoritesi
EC	European Commission (Avrupa Komisyonu)
EU	Avrupa Birliği
FED	Federal Rezerv Sistemi
FINRA	The Financial Industry Regulatory Authority
FL	Fen Lisesi
FLEC	Financial Literacy and Education Commission
FODER	Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği
IB	Uluslararası Bakalorya
IMF	Uluslararası Para Fonu
INFE	Uluslararası Finansal Eğitim Ağı
İFM	İstanbul Finans Merkezi
İMKB	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
MTAL	Mesleki Teknik Anadolu Lisesi
NFER	Ulusal Eğitim Araştırmaları Vakfı
NPFE	National Partners For Financial Empowerment
NSA	National Supervisory Authority

OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
PACFL	American Advisory Council on Financial Literacy
PISA	Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
PNIF	National Financial Inclusion Strategy
SBL	Sosyal Bilimler Lisesi
SEC	Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TCMB	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TDK	Türk Dil Kurumu
TEB	Türkiye Ekonomi Bankası,
TSPB	Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği
TUİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
USA	Amerika Birleşik Devletleri
VIOP	Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası
WBG	Dünya Bankası

1. GİRİŞ

Finansal okuryazarlık, önkilerden çok farklı bir çağın yaşandığı, genç kuşağın ekonomiye katılmaya başladığı, üçüncü sanayi devriminin geçilmesiyle başlayan dijitalleşme çağının ortaya çıktığı bu zaman diliminde gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülke ekonomilerinin gündeminde önemli yer tutmaktadır. Birleşmiş Milletlerin belirlediği ve Türkiye 'de de kabul gören, yaş aralığı olan 12-24 arası nüfusu kapsayan gençlerin teknolojik gelişmelerin yoğunlaştığı bir zamanda dünyaya gelmiş olmaları, iletişimin sosyal medya ile daha da kuvvetlendiği, ortaöğretim seviyesi olarak adlandırılan lise döneminde eğitim alırken özellikle 2019 yılından itibaren başlayarak yayılan salgın sebebiyle; evlerinde çevrimiçi dersler yaparak, alışverişlerin e-ticarete dönüşmeye başladığını gözlemleyerek, kimisinin ise gelir seviyesi düşük olan ebeveynlerinin işyerlerini kapatıp tasarruflarla geçinmeye çalıştıklarına ya da devlet yardımı talep ettiklerine şahit olarak yaş almış olmaları ekonomik farkındalık oluşumu açısından olumlu sonuçlar doğurmuş olma ihtimalini taşımaktadır. Pandemi sonrasında böyle bir araştırmayı yapmak; salgın süreciyle beraber çeşitli iletişim kanalları üzerinden, aşına olmadıkları, tedarik zinciri kırılması, devlet desteği, risk, belirsizlik, ekonomik kriz gibi bazı ekonomik kavramları işiten genç neslin finansal okuryazar olarak hangi seviyede olduklarını değerlendirmek için yardımcı olacaktır. Yeni bir yüzyılın henüz başlarında iken finansal piyasaların gelişmeye başlaması, finansal araç ve ürünlerin çoğalmasıyla toplumsal refah artışı sağlamanın ancak daha rasyonel kararlarla mümkün olacağı açıktır. Küreselleşme ve teknolojinin etkisiyle ekonomik faaliyetler hızlanarak artmaktadır. Mobil uygulamalar vasıtasıyla bankalara gitmeden hesap açmanın mümkün olduğu, hatta belki de bankaların bile tarihe karışacağı günlerin yaklaştığı böyle bir zaman diliminde, ödeme yöntem ve araçlarının farklılaşmaya başlamasıyla birlikte çevrimiçi alışverişlerde sanal ödeme yöntemleri, dijital para birimleri kullanılmaya başlanmıştır. Tedarik zincirinde yaşanan kırılmalar, üretimin durdurulması gibi ekonomik faaliyetlerde öngörülemeyen durumlar ortaya çıkmış, tüm dünyada yaşanmaya başlayan enflasyon sorunu, Ukrayna- Rusya savaşı ve dünya ekonomisine etkileri, Türkiye'de yaşanan deprem felaketinin ekonomik boyutu gibi beklenmeyen birçok etkenle birlikte finansal okuryazarlık her zamankinden daha önemli hale gelmiştir.

Haberler, ekonomi kanalları, sosyal medya gibi iletişim kanallarında yer alan bu tür bilgilendirmelerle iç içe yetişen genç neslin bir önceki kuşağa göre daha çabuk uyum

sağlayacağı yeni finansal durumlarla karşılaşılırken geleceğin yetişkinleri olmaya aday olan lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin ölçülmesi önem arz etmektedir. Dünya ülkelerinin en önemli politikalarından olmaya aday olan sürdürülebilir ekonomi ve sürdürülebilir finans kavramlarının son zamanlarda daha çok gündeme gelmeye başlamasıyla gençlerin milli ekonomiye sağlayacağı katkı gerek mikro ekonomik gerekse makro ekonomik açıdan finansal okuryazarlık kavramının vazgeçilmez olduğunun göstergesidir.

Çeyrek yüzyıldan daha fazla bir zaman dilimi içinde ortaya çıkmış ve gelişme göstermiş olan finansal okuryazarlık kavramı farklı ülkelerde farklı isimlerle ifade edilmekle birlikte temel ve gelişmiş finansal okuryazarlık olarak farklı içeriklerle karşımıza çıkmaktadır. Geçmişten günümüze bir asırda yaşanan teknolojik gelişmeler ve küreselleşmenin ardından endüstri 5.0 konusunun gündeme gelmeye başladığı 21. yüzyılda yeni finansal hizmetler, ürünler ve araçların ortaya çıkması, bilgiye erişimin kolaylaşması, çevrimiçi eğitimlerin yaygınlaşması söz konusu iken finansal bilgisizliğin varlığı toplumsal refah artışına ket vuracaktır. Aynı şekilde toplumsal refahla birlikte sürdürülebilir finans uygulamalarının küresel anlamda gelişerek yaygınlaşması ise ancak finansal okuryazarlık seviyesinin artırılması ile mümkün olacaktır.

Bilgi tek başına önemli olmayıp davranış ve tutum olarak ortaya çıkmalıdır. Türkiye’de kişi başına düşen milli gelir miktarının düşük olması hane halkının tasarruflarının az olmasına sebep olurken aynı zamanda hane halkının sahip olduğu tasarrufları israf ettiği de görülmektedir. İhtiyaçlar dahilinde tüketim yapmak, tüketim çılgınlığının önüne geçmek ülkenin kalkınması için önemlidir. Bireylerin küresel piyasaların karmaşasında kaybolmadan, toplumsal refahtan kendine düşen payı artırarak daha iyi yaşam koşullarında yaşayabilmesi ve kendinden sonraki nesillerinde yaşam koşullarının iyileştirilmesi, sağlıklı ekonomik kararlar alarak gününü ve geleceğini garanti altına alabilmesi sadece kendine karşı görevi olmayıp özellikle ülkesine ve milletine karşı olan vatandaşlık göreviymişçesine davranabilmesi için gereken bilincin, becerinin, tutum ve davranışların geliştirilebilmesi amacıyla finansal okuryazarlık eğitiminin erken çocukluk çağlarından başlamak üzere hayatın içinden kesitlerle beraber akıl yoluyla sindirilebilmesi, öncelikle eğitim süreci içerisinde ele alınıp değerlendirilmesi gereken hususlardan biri olup okulların ders müfredatında da yer alması toplumsal açıdan yerinde bir karar olacaktır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

İkinci bölümde finansal okuryazarlığa ilişkin bazı temel kavramlar, finansal okuryazarlığın bileşenleri, özellikleri ve önemi açıklanmıştır.

2.1. Ortaöğretim Kavramı

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği 6. maddede ortaöğretim kurumları imam hatip ortaokulları veya ortaokul sonrasında 4 yıllık zorunlu eğitim ve öğretim verilen kurumlar olarak ifade edilmiştir. 6-14 yaş aralığındaki kız ve erkek çocukların resmi veya özel ilköğretim kurumlarının ilkokul ve ortaokul kademelerinde aldıkları zorunlu eğitim süreci ilköğretim çağı olarak nitelendirilirken, ortaöğretim ise ilköğretimde alınan eğitimin ardından dört yıl boyunca, yaygın ya da örgün öğrenim veren mesleki ve teknik veya genel öğretim kurumları olarak açıklanmıştır (İlköğretim ve Eğitim Kanunu, 1961). Bu okullardan mezun olan öğrenciler ortaöğretim diploması almaya hak kazanırlar. İlköğretimi bitirerek ortaöğretime devam etmeye hak kazanan öğrenciler, ortaöğretime devam ederek ilgi alanları, yatkın oldukları alanlar ve yetenekleri dahilinde Ortaöğretim kurumlarının var olan olanaklarını kullanma hakkına sahiptir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2016).

2.2. Okuryazarlık Kavramı

Türk Dil Kurumunca (TDK) okuma yazması olan, öğrenim görmüş kimse olarak açıklanan okuryazar kavramı (Türk Dil Kurumu, 2023), Cambridge sözlükte ise okuyup yazabilme yeteneği ve özel bir konuda bilgi sahipliği olarak tanımlamıştır (Cambridge Dictionary, 2023).

Cato ve diğerleri (1992) erken dönem okuma ve yazma işleminin, harfleri ve kelimeleri tanıma, farklı materyalleri yardım almadan, tam olarak, akıcı ve anlayarak okuma gibi basamaklar içerdiğini belirtmişlerdir.

Batı dünyasında ortaya çıkarak gelişen okuryazarlık kavramı, tek başına okuma ve yazma anlamında kullanılmaktan öte bireyin sürdürdüğü hayata bakış açısını, olayların algılanarak anlamlandırılması gibi içerikleri ifade etmektedir (Aşıcı, 2009).

Güneş (1994), eskiden adını ve soyadını yazıp okuyabilen kişiler için kullanılan okuryazarlık kavramının yetişkin bireylerin yazılı işaretleri anlayabildiğinde başladığını, fakat tanımın zamanla değişerek, 1960 yılından sonra daha geniş anlam içerecek şekilde fonksiyonel okuma ve yazma olarak nitelendirilerek süreklilik ifade eden eğitim anlayışına, hayat boyu öğrenmeyi kapsayacak şekilde, bireysel gelişimin temeli olarak ele alınan yeni bir tanıma dönüşmüştür. Gelecek için önem arz eden okuma yazma kavramı, sadece teknik yetenek olarak değil, bireylerin zihinsel becerilerini geliştirmek amacıyla, bilgi olarak verileni anlayıp doğru kullanabilme, analiz ederek sentezledikten sonra yapılan bireysel değerlendirme neticesinde doğru kararlar verebilme şeklinde ifade edilebilir (Güneş, 2003).

Yılmaz (1989) ise okuryazar bireylerin, edindikleri bilgiyi günlük hayatta karşılaştığı problemleri çözmek için kullanabildiklerini, yaşamlarında olumlu açıdan anlaşılır nitelikte değişiklik yaratabildiklerini belirtmiştir. Okuryazarlık, bireylerin aile ve okuldan başlayarak işyeri ve toplum içinde yaşamlarını sürdürebilmeleri için metinleri almak, anlamak, oluşturmak ve kullanma konusunda sürekli gelişen yetenek (Temizkan ve Sallabaş, 2009; Trunk ve diğerleri, 2018); okuma, yazma ve matematik becerileri ise okuryazarlığın temel becerileri olarak ifade edilmiştir (Starcek ve Trunk, 2018; Tatar ve Soylu, 2006; Yıldız, 2010).

2.3. Finans Kavramı

TDK sözlükte ‘para, mal’ ile ‘mali işler’ olarak açıklanan finans kavramını, Aydın (2007) bireylerin faydalanabileceği para, fon veya sermaye olarak tanımlamış; Bayram (2010) ise finansal okuryazarlık ve para yönetimi üzerine yaptığı çalışmasında bireylerin gündelik yaşamlarındaki tüketim ürünlerinin alışverişinden başlayıp emeklilik dönemine yönelik yaptıkları birikimlere kadar birçok amacı içine alan bir sektör olarak tanımlarken aynı zamanda alınan finansal kararların finansal yönetimle ilgili olduğunu dolayısıyla, finans konusunda bilgili olmakla ve finansal bilgiye erişimi olmakla ilişkisine değinmiştir. Benzer şekilde, Eğilmez (2019) bireyin ya da hane halkının bütçe yönetimi; sigorta, yatırım, tasarruf, kredi tercihleri, tüketim harcamaları gibi konularda sınırlı kaynaklarla alacakları finansal kararların doğruluğu ile belirsizlik ve risklerin etkin yönetimini amaçlayan disiplini bireysel finans olarak tanımlamıştır.

Bodie (2006) finansı ekonominin bütçe, tasarruf, borç alma, borç verme, yatırım, çeşitlendirme, sigorta ve eşleştirme ile ilgilenen bir dalı olarak açıklamıştır. Gündoğdu (2021), “Finansal Yönetim” kitabında finansın mali hizmetlerin tamamı ile bu hizmetler için gereken finansal araçları da içerdiğini belirterek “Finans, kişisel işlevi, pazarlama işlevi, üretim fonksiyonu ve risk minimizasyonu ile araştırma ve geliştirme faaliyetlerini ele alan birbiriyle ilişkili işlevlerden biridir.” şeklinde tanımlamıştır. Summers (1985), finansın ekonomi alanları ile müttefik olduğunu fakat zaman kavramı ve portföy yönetimi sebebiyle ekonominin alt alanı olduğunu ifade etmiştir.

Investopedia web sayfasında finans, para ve yatırım yönetimi, oluşumu, analizi gibi konuları içeren bir terim olarak açıklanmış; projeler için gereken kaynak finansmanını sağlamak amacıyla gelecek zamanı da dahil ederek kredi, borç, menkul kıymetler ve yatırım kullanımı söz konusu olacağı için paranın zaman değeri, faiz oranları, tasarruflar gibi konularla da ilişkilendirilmiştir (Hayes, 2022).

2.4. Finansal Okuryazarlık

Cambridge sözlükte finansal okuryazarlık kavramı finans konusunda temel prensipleri anlama yeteneği olarak açıklanmıştır (Cambridge Dictionary, 2023).

Noctor ve diğerlerine (1992) göre Finansal okuryazarlık terimi Ulusal Eğitim Araştırmaları Vakfı (NFER) için parayı kullanmak ve yönetebilmek için gereken kararları almak olarak tanımlanmıştır (Noctor vd., 1992, akt. Bird, 2008).

Bu kavram 1997 senesinde Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Jumpstart Koalisyonu tarafından bireylerin finansal kaynaklarını ömürleri boyunca etkin ve güvenli şekilde yönetebilmeleri için gereken bilgi kullanım becerisi ve yönetme yeteneği olarak tanımlanmış ve 2008 senesinde American President’s Advisory Council on Financial Literacy (PACFL) tarafından tanım olarak benimsenmiştir. İlk kez ölçüm yapılmaya başlandığında finansal okuryazarlık terimi henüz bilinmese de kısa zamanda uluslararası ölçekte değerlendirilmeye başlanmıştır (Mandell, 2008).

Anderson ve diğerleri (2000) finansal okuryazarlığı finans açısından bilgi edinerek sahip olunan bilgiyi okuyabilme, analiz etme, yönetme ve iletişim kurabilecek düzeyde

değerlendirebilme yetisi olarak yorumlamışlardır. Bu tanımdan yararlanarak finansal okuryazarlık kavramı, finansal konular hakkında sahip olunan bilgiyi anlayarak planlama yapma ve bireylerin ekonomik durumlarına ilişkin yorum yapabilme ve uygulama kabiliyeti şeklinde de açıklanabilir.

Trunk ve diğerleri (2018), genç nesil için önemli olan finansal okuryazarlığın geniş kapsamlı olduğunu, birçok okuryazarlık becerisini içerdiği için farklı bir okuryazarlık türü oluşturmadığını, dolayısıyla finansal okuryazarlığı diğer okuryazarlık türlerinden ayırmadan okuma ve matematik okuryazarlığıyla birlikte ele alınması gereken bazı temel bilgi ve becerilerin kompozisyonu olarak açıklamışlardır. Paranın finansal okuryazarlıkla ilgili olduğu, parayı anlamamanın finansı anlamak olduğu ve finansı anlamamanın finansal okuryazarlık düzeyini etkilediği ifade edilmiştir (Çolak, 2017; Öztürk ve Demir, 2015).

Świecka ve diğerleri (2019) finansal okuryazarlığı akademik literatürde kullanıldığı şekliyle hisse senedi, tahvil, sabit ve ayarlanabilir oranlı ipotek, enflasyon, kredi sicil notu, çeşitlendirme gibi finansal kavramlar bilgisine ek olarak etkili finansal kararlar almak için gereken matematiksel becerilere veya aritmetik bilgiye sahip olmak ve finansal planlama gibi faaliyetlerde bulunmak olarak açıklamıştır.

Finansal okuryazarlıkla ilgili çok çeşitli tanımlar yapılmasına karşın kesinleşmiş bir tanımı yoktur. Finansal davranış ve tutum, paranın dikkatli kullanımı, harcarken idareli ve ihtiyatlı davranarak mümkünse tasarruf edebilme özelliklerine sahip olma gibi becerilerdir. Gerektiği durumlarda bütçe hazırlayarak tüketim ya da harcama yaparken bütçe dahilinde hareket edebilmek ve sahip olduğu gelirini harcarken benzer ürünlerde fiyat karşılaştırması yapabilmektir (Bozçelik, 2019; Gökmen, 2012).

Huston (2010) bir araştırmasında literatürde var olan 71 çalışmayı inceleyerek bunların 52'sinde standartlaşmış finansal okuryazarlık tanımının olmadığını, fakat anlama ve uygulama becerisi olarak kavramsallaştırılması gerektiğini ifade etmiştir.

Hung (2009) ise finansal okuryazarlığı, temel ekonomik ve finansal kavramları kullanabilme becerisi ve ömür boyunca finansal refah sağlamak için finansal kaynakların etkili kullanılma yeteneği olarak ifade etmiştir. Ağırman ve Akyol (2019), bireylerin ekonomik ve finans kavramları hakkında bilgi sahibi olmasının yanı sıra yaşam

standartlarını yüksek tutmak için finansal kaynaklarının doğru kararlarla yönetimini sağlayabilecek finansal becerilere sahip olma ve kullanabilme yetisi olarak açıklamıştır.

Finansal okuryazarlık OECD (2017) tarafından, finansal bilgi, kavram ve risklerin anlaşılması ve bu tür bilginin etkili kararlar alırken uygulanmasını sağlayacak beceri, motivasyon ve güven duygusunun ekonomik yaşantıda bireylerin ve toplumların finansal refahlarının artırılabilmesi için kullanılabilirliği olarak ifade edilirken, Avrupa Birliği (EU) tarafından ise Avrupa'daki insanların doğru finansal kararlar almaları için gereken bilgi ve beceriye ulaşmalarına destek olmak için yapılan etkinlik finansal okuryazarlık tanımı olarak kullanılmaktadır. Ayrıca insanların her gün paralarını yatırmak için hangi bankayı seçeceği, hangi yatırım türünü tercih edecekleri, emeklilikleri için nasıl tasarruf edeceklerine kadar çeşitli finansal kararlarla karşı karşıya kaldıklarını belirtmektedir (European Commission [EC], 2022).

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) bünyesinde kabul gördüğü şekilde finansal eğitim olmadan finansal okuryazarlıktan söz edilemeyeceği için finansal eğitim ile finansal okuryazarlığın birbirine bağımlı kavramlar olduğu açıklanmıştır (OECD, 2005). Widyastutia ve diğerleri (2020) ise yaptıkları çalışmada odaklanılması gereken en önemli meselelerden biri olan finansal eğitimin, özellikle bireylerin finansal okuryazarlık seviyesini yükseltme ve finansal davranışlarının gelişimine katkıda bulunmada göz önünde bulundurulması gereken bir faktör olmasını beklerken aksine önemsiz etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ancak toplumlar ve toplumu oluşturan bireyler birbirinden farklı özelliklere sahip olduğu için her biri farklı programlar talep etseler de finansal eğitimle birlikte bilginin zamanla davranış ve tutumlarda kendini göstermesi beklenmektedir.

Finansal okuryazarlık kavramı 1990'lardan beri kullanılmaktadır. Her ne kadar finansal okuryazarlık ve finansal uygunluk kavramı eş anlamlı olarak kullanılsa da finansal okuryazarlık anlama ve bilgi, daha geniş kapsamlı olan finansal uygunluk ise bilişsel yönleriyle beraber davranış, karar alma, uygulama becerileri de içerir. Bazı çalışmalar yetişkinlerin yaklaşık beşte birinin modern toplumda temel ihtiyaçlarını karşılayacak kadar okuryazar olmadığını gösterir yöndedir (OECD, 2016; Starcek ve Trunk, 2018).

2012 yılında Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) için finansal okuryazarlık; bireylerin ekonomik hayata katılımı, finansal refah seviyesini artırıcı kararlar

verebilmelerini sağlayacak uygulama becerisinin edinilmesi için gereken finansal bilgi, motivasyon ve güven duygusuna sahip olmakla birlikte yönetme aşamasına dönüşümü olarak ifade edilmiştir (OECD, 2014).

Finansal okuryazarlık, ekonomik ve finansal gündemi takip edebilme, finansal ürün ve hizmetlerle ilgili yeterli finansal bilgiyle karşılaştırma yapabilme ve doğru finansal kararlar verebilmek için gerekli sayısal uygulama becerisini de kullanarak finansal refahını sağlayabilmek için bireysel finansal kontrol yetkiliğine sahip olabilecek kadar bilgi, tutum ve davranışları içeren karmaşık yapıya bir kavram olarak nitelendirilebilir (OECD, 2018).

Finansal okuryazarlık açıklanırken genel olarak araştırmacılar “finansal kavramlarla ilgili bilgi, bireysel finans yönetimi, finansal iletişim kurabilme yeteneği, ve rasyonel finansal karar verebilme becerisiyle gelecek için finansal planlama yapabilme davranışı” olmak üzere 5 bileşenden söz ederken (Remund, 2010; TBB, 2023), Huston (2010) ise finansal okuryazarlığın anlama ve kullanma olmak üzere 2 boyutuyla kavramsallaştırılabileceğinden, Lusardi ve Mitchell (2011a) ise finansal bilgiyi kullanma, planlama yapabilme, servet birikimi ve emekliliğe ilişkin doğru kararlar alma olmak üzere dört bileşenden söz etmektedir. Hilgert ve diğerleri (2003) kendi çalışmalarında, daha önceden çalışılmış olan içeriklerden farklı olarak, finansal davranış ile finansal bilgi arasındaki ilişkiyi doğrudan test ettiklerini ve finansal yönetim davranışlarının finansal bilgiyle şekillendirildiğini söylemişlerdir.

2.5. Finansal Okuryazarlık Bileşenleri

Finansal okuryazarlık bileşenleri; finansal davranış, finansal bilgi, finansal tutum, finansal motivasyon ve güven olarak ele alınmaktadır.

2.5.1. Finansal davranış

Türkiye Bankalar Birliği (TBB) finansal okuryazarlık web sayfasında finansal davranış kavramını bireylerin bütçeleme davranışları, alışveriş alışkanlıklarının düzenlenmesi, varlık yönetimi, tasarruf, yatırım ve borçlarının kontrolü gibi ekonomik değerlendirme yapabilme yetkinliği olarak tanımlanmıştır. Ayrıca bireylerin bazı finansal kavramlardan olan faiz,

bütçe, kredi, yatırım, tasarruf gibi terimler hakkında bilgi sahibi olmalarını da finansal davranış olarak ifade eder (Türkiye Bankalar Birliği, 2023).

Parasal akım yönetimi, tasarruf ve yatırım gibi üç; borç yönetimi kavramını da dahil ederek dört ana finansal davranış bileşeni ve bu davranışların birbiriyle etkileşimi (Hilgert vd., 2003); paranın harcanma şekli ve planlanması, yazılı bütçe oluşturularak giderlerin kontrol altına alınması (Xiao ve diğerleri, 2006) gibi davranışlar finansal davranış olarak nitelendirilirken; bireyin geleceğini düşünerek yaptığı tüketim, birikim, planlama gibi mali konularda alınan kararlar finansal davranışların sonucu (Alkaya ve Yağlı, 2015); bireylerin servetlerini rasyonel yönetme becerisi ve tasarruf alışkanlıklarının varlığı gibi unsurlar ise beklenen finansal davranışlar olarak tanımlanmıştır (Ünal ve Düger, 2015).

Finansal yönetim davranış ölçeği geliştirdikleri çalışmalarında Dew ve Xiao (2011) davranış eğiliminin, nakdi yönetim, tasarruf ve yatırım, kredi yönetimi olmak üzere üç ana faktör üzerinde durmuşlardır.

Finansal eylem ve davranışlar gerek kısa gerek uzun vadede tüketicilerin finansal dayanıklılığını ve refahını artırmalıdır. Fatura ödemelerini ertelemek, alışveriş yapmadan finansal ürünleri seçmek veya gelir açığını kapatmak için kredi kullanmaya başvurmak gibi bazı davranış türlerinin finansal refahı olumsuz etkileme ihtimali vardır. Dolayısıyla anketlerde finansal davranışları değerlendirmek önem taşımaktadır (OECD, 2019).

2.5.2. Finansal bilgi

Bilgi, insanoğlunun gelişimiyle birlikte ele alınmaya başlanan, önceleri felsefenin içinde değerlendirilip zamanla bilim dallarının genişlemesi ve koşulların değişimiyle farklı tanımları yapılan fakat genel olarak çevresel unsurların algılanması, doğru ve faydalı olması, şekillendirilebilir, ölçülebilir, belirli bir amaç doğrultusunda çeşitli simgeler ve kodlar vasıtasıyla iletilebilir olması gibi özellikleri olan bir kavram olarak nitelendirilmektedir (Uçak, 2010; Ünal, 2008).

Delavande ve diğerleri 2008 yılında yaptıkları bir çalışmada finansal bilgiyi insan sermayesi, bilgi edinmeyi de yatırım türü olarak ele aldıklarını ve finansal okuryazarlığın da diğer sermaye türleri gibi geliştirilebilir olduğunu belirtmişlerdir.

Finansal bilgi, ekonomi ve finansal durumla ilgili haberleri takip etmek, finansal ürün ve hizmetleri karşılaştırmak ve optimal finansal kararlar almak gibi faaliyetlerde bulunmak için gerekli olan finansal okuryazarlığın önemli bir bileşenidir. Temel bilgi sahibi ve finansal bağlamda sayısal işlem becericisi olan tüketici bireyler bağımsız hareket edip kendi mali sorumluluklarını alabilir ve refah düzeylerini yükseltebilirler. Ayrıca emeklilik planlaması ve borç yönetimi gibi konularda daha başarılı olmanın finansal bilgi ile orantılı olduğu kanıtlanmıştır (OECD, 2019).

Finansal bilgi mikroekonomik ve makroekonomik olmak üzere iki farklı düzeyde ele alınabilir. Söz konusu makroekonomi olduğunda ekonominin genel kavramlarından olan cari açık, istihdam, milli gelir, enflasyon, resesyona, toplam üretim, toplam tüketim, büyüme gibi terimler ele alınırken mikroekonomi açısından ise hane halkı ve firmaları ilgilendiren kar maksimizasyonu, pazar, arz ve talep, tüketici teorisi gibi terimler irdelenmektedir (F. Özdemir, 2011).

Finansal bilgi, gelişen ekonomik yapıyla birlikte bireylerin doğru ekonomik kararlar vererek doğru finansal davranış geliştirmesi için gereken borç, paranın zaman değeri, faiz oranları, varlık, tasarruf gibi terimleri anlamasını yansıtmaktadır (Dewi ve diğerleri, 2020)

2.5.3. Finansal tutum

Bireyin, herhangi bir olay, olgu ya da durumla karşılaştığında göstereceği olası davranış şekli tutum olarak tanımlanabilir. TDK sözlüğünde “Para veya herhangi bir şeyi dikkatli kullanma, idare, idareli tüketme, iktisat, tasarruf, ekonomi.” şeklinde açıklanmıştır.

TBB ise bireylerin, gelecek için birikim yapma, parayı dikkatli kullanma, idareli tüketme gibi konularda edindikleri tecrübeler sonucu düzenli bir finansal tavır sergilemeleri olarak tanımlamaktadır (Türkiye Bankalar Birliği, 2023).

Finansal yönetimle ilgili stratejik kararlar almak için gereken en önemli unsurlardan biri olan finansal tutum bireylerin yaşadıkları sürece karşılaşılabilecekleri bütçe, tasarruf, yatırım, tüketim, borçlanma gibi mali konularla ilgili kararlar verirken doğru yöntemler tercih ederek etkili kararlar alma becerisidir (Boztosun ve diğerleri, 2022).

Finansal okuryazarlığın OECD/INFE tanımı, bir bireyin belirli bir şekilde hareket etmek için yeterli bilgi ve yeteneğe sahip olsa bile, tutumlarının harekete geçip geçmeme kararını etkileyeceğini kabul etmektedir. Bu bağlamda “Para harcamak tasarruf etmekten daha tatmin edici”, “geleceği düşünmeden bugünü yaşamak” ve “para harcamak için vardır” gibi üç yanlış tutum ifadesi incelenmiştir. Böylece finansal refahın öncelikle olumlu davranışlardan kaynaklandığı ve bu nedenle finansal eğitimin, finansal refahı iyileştirmek için davranışı değiştirmesi gerektiğine dair genel anlayış sonucuna ulaşılmıştır (OECD, 2018). Kısaca, finansal okuryazarlık konusunun sadece akılda bulunması gereken bilgi olarak değil aynı zamanda tutum ve davranışlara yansımaları gereken bilgi türü olarak ele alınması önemlidir.

2.5.4. Finansal motivasyon ve güven

Finansal okuryazarlık, finansal sorunları çözebilmek için gereken bilgi, anlama, kavrama ve becerilerle birlikte bilişsel olmayan özellikleri de içerir: finansal kararlar vermek, finansal faaliyetlerde bulunmak için gerekli bilgi ve önerilere ulaşabilmek için ihtiyaç duyulan araştırma motivasyonu ile bunu sağlayacak güven ve duygusal yönetim kabiliyeti, finansal kararları etkileyen çeşitli psikolojik etkenler. Bu özellikler, finansal eğitimin bir hedefi olarak kabul edilir (OECD, 2019).

2.6. Finansal Kararlar

Temel finansal kavramları içselleştirmeden finansal kararlar vermek doğru olmayıp ancak finansal okuryazar kişiler tasarruf, yatırım, borçlanma gibi giderek daha karmaşık yapıya bürünen finansal konularda, finansal hizmetlere erişimin de kolaylaşması ile rasyonel kararlar alabilecek finansal farkındalığa sahiptirler (Klapper ve diğerleri, 2015). İçerik açısından değerlendirilerek kavramsal farkındalık ve bakış açısı geliştirmek, bilgi sahibi olmak, rasyonel yaklaşımla yorumlayıp doğru karar verme süreci ile tamamlamak finansal okuryazarlık açısından önemlidir.

Bodie (2006), finansal kararlar alırken dikkat edilmesi gereken prensipleri 4 maddede açıklamış ve 8 maddede de bunların bireysel finansal kararlara nasıl aktarılabileceğini belirtmiştir:

- “Tek Fiyat Kanunu” yasasını zorunlu kılan piyasa düzeni ve piyasa arbitrajının dinamiklerinin, rekabetçi piyasalarda uygulanan “Bedava aş yoktur” prensibinin daima akılda tutulması gerektiği ve finansal kararlar alırken dikkat edilmesi gerektiği
- Bireysel tasarruf ve yatırımlarla ilgili kararların rasyonel kaynak tahsisi çerçevesinde modellenmesi: ömür boyu tüketiminizin bugünkü değerinin ömür boyu kazancınızın bugünkü değerini geçemeyeceği kısıtlamasıyla refah maksimizasyonu yapılması.
- Risklere karşı sigorta işlemlerinin değerlendirilmesi ve beklenen refahı maksimize edebilecek bir model ile çerçevelenmesi. Belirsizlikle başa çıkmanın iki ana yöntemi vardır: varlıkların istenen hedefle eşleştirilmesi ve riskin bir havuzda toplanarak alt bölümlere ayrılması (çeşitlendirme).
- Vergi ve işlem ücretlerinin hesaba katılması: vergi ve işlem ücretlerinden önce optimal görünen birçok karar, bunlar dikkate alındığında optimal olmayabilir.

Bodie (2006), aynı çalışmasında kişisel finans ile ilgili 8 ekonomik davranışın bireysel finansal kararlara dönüştürülmesi için yapılabilecekleri şöyle listelemiştir:

- Bütçeleme: Ömür boyu çalışarak harcanan emek karşılığında elde edilecek gelirin ömür boyu yapılacak tüketim harcamalarını geçmeyecek şekilde uzun vadeli finansal planlamasını yapmak olarak açıklanabilir. Geçmişte yapılan harcamaların analizi ile başlanarak gereksiz harcamaların engellenerek israfın önüne geçilmesi sağlanıp yaşam standardı yükseltilebilir.
- Tasarruf: Cari gelirin tamamının tüketilmeyip biriktirilmesi anlamına gelir. Borcu azaltmak ya da varlıkları artırmak için kullanılabilen tasarruf bazı durumlarda harcanarak da yapılabilir. Bireyin kendini geliştirerek gelecekte daha fazla maddi kazanç elde etmek için yapacağı eğitim harcaması da tasarruf niteliğinde olup tüketim harcaması gibi değerlendirilmemelidir. Aslında ekonomide yatırım ve tasarrufun aynanın iki yüzü niteliğinde olduğu ifade edilebilir.
- Yatırım: Bireysel finasta yatırım bireysel varlıkların güvenilirden riskli olanlara kadar nasıl tahsis edileceğine karar vermek anlamına gelir. Uzun vadeli tahvil kısa vadede riskli, yaşam standardınızı korumak için enflasyona karşı korumalı tahviller doğru, uzun süre aynı ortamda yaşanacaksa evi satın almak doğru, birkaç yıllığına yaşayacağınız ortamda ev almak riskli olabilir. “Tek Fiyat Kanunu” daima dikkat edilmesi gereken bir husustur.

- Borçlanma: Zamanla rahat tüketim yapmayı sağlayabileceği için kredi erişimi değerlidir. Ev, araba satın almak ya da kendi işine yatırım yapmak için borçlanmak durumunda kalmak gerekebilir. Bunu sağlamak amacıyla hangi faiz oranı ile ne kadar borçlanılacağına dikkat edilmelidir. Ev kredisi faiz oranı daha düşük olacağı için daha yüksek faiz oranına sahip olan kredi kartına tercih edilmelidir. Bir varlığı uzun süreli kiralamak onu borç alınan parayla satın alıp zamanla geri ödemeye benzer ve bu durumda da geri ödemeye dahil edilen faiz oranı söz konusudur.
- Borç verme: Borç alan kişinin kendi kontrolü dışındaki sebeplerden ötürü borcunu geri ödememe ihtimali olduğu için teminat almak bu riski kontrol etmenin yolu olduğu gibi, daha yüksek faiz oranı uygulamak da bu riski telafi etmenin yoludur. Daire, araba, toprak gibi varlıkların kullanılmasına izin vermek de bir çeşit borç verme yöntemi olup bu tür durumlarda kredi süresi boyunca bahse konu olan varlığın olası değer kaybının göz önünde bulundurulması gerekir.
- Sigorta: Sigorta priminden daha büyük bir zararı tanzim etmek amacıyla sözleşme satın almak anlamına gelen sigorta, bireyin kendini risklere karşı korumak için çok uygun maliyetli bir yöntem olabilir. Olası kayıplara karşı önlem olarak varlık rezervi oluşturmak için tasarruf edilebilir. Oysaki düşük olasılıklı da olsa potansiyel kaybın çok büyük olacağı durumlar için sigorta yaptırmak ihtiyati tasarruftan daha verimli olacaktır. Öte yandan, sigorta poliçeleri genellikle fiyatı artıran opsiyonel özelliklerde içerir. Bilhassa deprem, sel, trafik kazası gibi risk içeren durumlara karşı varlıkları korumak açısından zorunluluk olarak değerlendirilebilir.
- Çeşitlendirme: “Tüm yumurtaları aynı sepete koymamak” benzetmesiyle de ifade edilebilen riski azaltmak anlamını taşır. Tek bir şirketin hissesine yatırım yapmak yerine farklı sektörlerden farklı şirketlerin hisselerine yatırım yapılabilir. Kazançların bir kısmı kayıpların bir kısmını telafi edebileceği için hisse senedi portföyünün riskliliği tek bir menkul kıymete eşit büyüklükte bir yatırımın riskinden daha az olacaktır.
- Eşleştirme: Geleceğe yönelik tasarruf hedefinin gerisinde kalma riskini ortadan kaldırmak için yatırımın vadesiyle hedefi eşleştirmek anlamındadır. Belirli bir vade tarihi olmayan hisse senetlerine veya yatırım fonlarına yatırım yapıldığında eşleştirme yapılmış olmaz.

2.7. Finansal Okuryazar Bireylerin Özellikleri

Günlük yaşamdan başlayarak hayatın devamlılığı için mevcut kaynaklarla sınırsız ihtiyaçların israf etmeden karşılanabilmesi, gelir gider dengesinin kurulabilmesi, yatırım, tasarruf, borçlanma, tüketim, sigorta, emeklilik birikimi gibi ekonomik faaliyetlerin optimal düzeyde yerine getirilmesi gerekir. Küresel ekonominin yükselmesiyle birlikte tüketim çılgınlığının artması bireylerin kontrolsüzce harcayarak bir sonraki aşamayı planlamadan, özellikle kredi kartı sahibi olan bireylerin yöneldiği aşırı harcamalar, borçlanmak için çekilen banka kredilerinin faiz oranlarının önemini bilmemek gibi finansal bilgisizlik göstergesi olan davranış ve tutumların finansal okuryazar bireylerde görülme oranı daha düşüktür. Tomášková ve diğerleri (2011), bireylerin finansal okuryazar olduğunu söyleyebilmek için, tasarruf, para, gelir-gider bilgisi, yatırım, harcama ve borçlanma gibi konularda bilgi sahibi olmaları gerektiğini ifade etmişlerdir.

Finansal okuryazar bireylerin matematik, para, kredi ve borç yönetiminde yetkin; sigorta, yatırım, tasarruf, risk, emeklilik gibi finansal alanlarda da değerlendirme yapabilecek düzeyde olduğu söylenebilir (Trunk vd., 2018). Finansal okuryazar bireyler finansal faaliyetlerin kontrolü konusunda bilinçli olan, aşırı ve gereksiz tüketimden kaçınan, gelecek planlaması yapabilen, ihtiyatlı hareket eden, gelirini artırıp giderini azaltabilen, finansal başarı sağlayıp bunu koruyabilen bireyler olarak değerlendirilebilirler (Torlak, 2000).

Kempson ve diğerleri (2005) finansal okuryazar bireylerin, matematiksel becerilere sahip olmanın yanı sıra, etkin para yönetimi yapabilen; borçlar, sigorta, tasarruf, yatırım gibi konulara hâkim ve finansın etik, sosyal, politik ve çevresel boyutlarını anlayabilen bireyler olduğunu ifade eder. Finansal okuryazar olan birey gelir-gider dengesini kurarak kişisel bütçe yapabilmeli ve parasını uygun şekilde yönetebilmelidir. Geliri giderinden fazla ise kalan parasıyla finansal sisteme dahil olarak tasarruflarını nakit olarak bekletmek yerine uygun finansal araçlarla değerlendirip ek gelir elde edebilmelidir. Geleceğini garanti altına alabilmek için doğru planlama ile doğru tercihler yapabilmelidir. Finans uzmanlarıyla iyi iletişim kurabilecek kadar bilgisi olmakla beraber kendini ifade edebilecek iletişim becerilerine de sahip olmalıdır. Ayrıca tüketici olarak sorunlarla karşılaştığında hakkını arayabilmelidir (Gökmen, 2012).

2.8. Finansal Okuryazarlığın Önemi

Gün geçtikçe teknolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel değişimlerin küresel anlamda daha sık yaşandığı toplumsal hayatta etkin olmak için dijital okuryazarlık, bilgi, finans ve medya okuryazarlığı gibi alanlarda yaşanan gelişmelerin takibi önem taşımaktadır (Trunk vd., 2018). Lusardi ve Mitchell (2013) gelir, eğitim ve finansal okuryazarlık seviyesinin yüksek olmasının gereksiz borca maruz kalmayı azaltan faktörler olduğunu ifade etmiştir. Ekonomik sistem içinde tüketme, satış, yatırım yapma gibi görevler üstlenen bireyler rasyonel kararlar almak için tüketim, ikna psikolojisi gibi konular hakkında bilgi sahibi olmak zorundadır. Kıt kaynakların tükenmek üzere olması ihtimali karşısında tüketim isteğinin artması, algıda seçicilik üzerinden ikna planlaması benzeri pazarlama stratejilerinin içinde bulunduğu gereksiz harcama ya da aşırı tüketim süreci olarak tanımlanan nöro pazarlama gibi konular da eğitim programına alınmalıdır (İnce, 2020).

Bireylerin finansal alanda daha bilgili olması yaşam tarzına özellikle sağlık hizmetlerine, krediye, yatırım alanlarına, tasarruf becerilerinin artmasına ve varlıklarını korumalarına olumlu yönde etki edecektir (Vitt, 2004).

2.8.1. Finansal okuryazarlığın bireyler ve aileler için önemi

Bireysel açıdan düşünüldüğünde yapılan tüm harcamalar, bütçe yapma, tasarruf etme, yatırım kararları verme, kredi çekme ve ödeme yapma, sigorta tercihleri, tercih edilenin içeriği gibi bireysel harcamaların tamamı bireysel finansı oluşturarak bunların da birleşmesiyle makro ekonomik davranışlara dönüşerek ülke ekonomisini ve doğal olarak küresel ekonomiyi etkileyecektir (Temizel, 2010). Yapılmış araştırmaların çoğunluğu finansal okuryazar olan bireylerin olmayanlarla kıyaslandığında finansal olarak daha iyi konumda olacaklarına dair veriler ortaya koymaktadır (Ahmetoğulları ve Öcel, 2021).

Fettahoğlu (2015), hane halkının finansal okuryazarlık seviyesi ve aile bütçesinin yönetimi konusunda bilgisini ve davranışlarını yorumlamak için Kocaeli ilinde ikamet eden 83 katılımcıya anket formu uygulayarak değerlendirilmiştir. Katılımcıların temel düzeyde finansal okuryazar olduğu, özellikle karmaşık içeriğe sahip ve bilgi gerektiren ürünler, araçlar ve teknikler konusunda yetersiz oldukları tespit edilmiştir. Hane halkının yatırım araçları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı, yatırım yapma konusunda da eksik

kaldıkları; yatırım fonu, tahvil, hisse senedi gibi menkul değerlerin kullanım oranının düşük olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca hane halkının bir finansal planlama yaptığı, kredi kartı hesap özetlerini kontrol ettikleri, çoğunluğun faturaları vaktinde ödedikleri ifade edilmiştir. Genel olarak emeklilik yatırımlarının olmadığı da belirtilmiştir

Bireysel refah ve finansal güvenlik bakımından alınan finansal kararlar önem taşır. Finansal eğitim almış bilgili bireylerin mevcut refah düzeylerini korumak ve artırmak amacıyla daha optimal kararlar verdiklerini gösteren birçok çalışma bulunmaktadır. Benzer şekilde finansal okuryazarlık seviyesi düşük olan toplumlarda finansal sorunlarla baş etmek daha zor olmaktadır (Sarigül, 2019).

Bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinin yüksek olması, finansal ürün ve hizmetleri tanıyıp kavrarken sahip olunan bilgiyi yerinde ve doğru kullanma becerilerinin kazanılabilmesi için erken yaşta davranış gelişimi, yaşam kalitesindeki artışla birlikte müreffeh bir yaşam sürme, finansal bilginin kalitesinin ve öneminin farkında olarak girişimcilik özelliğinin beslenmesi ve böylece reel ekonominin desteklenerek ülkenin kalkınmasına kadar birçok olumlu etki yaratabilir (Şahin ve Barış, 2017).

Acil durumlar karşısında ihtiyati davranışın sonucu olarak oluşturulan tasarruf bireyin ani tüketim ihtiyacını karşılamak için kullanabileceği bir araç olarak değerlendirilebilir. Bu davranış şekli ise disiplinli bir yaklaşım, finansal yönetim becerisi ve tedbirli olmayı gerektirir. Dolayısıyla finansal okuryazarlık, hisse senetleri, tahvil gibi finansal araçlara yatırım yaparken konuyla ilgili bilgi sahibi olmak, alım satım yaparken akıllıca davranmak, bu tür finansal işlemler esnasında finansal güvenliği de sağlayarak sahtekarlıklardan korunabilmek için gereken bilinç düzeyi ve finansal farkındalık açısından bireylere fayda sağlayacaktır (Dwiastanti, 2015).

Sürekli değişen ve gelişen finansal piyasalarda artış gösteren ürün ve hizmetler karşısında tüketicilerin kontrollü davranması giderek zorlaşmaktadır. Tüketim ve yatırım gibi konularda yeterli bilgisi olmayan bireylerin belirsizlikle birlikte bütçe ve yatırım yaparken karşılaştıkları problemler sonucunda finansal okuryazarlık vatandaşlık bilgisi olarak değerlendirilmelidir. Gündoğdu (2020), Finansal Okuryazarlık Araştırmaları isimli kitabında bireylerin gelişen ekonomik faaliyetler karşısında yetersiz bilgiye sahip olmaları ve bunun davranış ve tutumlarına yansımaları sonucunda başarısız bütçe yönetimiyle

karşılaştıklarına ayrıca gelir adaletsizliğinin artmasının finansal cehaletle ilişkili olduğuna değinmiş, finansal konuların sonradan öğrenilmesinden önce temel çocukluk çağlarından başlayarak gerek ailede gerekse öğrencilik döneminde ders müfredatlarına dahil edilerek okul vasıtasıyla edinilecek tecrübe ve bilginin, davranış ve tutum olarak kendini göstermesinin akabinde yetişkinlik döneminde daha doğru ve sağlam finansal kararlar verebilen bireylerin finansal okuryazar toplumları oluşturacağını belirtmiştir. Bireyler finansal piyasaları takip edip yorum yapma, tasarruf etme gibi davranışlara dönüşmüş bilgi vasıtasıyla finansal okuryazar olacaklardır. Aynı kitabında erken çocukluk dönemine yönelik çalışmaların az olması, genellikle kadınların erkeklere göre daha az finansal okuryazar olması, kırsalda yaşayan ve çalışmayan kadın sayısının çok olması, çocukların ilk eğitimi ailede ve özellikle anneden alıyor olması gibi sebeplerle finansal okuryazarlık eğitiminin zorunlu olması gerektiğini ifade etmiştir (Gündoğdu, 2020).

Toplumunu oluşturan bireylerin finansal ürünler ve hizmetler hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları, ihtiyaçlarına yönelik farkındalık seviyelerinin düşük olması, hangi finansal ürünün mevcut olduğu ve nasıl performans göstereceğine ilişkin bilgisiz olmaları ve bu tür bilgiye nasıl ulaşip öğrenebileceklerine dair yeterli motivasyona sahip olmamaları gibi eksikliklerden ötürü finansal kaynak yönetimi yapacak düzeyde olunmaması (Mason ve Wilson, 2000); küresel krizler gibi sebeplerle bireylerin daha riskli finansal kararlar almak zorunda kalması; emeklilik (Lusardi ve Mitchell, 2011b), barınma, tasarruf, yatırım gibi konularda alınan yanlış kararlar (Hung ve diğerleri, 2009); ekonomik krizler ve geçişler neticesinde oluşan finansal stres ve baskı (OECD, 2021) finansal okuryazarlığı bireyler açısından önemli kılmaktadır. Bununla birlikte Bucher-Koenen ve Ziegelmeyer (2011) finansal okuryazarlık seviyesi yüksek olan bireylerin riskli yatırımlar yaparak krizler esnasında kayıp yaşama olasılığıyla karşı karşıya kaldıklarında daha rasyonel davrandıklarını fakat finansal okuryazarlık seviyesi düşük bireylerin böyle bir durumda değer kaybı yaşadıkları varlıklarını daha çabuk satma eğilimi göstererek karşılaştıkları zararı olasılık durumundan çıkarıp kesin olaya dönüştürdüklerini belirtmişlerdir.

2.8.2. Finansal okuryazarlığın ekonomi için önemi

Her bir bireyin yapacağı tüketim, yatırım, tasarruf gibi finansal davranışlar bir araya gelerek, önce kendi yaşadığı toplumdan başlamak üzere, küreselleşme ile iç içe geçmiş olan tüm dünya finansal sistemini etkileyecektir. Bir ülkede yaşanmaya başlayan krizin

farklı kıtalarda farklı ülkelerde etkilerinin zincirleme reaksiyonla ortaya çıkması bu durumun en açık göstergesidir. Özellikle 2008 küresel krizi ile daha da ön plana çıkmış olan ve 2022 yılında küresel çapta dile getirilmeye başlanmış olan kıtlık, stagflasyon, resesyon gibi kavramlarla önemi artan finansal okuryazarlık kavramı ekonomi dahilinde ele alınması gereken en önemli kavramlardan biridir.

Gelir dağılımının son otuz yılda küresel ölçekte düşmüş olması, bilhassa gelişmiş ekonomilerde ülke içi gelir eşitsizliğinin artış göstermesi ile makroekonomik istikrarın sağlanması ve korunması, sürdürülebilir büyüme hedeflerinin gerçekleşmesi mümkün olmayacaktır (İstanbul Finans Merkezi [İFM], 2022). Politik yaklaşımların eşitsizlikle mücadele edecek şekilde tasarlanması, bu sebeple bireylerin finansal eğitimine katkının artırılması, finansal bilinç düzeyi yüksek bireylerin oluşması; gelir dağılımındaki eşitsizliği sadece günlük alışverişlerde fark edilen enflasyon oranları, paranın değer kaybı gibi hissedilen veriler üzerinden değil aynı zamanda ekonomik verilere ulaşarak bu veriler üzerinden yorum yapabilen finansal farkındalığa sahip bireylerin çoğalması önemlidir.

Böylece ulusal ve uluslararası ölçekte yaşanan ekonomik sorunlardan etkilenmeden kendi refah paylarını yükseltebilmelerine katkı sağlayacaktır.

Bireylerin aldıkları finansal kararların kendi varlıkları üzerinde doğrudan etkisi olduğu gibi, bireysel kararların bir araya gelmesinin de ülkedeki finansal sistem ve ülke ekonomisi, ardından da dünya ekonomisi üzerinde etkisi olacaktır (Barış, 2016).

Birçok ülkede yaşlı nüfusun artıyor olması, buna karşın emeklilik birikimlerinin yetersiz olacağı beklendiği için hane halkının tasarruf konusunda geliştireceği olumlu davranışlarla bireysel refahları haricinde kamu politikalarının da etkileneceği belirtilmiştir (Van Rooji ve diğerleri, 2011).

Yaşlanan nüfusun emeklilik sisteminde oluşturduğu sorunların engellenmesi, sosyal ve ekonomik refahın artması, insani yaşam koşullarının sağlanması, bilinçli tasarruf oranının ve yatırımın artması, ekonomik kaynakların verimli yönetimi, borçla mücadelede başarılı olma, insani gelişim seviyesinin yükselmesi gibi faktörler finansal okuryazarlıkla ilişkili olup kalkınmanın da temelini oluşturmaktadır. Türkiye’de düşük finansal okuryazarlık seviyesini yükseltecek çeşitli çalışmalar planlanmalı, bu sayede orta vadede tasarruf

bilincinin gelişmesi sağlanmalı ve neticesinde uzun vadede ekonomi adına olumlu etkiler oluşturulmalıdır.

2.8.3. Finansal okuryazarlığın öğrenciler için önemi

Finansal hizmetlerin merkezinde konumlanmış olan tüketici bireylerin finansal bilgi, tutum ve davranışlarına öncelik tanınması, toplumsal yaşamda yeni finansal ürünlerle birlikte ekonomik kararların artış gösterdiği ergenlik sonrası ve üniversite çağındaki bireylerin mümkün olduğunca rasyonel davranışlar sergilemesi, çocukluk çağlarından itibaren edinecekleri finansal bilginin, tutum ve davranışlara aktarılması ile gerçekleşecektir.

Bilhassa genç nüfusun geleceğe dair fikir sahibi olmaları, planlama yapabilmeleri için ailelerinin bilinçli davranarak çocuklarına örnek olmaları, emekli olduklarında toplumsal refahın kendilerine düşen payının daha fazla olması, daha konforlu yaşayabilmeleri için para, arsa, ev, araç gibi varlıklara yatırım yaparak edindikleri tasarruf becerisini çocuklarına aktarmaları, onlara rol model olmaları ülke ekonomisi adına önem arz etmektedir (Barış ve Şahin, 2018; Kuyumcu, 2018). Amagir ve diğerleri (2017) finansal eğitimin erken çağlarda başlamasıyla, Belás ve diğerleri (2016) daha sonraki yıllarda orta okul düzeyinde tekrarlanmak üzere özellikle okul müfredatında yer almasıyla, Yıldırım ve Özbek (2021) ise ebeveynlerinde bu sürece dahil olmasıyla finansal okuryazarlığın önemli bir beceri durumuna gelebileceğini belirtmişlerdir.

Yılmaz ve Kaymakçı (2021), literatürde gençlerle ilgili daha az çalışma olduğuna, lise seviyesindeki öğrencilerde tasarruf etme, harçlıklarını doğru kullanma, para ile ilgili hedef belirleme, bilinçli tüketim ve harcamaların takibi gibi finansal konularda finansal okuryazarlığın önemine değinmişlerdir. Dolayısıyla, gençlerin doğru finansal davranışlar sergilemesinde finansal okuryazarlığın önemini ifade ederek, tasarrufların azaldığı ve bireysel borçlanmanın arttığı mevcut koşullarda finansal okuryazarlığın artırılması için bireylere çocukluk dönemlerinden itibaren finansal açıdan pozitif alışkanlıklar kazandırılmasının toplumsal olarak da faydalı olacağını belirtmişlerdir.

B. Özdemir (2022), 18 yaş üstü bireylerle yaptığı çalışma sonucunda finansal tutum ve davranışların bilinçli olabilmesi için finansal okuryazarlığın geliştirilmesinin gerekliliğini

ve ortaöğretimde finans eğitimlerine seçmeli dersler ile yer verilmesinin önemli olduğunu vurgulamıştır.

Temizel ve Bayram (2011), üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışma sonucunda öğrencilerin çoğunun finansal bilgi kaynağı olarak ailelerini belirtmiş olması sebebiyle bunun erken dönem finansal eğitime duyulan ihtiyaç bakımından ipucu olabileceğini, ailelerin finansal okuryazarlık seviyesiyle de ilişkili olduğu için eğitimin günlük uygulamalarla da bağlantısı olabileceğini, yani başarı seviyesinin yüksek olması için verilecek finansal eğitimde bu tür verilerin dikkate alınarak düzenlenecek bir eğitimin önemli olduğunu, özellikle üniversiteye eğitim beklentisiyle gelmiş olan öğrenciler için eğitim programlarında uygun içeriklere yer verilerek basılı kaynaklar kadar internet gibi ortamlardan da faydalanılabileceğini vurgulamıştır.

Finansal bilgisizlik örneklerinden olan faiz kavramını bilmeyen tüketiciler artık erişimi daha kolay olan kredi ürünleri için işlem ücretlerine yüksek meblağlar ödeyip daha fazla harcama yapmakta, faiz oranı yüksek kredilere yönelmekte ve daha fazla borca girmektedirler. Dolayısıyla hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ekonomilerde ortaya çıkan finansal bilgisizlik sebebiyle yeterli finansal beceriye sahip olmadan, fırsat olarak değerlendirilebilen, finansal hizmetlere erişim kolaylığı, finansal katılım açısından olumlu sonuçlanmama ihtimali de taşıdığı için politika yapıcılar vatandaşları finansal suistimalden koruyarak bunun için gereken eğitimi de eğitim programlarına dahil etmelidirler (Klapper vd., 2015).

ABD' de Federal Rezerv Sistemi (FED) ulusal ekonominin sürdürülebilmesi, kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilebilmesi için toplumsal örgütler, eğitim kurumları ve özel sektör arasında bağlantı kurarak bireysel ekonomik refahın iyileştirilmesi amacıyla vatandaşlarının finansal okuryazarlık seviyesinin artırılması için gereken eğitimin verilmesini sağlar. Her üç yılda bir yaptığı Tüketici Finansmanı Anketi vasıtasıyla da hane halkının finansman ve tasarrufları hakkında veri toplar (Hopley, 2003).

Günümüzde karmaşık yapısı ile küresel ekonomi içinde kendilerini bulmuş olan genç nesil daha fazla risk içeren finansal konularla ve finansal araçlarla tanışmış oldukları için demografik yapısı itibarıyla de genç nüfus oranı fazla olan Türkiye gibi ülkelerde, erken gençlik dönemlerinde alacakları finansal eğitim sayesinde hayatlarının yetişkinlik

çağlarında hem kendi ekonomik durumları hem de ülkelerinin ekonomileri için daha faydalı bireyler olacaklardır (Yiğitbaş ve diğerleri, 2020). Dijital finansal hizmetler (DFS); elektronik para, mobil bankacılık, e-ticaret gibi birçok finansal hizmeti kapsayan ve küresel finans sektöründe salgın süreciyle birlikte daha fazla başvuru alan önemli finansal hizmetler olmasına karşın dünya nüfusunun yarısından fazlası bu tür hizmetleri kullanmamaktadır (OECD, 2017). Bununla birlikte, DFS kullanan dünya nüfusunun kalan kısmının da bu hizmeti sorunsuz bir şekilde kullandığı söylenemez. Küresel ekonomi kendi içinde büyüdükçe gelişen DFS sektöründe finansal suç işleme oranları da artmıştır.

Genel olarak ortaöğretim öğrencilerinin liseden mezun olduklarında bireysel finansal sorumluluklarını idare edebilecek kadar temel finansal beceriyi öğrenmedikleri düşünüldüğünde, duygusal kararlarla zaruri olmadığı halde tüketim yapılan günümüz koşullarında, finansal okuryazarlık daha da önemli hale gelmektedir (Avard ve diğerleri, 2005; Calamato, 2010). Tüketim çağı olarak da nitelendirilebilen 21. yüzyılda bireylerin planlama yapmadan para harcaması; moda faktörü, teknoloji gelişimi ve dijitalleşme ile tüketim alışkanlıklarının değişmesi sonucunda genç nesil arasında yanlış finansal davranışlar oluşmaya başlamıştır. Kara (2006), yaptığı araştırmada genç neslin %23,39 oranındaki kesiminin tükettikleri markayı hiçbir koşulda değişmediklerini belirtmiş ve marka bağımlılığı olduğunu ortaya koymuştur. Bu tür davranışların sağlıklı finansal davranışlara dönüşmesi için erken çocukluk dönemlerinden itibaren, özellikle ergenlik dönemi diye nitelendirilen gençlik çağında finansal okuryazarlık eğitimi verilmelidir.

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, Çiftlik Bank, Thodex vurgunu, telefon dolandırıcılığı veya daha çok yerel bazda mücevherat işiyle uğraşan bazı vatandaşları kâr payı vaadiyle kandırarak yurtdışına kaçmaları gibi suç teşkil eden birçok finansal olayla da maalesef oldukça sık karşılaşılabilirdiği için finansal okuryazarlık sadece bilgi ya da eğitim olarak değil daha ciddi boyutlarda ele alınması gereken öncelikli konulardandır (Dirican ve Ayrancı, 2019). Finansal okuryazarlık oranının yüksek olmadığı Türkiye’de, bazı bakanlıkların çalışmalarıyla okul dışı etkinliklerle olumlu katkı sağlanması için düzenlenen finansal okuryazarlık çalışmaları olsa da bu tür etkinliklerin yeterli olmadığı yapılmış olan çalışmalarla ortaya konmuştur (Gündoğdu, 2020). Dolayısıyla, konunun daha sistemli bir şekilde ele alınarak ilköğretim ve ortaöğretim müfredatlarında yer alması önem taşımaktadır. MEB; Çocuk, Sosyal ve Finansal Eğitim (ÇSFE) isimli bir programla çocuk, öğretmen ve aile üçlüsünü bir araya getirerek çocukların finansal bilgiye erken yaşta

ulaşmaları sağlanarak ileriye d6n6k 6zguveni y6ksek ve bağımsız ekonomik kararlar alabilecek bireyler olarak yetişmelerinin sağlanmasını amaçlamaktadır. Finansal bilgi ıktıları en çok ilkokul d6zeyinde ele alınmış olup lise d6zeyinde okutulan temel d6zey matematik dersi içinde ele alınan bilinçli t6keticiler aritmetiği 6nitesinin ileri d6zey matematik programında olması da ekonomik farkındalığı artıracak 6nemli bir fakt6r olarak, her bireyin aslında bir t6keticiler olduğu unutulmadan, bilinçli bireyler yetişmesi ve d6nya ekonomisine katkı sunarak s6rd6r6lebilirliğin sağlanması için 6nemlidir (G6ven, 2017).

Geçmişten g6n6m6ze t6keticiler toplumuna d6n6şerek kolay kredi ile aşırı borçlanmanın yarattığı tehlikeye karşı k6kl6 değişim sağlayabileceği d6ř6n6len bir kavram olarak finansal okuryazarlığın farklı kıtalarda birçok 6lkenin g6ndeminde yer etmeye başlaması; 6ncelikle gençler, çocuklar, genç yetişkinler olmak 6zere, tercihen 6rg6n eğitim sistemine entegre edilerek, farklı sosyal ve ekonomik gruplara dahil olan daha fazla birey için ele alınması 6nemli bir husustur. T6keticiler kendi finansal durumlarını değerlendirirken gerekli finansal yeterliliğe sahip olabilmeleri, finansal uzmanlarla kıyaslandığında yorum yapacak d6zeyde bilgi sahibi olmaları ile hem uzmana danışma ihtiyaı hem de aşırı borçlanma ve iflas olayları azalacak; finansal 6r6nlerin kıyaslamasını yapabilecek d6zeyde olmaları sayesinde borç verenlerin de rekabet etmeleri sağlanacaktır (Frade ve Lopes, 2006; Nicolini, 2006). Gerek borç veren gerekse borç alanlar gerek yatırımcılar gerekse t6keticiler adil ve optimal d6zenlemelerle y6k6ml6l6klerini yerine getirebilecekler, b6ylece toplumsal refaha bireysel yoldan ulaşmak m6mk6n olabilecektir (Noel, 2006; Yıldıran, 2007).

2.9. Finansal Eğitim

Gençlik tasarrufları ve finansal eğitim y6netimi içeren gençlik tasarruf programları kapsamında ABD genelinde ilkokul, ortaokul ve lise idareleriyle k6r amacı g6tmeyen çeşitli kuruluşlar, 6zel kuruluş ortakları bazen de h6k6met iş birliği yaparak okul içinde kredi birliği veya banka programları olarak yapılandırılmış bireysel finansal y6netim, bankacılık işlemleri gibi temel finansal işlemleri içeren finansal eğitim uygulamaları yapılmaktadır. 6ęrenciler için açılan tasarruf hesapları minimum bakiyeye sahip, hesap işletim 6creti alınmayan veya oldukça d6ř6k 6cret alınan hesaplar olup d6ř6k ve orta gelirli bireylerin hedeflendiği finansal okuryazarlık m6fredatı veya finansal eğitim

programları geliştirilmesi kapsamında oluşturulmuştur. Finansal güvenlik sağlanmış olup öğrencilerin reşit olmaması Washington gibi bazı eyaletlerde hukuki açıdan sorun teşkil etmezken diğerlerinde ise sorumlu bir yetişkinin vasiliğinde para çekme işlemine onay veren sistemler olarak tasarlanmışlardır. Bu tür programların uzun vadeli olumlu finansal ve eğitimsel sonuçları olabileceğine dair araştırmalar mevcuttur (U.S. Department of the Treasury, 2023).

Özkale (2018), matematiksel anlamda finansal okuryazarlığı incelemek için finansal okuryazarlık kavramının bileşenlerine yönelik bir model oluşturularak, finansal ve matematiksel okuryazarlık için etkileşim modeli tasarlayıp bu model doğrultusunda PISA sorularının analiziyle birlikte Türkiye ve Ontario programlarını, matematik ve finansal okuryazarlık açısından karşılaştırmayı amaçlamıştır. Yapılan çalışma disiplinler arası bir çalışma olup matematik ve finans arasındaki etkileşime odaklandığı için önem taşımaktadır. OECD üyesi ülkeler arasında önem verilen bir konu olduğu için ve Türkiye'nin de OECD üyesi olması sebebiyle ülkemizde de finansal okuryazarlık entegrasyon çalışmalarına hızlıca başlanarak 2009' da resmî gazetede yayınlanmış olan "İstanbul: Uluslararası Finans Merkezi" kararı doğrultusunda finans sektöründe ihtiyaç duyulan nitelikli insan gücünün erken yaşlarda, ilköğretim ve lise düzeyinde, alınacak finansal okuryazarlık eğitimi ile yetiştirilmesinin mümkün olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Tetik (2018), yaptığı araştırmalar sonucunda finansal eğitim ile ilgili etkinliklerin yatırım ve temel bireysel finansal bilginin sağlanması ile alınan rasyonel finansal kararların ve sergilenen doğru finansal davranışların finansal okuryazarlık için olumlu etki yapacağını; finansal eğitimin finansal araçlar ve riskler, ileriye yönelik emeklilik planlamaları, yatırım bilinci, varlık ve borç yönetimi, tasarrufun gerek bireysel gerekse ekonomiye katkıları gibi konuları içermesinin doğru olacağını ifade etmiştir.

Mandell ve Klein (2009), 3 liseden 79 lise öğrencisinin 1 ila 4 yıl kadar önce almış oldukları finansal yönetim dersinin etkilerini inceledikleri bir araştırma sonucunda kursu alanların almayanlardan daha fazla finansal okuryazar olduğunun, daha fazla tasarruf odaklı davrandığının ve daha iyi finansal davranışlar sergilediğinin söylenemeyeceğini belirtmiş olsalar da katılımcıların liseden mezun olduktan yani finansal yönetim dersini aldıktan sonra ilk beş yıl takip edilip yaşları 18-23 arasında değişen bireyler olduklarında

olumlu finansal davranış gösterenlerin çoğunun tam zamanlı eğitim alan yükseköğretim öğrencilerinden ya da mezunlardan oluştuğu için finansal okuryazarlık seviyesinin daha yüksek olmasının kişisel finansal eğitim sayesinde mümkün olabileceğini ifade etmişlerdir. Liselerde alınacak finansal eğitim ile yetişkinlik döneminde finansal açıdan daha istikrarlı olunabileceğini ayrıca finansal okuryazarlığın zorunlu lise dersleri ile gelişebileceğini belirtmişlerdir (Mandell, 2006).

Öğrenciler ve aileler üniversite eğitimi konusunda; nerede eğitim görecekları, hangi üniversiteyi tercih edecekları, nasıl ödeme yapacaklarına dair pek çok karışık seçenek arasından tercih yapmak zorunda olacakları finansal kararlarla karşılaşacaklardır. Özellikle yüksek öğrenim için gereken ücreti öğrenci kredileri yoluyla borçlanarak karşılamak zorunda kalan öğrenci sayısı çoktur. Bu öğrenciler üniversite eğitimine banka hesabı açarak başlayacak, kredi kartı kullanarak harcama yapacak, hayat boyu tüketim kararları alarak devam edecek bazen fırsat bazen de zorluk oluşturan bir dizi finansal işlemle ilgili seçimler yapacaklardır. Dolayısıyla, sağlıklı finansal kararlar almak için gerekli finansal bilgi, araç ve kaynaklarla ilgili donanım ihtiyacı hissedecekler ve gerek finansal kararlar gerekse finansal sağlık açısından önemli stratejiler belirleyeceklerdir (U.S. Financial Literacy and Education Commission [FLEC], 2016).

ABD’de, özellikle devlet okullarında finansal okuryazarlık derslerinin olması hususunda ısrar edilmesi üzerine eğitim müfredatına dahil edilmesi konusunda önemli adımlar atıldı. Devlet politikalarında bireysel finans eğitimi gibi çalışmalara yönelik herhangi bir politika olmamasına rağmen bazı eyaletler hükümetten bağımsız olarak öğrenciler için bu tür bir çalışma uygulanmasına yönelik kendi çabalarını ortaya koydular. Ev ortamında ebeveynlerden öğrenmek doğru bir seçenek olsa da her zaman sağlıklı sonuçlanmayabilir. Çünkü, ebeveynlerin finansal okuryazarlık bilgileri veya eğitim becerileri bunu sağlamak için yeterli olmayabilir. Dillard (2022) devletin eğitim kurumlarındaki öğrenciler için federal, eyalet ve yerel yöneticilerle birlikte uygulanabilecek bir strateji araştırdığını ve asıl amacın resmîyette edinilen eğitimden öte, bireylerin hayat boyu uygulama becerileri geliştirebilmeleri olduğunu fakat bunun kısa vadede gerçekleşmesini beklemenin doğru olmadığını, beklenen değişimin zaman içinde meydana gelebileceğini belirtmiştir.

2.10. Ölçek Geliştirme ve Ölçek Geliştirme Çalışmaları

TDK sözlükte “Birim kabul edilen herhangi bir şeyin alabildiği kadar ölçü.” olarak açıklanan ölçek Bayat (2014) tarafından bilimselliğin temel şartlarından biri olarak ifade edilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen verilerin analiz edilip yorumlanması ile ölçülebilirlik ve bilimselliğin bağlantısı kurulmuş olur. Ölçme etkinliğinin uygulanıp sınanması ile bilimsel bir etkinlik yapılmış olur. Bilhassa sosyal bilimler alanında yapılan araştırmaların bilimsel yanını ortaya koyan ve sağlamlaştıran, ölçeğin geçerli ve güvenilir olmasıdır. Karakoç ve Dönmez (2014) geçerlik kavramını ölçekte ölçülecek özelliğin diğer özelliklerle karıştırılmadan doğru ölçülebilmesi, güvenilirlik kavramını ise ölçme sonuçlarının hatasızlık derecesini ya da ölçülen değişkenin ölçümündeki tutarlılık seviyesi olarak ifade ederler. Ölçeğin geliştirilerek uyarlanması ve ardından kullanılması gibi evreler esnasında bazı kıstasların dikkate alınarak çalışılması ölçeğin güvenilirlik ve geçerlik açısından yeterli düzeyde olmasını sağlayacaktır. Uyarlama, ölçeği sadece çeviri yaparak kullanmaktan ziyade geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarıyla şekillendirerek kültürler arası kullanıma uygun hale getirmektir. Yeni bir ölçek geliştirilmek istendiğinde de dikkat edilmesi gereken bazı aşamalar vardır. Öncelikle literatür taraması yapılarak ölçüm şeklini belirledikten sonra anlaşılır olan ve tek yargı içeren ifadelerden oluşan maddeler seçilerek madde havuzu oluşturulur. Ankette sorulacak soruların düzeni katılımcıların cevaplamak isteyebileceği türden genelden özele doğru yani kişisel bilgi içeren maddelerin anketin sonuna doğru sorulacak şekilde düzenlenmesi daha uygun olacaktır. Uzman görüşüne başvurarak maddelerin değerlendirilmesi yapılır. Böylece oluşturulan taslak ölçek örneklem gruba uygulanarak deneme uygulaması yapıldıktan sonra analiz ile geçerlik ve güvenilirlik seviyesi tespit edilir.

Rieger (2020) finansal okuryazarlık ölçümü ile ilgili yaptığı çalışmada öncelikle literatür taraması yapmış ve 8 önemli makaleyi baz alarak demografi, paraya yönelik tutumlar ve finansal öz değerlendirme gibi bazı kontrol değişkenlerin ölçümünden sonra yatırım içerikli soruların sorulmasıyla son bulan bir çevrim içi anket sonucunda bir katılımcıya para ödülü verileceğini bildirmiştir. Ankete katılanların %89 oranında üniversite öğrencisi ve %21 oranında çalışan kesimden olduğu, anketin finansal bilgi soruları içerdiğini belirtmek yerine sadece bilgi sorularından oluştuğu ifade edilmiştir. Böylece finansal davranış ve tutum açısından tahmin kabiliyeti yüksek altı maddelik güçlü bir ölçek

oluşturmuşlardır. Ölçeğin sınırlılıkları olmasına karşın bundan sonraki çalışmalarda kullanılabileceğini ve geliştirilebileceğini belirtmişlerdir.

Turan ve diğerleri (2015) araştırmalarında ölçek geliştirmede en çok ölçülen değişkenlerden birinin tutum ve eğilim olduğunu, özellikle sosyal bilimler, psikoloji, pazarlama ve siyasi bilimler gibi alanlarda sıklıkla Likert-tipi soru ile Likert ölçeğinin kullanıldığını böylece nitel verilerin nicel verilere dönüştürülebildiğini ifade etmişlerdir. Finansal okuryazarlık anketlerinde tutum ve eğilimler de ölçülmek istendiği için bu uygulamaların kullanılması yerinde bir karar olabilir. Sarıgül (2015) finansal okuryazarlık için yaptığı ölçek geliştirme çalışması ile konunun bilgi dışında tutum ve davranış olarak önemine değinmiştir. Daha ileri öğretim metotları ile öğrencilerin bireysel önceliklerine önem veren uygulama becerileri geliştirilmesi ile sosyo-ekonomik sisteme olan ilginin artmasının sağlanabileceğini ifade etmiştir.

Erkuş (2007) ölçek geliştirme ve uygulamada karşılaşılan sorunlarla ilgili yaptığı çalışmada kullanılan ölçme araçlarının güvenilir ve geçerli, araştırma probleminin yenilikçi ve önemli, araştırma yönteminin sağlam ve istatistiksel analizlerin doğru olmasının ancak kullanılan ölçme araçlarının doğru olmasıyla anlam kazanabileceğini vurgulamıştır.

OECD (2011) tarafından finansal okuryazarlık ölçümü ile ilgili yapılan çalışmada konuyla ilgili uzman alt grubun tavsiyeleri dikkate alınarak anket geliştirilmiştir. 13 ülkenin dahil edildiği, bu ülkelerden alınan geri bildirimler ve analiz sürecinin sonuçları ile oluşan büyük ölçekli bir pilot proje ile elde edilen ankette, gelir ve eğitim seviyeleri farklı bireylerin kısa ve uzun vadeli planlama, finansal ürünlerle ilgili farkındalık ve tercih durumu, para yönetimi gibi konularda finansal bilgi, tutum ve davranışlarının irdelenmesi amaçlanmaktadır.

Knoll ve Houts (2012) finansal bilgi ölçeği ile ilgili yaptığı çalışmada araştırmacıların daha çok sigorta, ipotek, enflasyon, kredi kartları kullanımı, emeklilik ile ilgili birikimleri, bütçe oluşturma davranışı ve karşılaştırmalı alışveriş gibi konular üzerine yoğunlaştıklarını; Huston (2010) kullanılan soru sayısının 3 ile 45 arasında değişiklik gösterdiğini, buna karşın çalışmaların aynı yapıya yönelik olup genel bir uygulama oluşmadığını ama ölçme ile ilgili bir tutarsızlıktan bahsedilmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Gerek özel sektörde

gerekse kamu sektöründe finansal okuryazarlığın gelişimine yönelik ilginin artmasıyla birlikte hedeflenen eğitim programlarının, politik düzenlemelerin ve tüm bunların değerlendirilmesine yönelik nitelikli ve yaygın kullanımı olan bir ölçeğin varlığı önemli bir etken olarak ele alınmaktadır.

Erişen ve Yılmaz (2021) finansal yönetim davranışını ölçmek için kullanılabilir bir ölçme aracı olmadığından finansal okuryazarlığın sonucu olarak ele alınması gereken bu konunun üzerinde durulmadığını, bu sebeple Dew ve Xiao tarafından 2011 yılında geliştirilmiş olan Finansal Yönetim Davranış Ölçeğinin Türk kültürüyle uyumlu olup olmadığına dair yaptıkları araştırma sonucunda 8. ve 12. Soruları çıkardıktan sonra kalan 13 madde 4 boyut ile modeli tekrar uygulamış ve ölçeğin kabul edilebilir uyum gösterdiği sonucuna ulaşmışlardır.

Albulut (2020) finansal bilgi, borçlanma tutumu ve finansal ihtiyat içeriğine sahip 22 maddelik finansal okuryazarlık ölçeği geliştirmiş, İnönü Üniversitesi öğrencilerinden 2019-2020 akademik yılında öğrenim gören 400 öğrenciye pilot çalışma esnasında, 460 öğrenciye de sonrasında bu anketi uygulamışlardır. Araştırma sonucunda finansal gelişmeleri takip sıklığı, fakülte, yaş, sınıf, gelir, baba mesleği, anne eğitim durumu, anne muhasebe ve/veya finans eğitimi almış olma durumu değişkenleri arasında anlamlı istatistiksel farklılık görülmüştür.

Çelikten ve Doğan (2020) Marmara Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği geliştirmek için İstanbul'da Bağcılar ve Fatih ilçelerinde ilkokulda öğrenim gören 3. ve 4. sınıf, ortaokulda ise 5. sınıf öğrencilerinden 457 öğrencinin katılımı ile bir uygulama yapmışlardır. Tutum ölçekleri 5'li Likert tipi olacak şekilde seçilmiştir. 59 maddeden oluşan madde havuzu oluşturulmuş; Bankacılık ve Sigortacılık, Sınıf Eğitimi, Eğitim Programları ve Öğretimi bölümlerinde görevli öğretim üyesi/ görevlisi ve biri de sınıf öğretmeni olmak üzere uzmanlardan görüş alınarak taslak form oluşturularak öğrencilere cevaplanması için dağıtıldıktan sonra yapılan analizler ölçeğin geçerliliğinin yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Güvenç (2016) zorunlu eğitimin son aşaması olan lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyesini ölçmek için 729 lise öğrencisinin katılımıyla bir ölçek geliştirme çalışması yapmıştır. Likert ölçeği kullandığı 10 maddelik "Para Yönetim Özyeterlik Algısı" ,10

maddelik “Para Yönetim Davranış Algısı” ile 33 maddeden oluşan ve doğru ya da yanlış olarak cevaplanabilen bir “Finansal Bilgi Testi” içeren üç bölümlük bir ölçek oluşturmuştur. Hazırladığı finansal okuryazarlık ölçeğinin okulların yanı sıra sivil toplum kuruluşlarının da düzenleyeceği eğitim etkinliklerinde değerlendirme amaçlı kullanılabileceğini ifade etmiştir.

Kılınç (2018) yaptığı bir araştırmada üç bölümden oluşan bir anket formu ile veri toplamıştır. Ölçeğin ilk bölümünde katılımcıların demografik özelliklerinden olan cinsiyet, medeni durum, yaş grupları, öğrenim durumu, meslek, aylık gelir, aylık gelirden yatırım için ayrılan tutar, yatırım türü ve yatırım aracı sayısı bilgilerinden oluşan bilgi formu bulunmaktadır. İkinci bölümde bireysel yatırımcıların finansal okuryazarlık seviyelerini belirlemek için oluşturulan sorular vardır. Bunlardan ilk 14 soru ABD’de kurulan The Financial Industry Regulatory Authority (FINRA) tarafından dünyanın birçok ülkesinde yatırımcıların finansal okuryazarlık seviyesini ölçmek için kullandığı anketten alınarak düzenlenmiştir. Ayrıca daha önce Türkçeye uyarlanarak güvenilirlik çalışmaları yapılmış olan Finansal Okuryazarlık ölçeği kullanılmıştır.

3. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK ETKİNLİKLER

Finansal okuryazarlığın dünya çapında önem arz ediyor olması, gerek Türkiye’de gerekse uluslararası ölçekte birçok etkinlikler düzenlenmesine, bazı ülkelerin kendi içindeki kurum ve kuruluşları arasında, dünya çapında ise bazı ülkelerin birbiriyle iş birliği yaparak ekonomik refah seviyesini yükseltmek ve kalkınmak için çaba sarf edilmesine, çeşitli stratejiler geliştirilmesine ve günümüz itibariyle mevcut stratejilerin değerlendirilmesine, böylece bir yol haritası çıkarılmasına sebep olmuştur.

3.1. Türkiye’de Finansal Okuryazarlık Etkinlikleri

Türkiye’de finansal okuryazarlık seviyesine destek vermek amacıyla kamu kurum ve kuruluşlarının yaptığı çeşitli çalışmaların yanı sıra sivil toplum kuruluşları (STK) tarafından da bazı çalışmalar yapıldığı görülmektedir.

Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER), 2012 senesinde kurulmuştur. Türkiye’de finansal okuryazarlığın desteklenmesi için finansal okuryazarlık konusunda çalışmalar yürütmektedir. Dernek yurttaşların finansal okuryazar bireyler olarak yetişmesi ve bireylerin farkındalık seviyelerini artırarak finansal bilgiye erişim imkânı sağlamak amacıyla bireysel ve toplumsal eğitim ve araştırma faaliyetleriyle beraber yapılan uygulamaları destekleyen çalışmalar yürütmektedir. 2013, 2014 ve 2018 yıllarında Türkiye Ekonomi Bankası, Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu (BDDK), SPK, T.C. Kalkınma Bakanlığı desteğiyle üç kez Finansal Okuryazarlık ve Erişim Konferansı düzenlemiştir. Benzer şekilde derneğin sitesinde de finansal okuryazarlık kavramı, gelir ve bütçenin ne olduğunu bilmek ve rasyonel şekilde finanse ederek yatırım ve tasarrufa karar verebilmek şeklinde açıklamıştır. 2012 yılından itibaren Küresel Para Haftası kapsamında dünya genelinde düzenlenen etkinliklere katılım sağlayan 176 ülkedeki yaklaşık 53 milyon çocuk ve genç finansal okuryazarlık konusunda verilen eğitimlerden yararlanabilmiştir. Bu yıl da 20-26 Mart 2023 haftasında “Plan Your Money, Plant Your Future” teması ile FODER çatısı altında özel sektör kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları tarafından düzenlenecek etkinlikler ile çocuk ve gençlerin tasarruf konusunda bilinçlenmesi için çalışmalar yapılmıştır. Bu sayede çocukların ve gençlerin finansal okuryazarlığın temel kavramlarından olan para, istek ve ihtiyaç, bütçe, yatırım, tasarruf, birikim gibi kavramlar

hakkında bilgi edinerek bilinçli olmaları hedeflenmektedir. Ayrıca günümüze kadar “Jafle Erasmus+” projesi ile yetişkinler, “Turuncu Damla”, “UBS/FODER Çocuklar Bütçe Yapmayı Öğreniyor” ve “Bütçesini Bilen Çocuklar” ile çocuklar, “Davranışsal Finans Projesi” ile düşük ve orta gelirli bireyler, “1000 Çiftçi 1000 Bereket” ve “Bütçesini Bilen Çiftçiler” ile çiftçiler, “Evin Hesap Uzmanı Kadınlar” ve “Bütçesini Bilen Kadınlar” ile kadınlar, “Parametre” ve “Bütçesini Bilen Gençler” ile gençler, “Parayön” ile çocuklar ve gençler hedeflenerek çeşitli eğitici etkinlikler düzenlenmiştir (FODER, 2019).

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB), Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından geliştirilen Aile Eğitim Programı (AEP) web sayfasında eğitim içeriği kapsamında iktisat alanında finansal okuryazarlık ile aile ve alışveriş bölümlerinde eğitsel dokümanlar bulunmaktadır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB), Aile Eğitim Programı (AEP) müfredatıyla uyumlu hazırlanmış olan “Finansal Okuryazarlık” isimli bir kitap basmıştır. Şarlak (2011) tarafından yazılmış olan bu kitapta ailelerin ihtiyaçları göz önüne alınarak finansal ürün ve araçların tanıtımı, bütçeleme, tasarruf, borçlanma ve kredi ile finansal müzakere konularının ele alındığı, içerik açısından ise genel olarak ailelere yönelik temel finansal konuların sade ve eğlenceli bir dille, hane halkına hitap edebilecek nitelikte anlatıldığı görülmektedir. Yaşlılara yönelik finansal okuryazarlık eğitimi için çalışmalar yapmışlardır. Ayrıca “Finansal Okuryazarlık ve Kadınların Ekonomik Güçlenmesi” ve “Binlerce Çalışan Kadına Finansal Okuryazarlık Eğitimi” etkinlikleri kapsamında kadınların gerek aile ekonomisine gerekse toplumsal kalkınmaya katkılarının artırılmasını hedefleyerek 81 ilde 195 çalışma yaparak 692.241 kişiye ulaşmışlardır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2020).

1995 yılında Kopenhag Sosyal Kalkınma Zirvesi ve 1996 yılında Birleşmiş Milletler Habitat II Zirvesi sebebiyle toplanan gençlerin 1997 yılında kurmuş olduğu Habitat Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarını desteklemek için hükümetler, yerel yönetimler, özel sektör ve diğer sivil toplum kuruluşları ile ortaklıklar kurarak çalışmakta (Habitat, 2023a) ve bu doğrultuda finansal bilinç başlığı altında “Paramı Yönetebiliyorum” ve “Geleceğini Şimdi Yönet” projelerini sürdürmektedir. 26 Temmuz 2022 tarihinde dijital finansal okuryazarlık, 27-28 Temmuz 2022 tarihinde girişimciler için finansal okuryazarlık eğitimleri verilmiştir. Genç neslin sağlıklı bir finansal geleceğe ulaşabilmeleri için hazırlanmış olan bu projeler Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı, Birleşmiş Milletler Kalkınma programı (UNDP), Visa Europe & Türkiye ve üye bankalar ile diğer bazı kurum

ve kuruluşlarla beraber yürütülen Türkiye genelinde düzenlenmiş ilk kamu ve özel ortak çalışması niteliğindedir. Habitat Derneği, Visa Türkiye ve UNDP ortaklığında 30 üye banka ve e-para kuruluşunun birlikte yürüttüğü “Paramı Yönetebiliyorum Projesi” kapsamında çevrim içi eğitim verilerek “Finansal Geleceğimi Planlıyorum Eğitim ve Yarışması” düzenlenmektedir (Habitat Derneği, 2023b).

SPK, 2022 kış döneminde düzenledikleri seminerlerle yurtiçinde 98 farklı üniversiteden öğrencilerin katılımıyla 567 öğrenciye ve yaz döneminde de 378 öğrenciye “SPK Eğitim Semineri Katılım Belgesi” vermiştir. Ayrıca hazırlamış olduğu “Yatırımcı Bilgilendirme Kitapçıkları” ile finansal okuryazarlık konusunda bilinçlendirme çalışmalarının içinde yer almaktadır (SPK, 2022).

TBB, finansal okuryazarlık eğitim çalışmaları kapsamında Temel Finansal Okuryazarlık Eğitimi isimli 4 eğitim videosu içeren foy.tbb.org.tr adresli sitede yayınlanan video serisi hazırlanmıştır. Eğitim içeriğinde makroekonomik göstergeler ve bütçeleme ile ilgili anlatımlar ve bankaların ekonomideki etkilerine değinilmektedir. Benzer şekilde belediyeler, üniversiteler, Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu (BDDK) gibi kamu kurum ve kuruluşları da destek sağlamaya devam etmektedir. TBB, web sitesinde finansal okuryazarlığı bütçe yapma, yatırım ve borç gibi unsurlarla ilgili bilgi sahibi olma ve bunları finansal kararlar alırken kullanabilme olarak tanımlanmıştır. Finansal okuryazarlığa ilişkin beş bileşenin varlığından söz edilmiştir: Finansal kavramları bilmek, finansal kavramlarla ilgili iletişim kurabilmek, finansal yönetim yapabilmek, doğru finansal kararlar verebilmek ve geleceğini finansal planlarına dahil etmek. Ayrıca gençleri bilgilendirmek için bahsi geçen beş bileşene yönelik eğitim videoları ile eğitsel içerikler sunan “Temel Finansal Okuryazarlık Eğitimi”, “Mobil Bankacılık Eğitimi”, “Girişimcilik Eğitim Programı” gibi online eğitim seçenekleriyle bireylere yönelik finansal okuryazarlık desteği sunmaktadır. 13-15 yaş arası çocukların hedeflendiği finansal okuryazarlık yarışmaları da her yıl düzenlenmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 2019).

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) web sitesinde yer alan ve ‘Herkes İçin Ekonomi’ başlığıyla sunulan bölümde yapılan açıklama ile T.C. vatandaşlarının her birinin TCMB, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Strateji ve Bütçe Başkanlığı gibi web sitelerinde yazılmış olanların ve çoğu grafikle birlikte verilen istatistiksel verilerin ne anlama geldiğini bilmelerinin bir bakıma vatandaşlık görevi kadar önemli bir olgu

olduğunun göstergesi niteliğinde olduğu ifade edilmiştir. Böylesine önemli bir konu olan finansal okuryazarlık sadece ezber bilgi olarak değil aynı zamanda tutum ve davranışlara yansımaları gereken bilgi türü olarak ele alınmalıdır. Dolayısıyla uygulamalı öğrenme teknikleri kullanılarak Türkiye’de daha yoğun bir öğrenme sürecinin oluşması için TCMB web sitesinde ‘Herkes İçin Ekonomi’ bölümünün bulunması önemli bir gelişme niteliğindedir (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2022).

Finans konusunda küresel piyasalarla iç içe işleyen ve süreklilik arz eden bir sistem oluşturmak için kurulması planlanmış olan İstanbul Finans Merkezi (İFM), dünyanın finans merkezi olma yolunda kamu ve özel sektörden birçok kurum ve kuruluşu daha kolay, geniş kapsamlı ve hızlı işlemler yapmak amacıyla bir araya getirerek dünya piyasalarında ilk 10 yılda ilk 10 sıraya girip katma değer sağlamayı hedeflemektedir (İFM, 2022).

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (Borsa İstanbul, 2017) finansal okuryazarlık kapsamında yatırımcı adaylarının temel bilgilere ücretsiz ulaşabilecekleri özel Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası (VİOP) Eğitim Seminerleri düzenlemektedir. Sermaye piyasasından daha çok katılımcının faydalanması, özellikle gençlerin finansal okuryazarlık seviyesinin artırılması için sosyal medya hesaplarından, kendi web sitesi üzerinden ve son olarak da MEB Ortaöğretim Genel Müdürlüğü’nün eğitim amacıyla kurmuş olduğu ve pandemi döneminde faaliyete geçmiş olan TRT EBA TV lise kanalından finansal okuryazarlık içerikli videolar paylaşmaya başlamıştır (Borsa İstanbul, 2020). Borsa İstanbul kütüphanesinde (Borsa İstanbul, 2020) toplumsal eğitime katkısı olan, finansal okuryazarlık içeriğine sahip yayınlar olup bu olanaktan da araştırmacılar, öğretim üyeleri, üniversite öğrencileri, yüksek lisans ve doktora öğrencileri ile anlaşmalı kütüphaneler faydalanabilmektedir. Ayrıca 2012 yılında Anadolu üniversitesi ile Finansal Okuryazarlık E-Sertifika Programı düzenlemişlerdir (Borsa İstanbul, 2020).

Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği (TSPB) tarafından bütçeleme, tasarruf, sermaye piyasalarında yatırım gibi konularda farkındalık yaratmak ve finansal okuryazarlık seviyesini yükseltmek amacıyla çeşitli etkinlikler ve eğitimler düzenlenmekte olup web sitesi üzerinden eğitimlere başvuru yapılmaktadır. Etkinliklerden “Kamera Elinde Geleceğin Cebinde” (Kamera Elinde Geleceğin Cebinde, 2022) isimli kısa film yarışması, “Param ve Ben” (Param ve Ben,2023) ve “Birlikte Eğitim” (TSPB, 2023) isimli eğitimler

hane halkına da hitap eden finansal okuryazarlık anlamında önemli çalışmalardır. Düzenlenen panel, konferans ve seminerlerde Z kuşağı da denilen günümüz gençliğinin finans sektörüne uyum sağlaması, algoritmik alım satım işlemleri, çeşitli finansman araçları, sermaye piyasasında yapay zekâ kullanımı gibi konular, konuların uzmanları tarafından işlenmektedir. Özellikle salgının gündeme girmesiyle beraber çevrimiçi çalışmalar kapsamında düzenlenmeye başlanan, canlı olarak gerçekleştirilen çevrimiçi panellere ilgi düzeyi oldukça fazladır (TSBP, 2023).

SPK, 2014-2017 yılları arasında “Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları” adıyla düzenlenen finansal eğitim çalışmalarının yürütülmesine öncülük etmiştir. Ev hanımları ve üniversite öğrencileri için “Sermaye Piyasaları Bilgi ve Farkındalık Araştırması” isimli seminer çalışması düzenleyerek bazı hedef kitlelere yönelik finansal okuryazarlığın artırılmasını amaçlayan çalışmalar gerçekleştirmiştir. Ekim 2010 tarihinde düzenlenen bir “Finansal Eğitim Projesi” çerçevesinde genel kamuoyu hedeflenmekle birlikte özel sektör ve kamu çalışanları, kadınlar, okul çağındaki çocuklar ve üniversite öğrencileri ön planda tutulmuştur. 25 üniversiteden 3 bin 625 öğrenciye anket uygulanmış, Ankara ile İstanbul'da 16 hanımlar lokalinde 509 kadına temel finansal konular hakkında finansal farkındalık ve finansal bilinç seviyelerini ölçmeye yönelik sorular yöneltilmiştir (SPK, 2022). Ayrıca 2023 yılında da finansal okuryazarlık eğitimi içeren bir seminer düzenlenecektir. Bunlara ek olarak, 2021-2026 yılları için belirlenen hedeflerden biri finansal farkındalığın artırılması ve finansal eğitim çalışmalarının yaygınlaştırılmasıdır. Bu hedef doğrultusunda her yıl kurulca 2 eğitim düzenlenmesi, üniversitelerde verilen eğitim sayısının artırılarak devam ettirilmesi ve sosyal medya hesaplarında üretilen içerik sayısının da artırılması planlanmıştır (SPK, 2023).

Dünya bankası (WBG) ve SPK, 21 Nisan-4 Temmuz 2012 tarihleri arasında TÜİK İstatistik Bölge Sınıflandırması kapsamında OECD tarafından geliştirilen ölçekle 12 bölge içerisinde, 40 il seçilmiş ve bu bölgeden 142 ilçe rassal örneklem yöntemiyle ele alınmış olup 3009 yetişkinle yaptığı çalışmada elde ettiği sonuçların raporunda finansal okuryazarlık, borçlanma ve bütçe yönetimi, finansal planlama, finansal bilgiye erişim ve finansal bilgi ihtiyacı, finansal ürünlerin seçimi, finansal eğilim, davranış ve tutumlar ile ilgili bilgiler verilmiştir. Yapılan mülakatlar neticesinde katılımcıların doğru cevap verme oranının sosyo-ekonomik düzeyle orantılı olarak arttığı, faiz sorularında bu oranın az

olduğu; tasarrufun kırsalda , harcama eğiliminin ise şehirlerde daha yüksek düzeyde çıktığı, yatırım oranının düşük olduğu, borç kaynağı olarak aile ve yakın tanıdıkların tercih edildiği, geleceğe yönelik planlama stratejilerinde yanlışlar olduğu, kırsalda bireysel bütçe planlaması yapanların şehirde yaşayan hane halkı bütçesi yapanlara oranla daha az olduğu, çocukların eğitimi için birikim yapma ve bunu yatırım olarak değerlendirmenin şehirde yaşayanlarda daha fazla olduğu, yükselen gelir seviyesiyle birlikte karmaşık finansal ürünler hakkında bilgi edinme ve düşük riskli yüksek getirili bilinen ürünleri tercih etme eğiliminin arttığı görölmektedir. Altın ve dövizden sonra mevduat hesabı ve sigorta ürünleri tercih edilmektedir. Danışmak için önce tanıdıklara daha sonra finans uzmanlarına yönelim vardır. Daha çok banka, televizyon, internet ve devlet kuruluşları tarafından verilen seminerlerden bilgi almayı tercih etmektedirler. Bireysel bütçe yönetimi yapanlar hane halkı bütçe yönetimi yapanlardan daha bilgili olduklarını ve gerekirse araştırma yaparak bilgi edinebileceklerini belirtmişlerdir. Kırsalda yaşayanlar finansal ürünün değerinin yüksekliğine, şehirdekiler ise getiri yüksekliğine önem vermektedirler. Gelir seviyesi yüksek olanlar karlılık, likidite ve düşük riski ön planda tutarken, faizsiz ürünlere yönelme eğilimi ise düşmektedir (SPK, 2012).

3.2. Uluslararası Ölçekte Finansal Okuryazarlık Etkinlikleri

20 ülke tarafından kurulmuş olan OECD üyelerinden biri de Türkiye olan 37 ülkenin katılımıyla oluşan bir örgüttür. Amacı istihdamı sağlamak, öncelikle üye ülkeler olmak üzere tüm dünya ülkelerinde mali istikrarı korumak, üye ülkelerde toplumsal refahı artırarak dünya ekonomisinin iyileşmesini sağlamak, dünya ticaretinin büyümesine katkı sağlamak ve sağlıklı ekonomik kalkınmayı desteklemek olarak belirtilmektedir. Uluslararası Para Fonu (IMF), WBG ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) gibi örgütler, ekonomik analiz ve istatistik konusunda referans kuruluş olarak kabul edilen OECD'nin çalışmalarını baz almaktadır. PISA, OECD dahilinde üç yılda bir zorunlu öğretimin akabinde örgün eğitime devam eden 15 yaşındaki öğrencilerin okuryazarlık becerilerinden başlayarak finansal okuryazarlık alanı da dahil olmak üzere çeşitli becerilerin seviyesini ölçmektedir. Dünyada birçok ülke bu çalışmaya dahil olarak anketlere katılabilmektedir. 2000 yılında 32 ve 2002 de 11 olmak üzere ilk değerlendirmede toplam 43 ülkenin katıldığı çalışmaya 2003'te 41, 2006 da 57, 2009 ve 2010 da 75, 2012 yılında ise 65 ülke katılmıştır. 2012 yılına kadar yapılmış olan çalışmaların az olması ve genel olarak ülkeler arası kıyaslamaya uygun olmaması sebebiyle günümüz gençliğinin finansal ortamların

karmaşık yapısıyla karşılaşmaya ne kadar hazır olduklarına ve ekonomik hayata atılırken ne kadar fikir sahibi olduklarına dair gerekli bilgiye ulaşmak zordu. 2012 yılında düzenlenen anket ilk defa gençlerin okul içinde ve dışında öğrendikleri finansal okuryazarlığı değerlendiren ilk büyük ölçekli uluslararası çalışma olarak nitelendirilmiştir. Gelişen teknolojiyle birlikte artan finansal ürün ve hizmetler neticesinde genç neslin de katılım göstermeye başladığı ekonomik hayatın karmaşıklığı gençlerin finansal okuryazarlık becerilerinin iyileştirilmesinin önemi, konunun okullarda ele alınması için gereken politik çabaların daha önemli hale gelmesiyle finansal okuryazarlık seviye ölçümleri için güvenilir, sağlıklı verilere ihtiyaç duyulmaktadır. Böylece eğitim kurumlarında zamanla meydana gelebilecek olan değişimle de oluşturulması gereken eğitim stratejileri ve finansal eğitim programlarına yön verilmesi beklenmektedir. Yapılan çalışma sonunda en yüksek puanı Şanghay- Çin almış ve onu Belçika'nın Flaman Topluluğu, Estonya, Avustralya, Yeni Zelanda, Çek Cumhuriyeti ve Polonya takip etmiştir. Katılan her on öğrenciden biri zor seviyedeki finansal okuryazarlık görevlerini başarabilecek niteliktedir (OECD, 2014).

PISA 2015 Finansal Okuryazarlık Değerlendirmesi sonucunda katılımcı ülkelerin ekonomik ve finansal durumları göz önünde bulundurulmadan bu ülkelerde öğrencilere temel yaşam becerisi olarak finansal okuryazarlık eğitimi verilmesinin acil ihtiyaç olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bireyler küçük yaşlarda harçlıklarının tüketimine, genç yaşlarda iş dünyasına atılarak ilk konutlarını almaya ve emeklilik birikimlerini planlayarak nasıl yöneteceklerine kadar sürekli ekonomik kararlar almak zorunda olup sağlıklı finansal sistemler oluşturarak kapsayıcı büyüme ile ekonomilerin güçlenmesini teşvik ederler. PISA 2015 verileri Avustralya, İtalya, Hollanda, Polonya ve ABD gibi iyi performans gösteren ülkelerde bile öğrencilerin en az %20 sinin basit bütçe işlemlerini, satın aldıkları ürününün maliyeti ile kullanım süresi arasındaki ilişki, faiz hesabı gibi temel düzeydeki işlemleri yapamadıklarını ve yeterlilik düzeyine ulaşamadığını ortaya koymaktadır. Bu çalışma, ebeveynleriyle para yönetimi, tasarruf gibi konularda iletişim kuran öğrencilerin daha iyi seviyede finansal okuryazar olması, yüksek performans gösterenlerin gelecek için planlama yapabilmesi, tasarruf edebilmesi ve üniversite eğitimini tamamlayarak nitelikli mesleklerde çalışabilmesi için finansal okuryazarlık alanında politik tedbirler alınabilmesi adına hükümetlere rehber olabilecek göstergelerdendir (OECD, 2017).

2018 yılında yapılan PISA 3. uygulamasında yine 15 yaş grubu gençlerin finansal okuryazarlık seviyesi ölçülürken öncekilere ek olarak bu defa finansal okuryazarlık ile bilişsel olmayan beceriler ve finansal okuryazarlık ile gerek okuma gerekse matematik okuryazarlığı bağlamında da değerlendirme yapılmıştır. Geçmişten itibaren teknolojik ve demografik yapının değişimi ile küresel ekonomi ve finans üzerinde dünya ülkelerinin çoğu tarafından kabul edilen en önemli etkenlerden biri olan finansal okuryazarlığa küresel ilgi gelişmiştir. Böylece finansal okuryazarlık, ekonomi politikalarının düzenlenmesi için kullanılmakta olan ve birçok dünya ülkesinin eğitim politikaları kapsamında okul müfredatlarına eklediği konulardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültürel değişimin başlamasıyla kadınların istihdamının, yükseköğretim mezunlarının sayısının, yaşlı nüfusun artışı ile öğrenci kredilerinin, çalışanların ücretlerinin, emeklilikte ihtiyaç duyulan finansal güvencenin, vergi yükünün, finansal risklerin, yatırım yöntemlerinin, çalışma koşullarının, mobil ve çevrimiçi finansal işlemlerin kısaca bireysel finansal kararların niteliği ve niceliği oldukça değişmiştir. Dolayısıyla finansal okuryazar tüketicilerin profesyonel yardım alması gereken zamanı bilmesi, buna bağlı olarak uzmanlardan destek aldıklarında ortaya çıkan alternatifler hakkında bilgi sahibi olarak doğru kararlar verebilmesi için finansal eğitim almalarının gerekliliği yadsınamaz bir gerçektir. Ekonomi politikaları tüketicileri korumayı sağlayan kanunlar içerse de yapılan anketler bireylerin finansal risklerle yüzleşmeye yetecek kadar bilgi sahibi olmadıklarını, oysaki satın aldıkları finansal ürünlerin sorumluluğunun kendilerine ait ve mali durumlarını korumak için asıl yükün kendi omuzlarında olduğunu bilmeleri gerekmektedir. Ankete katılan 15 yaş grubu öğrencilerden banka hesabı olanların diğerlerinden daha fazla finansal okuryazar olduğu belirlenmiştir. Finansal okuryazarlığın küresel önemi arttıkça ve eğitimde oluşan sorunları da gidermek amacıyla 2008 de OECD tarafından Uluslararası Finansal Eğitim Ağı (INFE) kurulmuştur. 2018 yılı itibariyle 110 ülke ve 200'den fazla kamu kurumu INFE üyesidir. 2014 yılında gençler için finansal eğitim kapsamında okulların rolünün öneminin anlatıldığı özel bir yayın geliştirmiştir (OECD, 2019).

Avrupa Bankacılık Otoritesi (EBA, 2020), çocukların finansal eğitim sayesinde para, tasarruf ve yatırım hakkında erken yaşta bilgi sahibi olmaları; bütçe yapabilmeyi, sağlıklı finansal alışkanlıklar geliştirmeyi, parasını yönetmeyi öğrenmeleri, yaş aldıkça karşılaşacakları öğrenci kredileri, konut alımı, seyahat planları gibi durumlarla ilgili optimal kararları vermelerini ve mali açıdan kendilerini yönetebilecek duruma gelebilmelerini kolaylaştıracağını ifade etmiştir. Ayrıca çocuklar ailelerine de olumlu etki

yapabilirler. Her ne kadar okullarda finansal eğitim verilmesi zaruri olmasa da bu girişimi gerçekleştirmenin en doğal ve doğrudan kanalı okullar olacağı için finansal eğitimin okullarda zorunlu olarak verilmesi yerinde bir uygulama olacaktır. Genç kuşakların gittikçe karmaşıklaşan ekonomide doğru finansal kararlar vermeye hazır olmalarını sağlamak, bu gruptaki düşük finansal okuryazarlık seviyesinin yükselmesine katkıda bulunmak ve bu grubun toplumun diğer kesimlerinde bilgiyi yayma potansiyeli yüksek grup olma niteliği taşımaları öğrencilerin kilit grup olarak tercih edilme sebebidir. Bu sebeple Ulusal Danışmanlık Otoritesi (National Supervisory Authority (NSA)) sürekli kontrol edilen ve güncellenen içeriğiyle, okullarda öğretmen ve öğrenci katılımını sağlamak için her yaştaki öğrenci grupları düşünülerek özel olarak hazırlanmış öğretim materyalleri geliştirmişlerdir. Küçük yaş grubuna oyun temelli yaklaşırken, öğretmenler ve öğrenciler için çalışma kitapları, kılavuzlar, alıştırmalar, oyunlar, etkinlikler ve çevrim içi kaynaklar hazırlamışlardır. Bu noktada yarışmaların da ilgi çekici olması sebebiyle ilk turu çevrim içi, ikinci turu yüz yüze olan ve finansal konuları içeren yarışmalar, ayrıca konferanslar, çalıştaylar, seminerler, radyo programları düzenleyerek, bu tür etkinlikleri içeren çalışmaların yapıldığı zaman dilimlerini de finansal eğitim günleri olarak adlandırmışlardır. Kurumsal ve özel sektörden daha çok katılım gerçekleştiğinde, bu tür etkinlikler yaygınlaştırılıp daha iyi pazarlandığında ve yenilikçi aktiviteler dahil edildiğinde girişimin başarısı artacaktır (EBA, 2020).

Düşük ve orta gelirli 10 milyon kadar hane halkının banka hesabı olmadığı, 1990 ve 2000 yılları arasında 1 milyondan fazla ABD vatandaşının % 90,6 oranında artış göstererek iflas başvurusu yaptığı, Jump\$art koalisyonunun ülke genelinde lise son sınıf öğrencilerine yaptığı ankette elde edilen düşük finansal okuryazarlık oranları, ortalama olarak yetişkinlerin temel ekonomik bilgilerinin %57 oranında olduğu Ulusal Ekonomik Eğitim Konseyi' nin 1999 yılında düzenlediği Ekonomide Standartlar Anketine ve Federal Rezerv Kurulu' nun 1998 yılında yaptığı Tüketici Finansmanı Anketine göre ABD' deki hanelerin %60 kadarının giderlerinin gelirlerinden fazla olduğu belirlendiği için ABD' de finansal eğitime ihtiyaç duyulmaktadır (Hopley, 2003). Özel ve kamu sektörü kurumlarının bir koalisyonu olan Amerikan Tasarruf Eğitim Konseyi (ASEC) amacının, tasarruf ve planlamayı ABD vatandaşlarının ve işverenlerin ekonomik çıkarları için hayati bir endişe haline getirmek olduğunu belirtmiştir. Jump\$art Kişisel Finansal Okuryazarlık Koalisyonu ise okullarda kişisel finansı teşvik etmek, çocukların ve genç yetişkinlerin finansal bilgi ve yeteneklerini geliştirmek için 1995 yılında çalışmaya başlamıştır. 1998'de Menkul

Kıymetler ve Borsa Komisyonu (SEC), ABD vatandaşlarının tasarruflarını artırmasına ve akıllıca yatırım yapmasına daha fazla yardımcı olmak için “Tasarruf ve Yatırım Hakkında Gerçekleri Öğrenin” kampanyasını başlattı. 2000 yılının Nisan ayında, Hazine Bakanı Lawrence Summers tarafından tüm ABD vatandaşları için kişisel finansal becerilerinin gelişimini teşvik etmek için bir kamu-özel ortaklığı olan Ulusal Mali Güçlendirme Ortaklığı (NPFE) kuruldu. Öte yandan 2003 yılında kurulmuş olan Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Komisyonu tarafından halka yönelik toplantılar düzenlenmektedir (U.S. Department of the Treasury, 2023).

The Financial Literacy and Education Commission (FLEC), 2003 yılında finansal okuryazarlık çalışmalarının düzenini sağlamak için kanunla kurulmuş bir komisyon olup hükümetin hane halkına doğrudan ulaşarak destek olması yerine vatandaşların finansal refahlarını artıracak finansal eğitim programlarının yürütülmesi, araştırmaların teşvik edilmesi, eğitim kaynaklarının iyileştirilmesi gibi etkinlikleri yürütebileceğini, ayrıca finansal okuryazarlık eksikliğinin hane halkı üzerindeki etkisi, olumsuz dışsallıklar ve piyasa başarısızlıklarının ekonomiyi etkileme ihtimalinin değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Böylece ABD vatandaşlarının güvenilir yollardan bilinçli finansal kararlar alarak finansal refah seviyesinin yükseltilebileceğini ön görmektedir. Hükümetin finansal okuryazarlık ve eğitim konusunda rolünün gelişimi için çalışma grupları oluşturarak yatırımcı eğitimi, temel finansal yetenekler, emeklilik tasarrufları, konut danışmanlığı, ortaokuldan sonraki eğitim ve askeri personele odaklanılabileceğini ifade etmiştir (U.S. Department of the Treasury, 2023).

İbadoghlu (2018), bir makalesinde Azerbaycan’da finansal katılım eğitimi ve finansal okuryazarlığın ne durumda olduğuna, finansal kaynaklara erişimi kısıtlı olan KOBİ’lerin teşvik edilmesine, finansal erişimi zorlaştıran durumların üstesinden gelinebilmesi için alınacak önlemlere, özellikle bireyler için gereken eğitimi teşvik edecek politikalara değinmiştir. 2009 yılında bir “Finansal Okuryazarlık Araştırması” düzenlenmiştir. Daha sonra WBG tarafından 2015’te düzenlenen anket sonuçlarına göre Azerbaycan’daki yetişkinlerin temel finansal bilgiler konusunda yetersiz kaldıkları ve finansal kapasite ile ilgili 7 sorudan ortalama 3,9 unu cevaplayabildikleri belirtilmiştir. Azerbaycan vatandaşlarının basit finansal hesaplamalar, pazarlık yapma becerisi, enflasyonu anlama becerisi açısından iyi durumda oldukları; risk çeşitlendirmesi, faiz hesaplamaları gibi alanlarda yetersiz kaldıkları tespit edilmiştir. 21 ülkenin katıldığı bu çalışma neticesinde

katılımcılar enflasyonda 9., basit bölme işlemlerinde 10. ve basit faiz işlemlerinde 19. sırada yer aldı. Genel olarak katılımcıların yapılan çalışma ile finansal eğitim ve okuryazarlık oranlarının gerek nicel gerekse nitel bağlamda yeterli seviyede olmadığı ifade edilmiştir. Dolayısıyla, finans piyasasına yönelik; finans sektörünün liberalleşmesi, finansal piyasaların düzenlenmesi için yasal zeminin iyileştirilmesi, mali sektörde yasal reformlar yapılması, inovasyonla desteklenmesi, kredi risklerinin etkin yönetimi için güvenilir veri tabanı oluşturulması gibi öneriler sunulmuştur. Finansal katılım için eylem planı oluşturularak buna uyulması, finansal erişimin iyileştirilmesi, finansal ürün ve hizmet çeşitlerinin zenginleştirilerek finansal hizmetlere erişim için gereken altyapının düzenlenmesi ve ödeme kartlarının kullanımının teşvik edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Buna ek olarak belirli alanlarda finansal okuryazarlığı artırma hedefli politikalar geliştirilmesi, farkındalık yaratma faaliyetlerinin güçlendirilmesi, mali yeterlilik içeriğinin okul müfredatlarına dahil edilmesi, nüfusun finansal kuruluşlara olan güven duygusunun artırılması, bankalar tarafından sunulan ürün ve hizmetlerle ilgili genel bir eğitim kampanyasının düzenlenmesinin teşvik edilmesi, tüketicilerin kredi ve mali haklarını koruyacak güvenilir bir sistem teşkil edilmesi, bunun için gerekli finansal düzenleyicilerin yetkilendirilmesi, bağımsız bir alternatif uyuşmazlık çözüm mekanizmasının oluşturulması gibi önerilere de yer verilmiştir

2005'te Avustralya Milletler Topluluğu Hükümeti Finansal Okuryazarlık Vakfı kurulmuştur. Bu vakıf okullarda, 2008 yılına kadar, finansal eğitimi zorunlu kılmıştır. Eğitim alacak 1000 öğretmen için mesleki gelişimi desteklemek amacıyla Hazine Bakanlığı 2 milyon AUD kadar fon sağlamıştır. "Parayı Anlama" isimli kampanyanın daha geniş kitlelere ulaşmasını, böylelikle kalıcı öğrenmeyi sağlamak adına 4 milyon AUD daha fon eklemiştir (ASIC, 2011).

Hindistan'da Sa-dhan'ın Kalkınma Danışmanı olan Ajay Tankha'nın kendi kendine finansal okuryazarlık grubu ile birlikte yürüttüğü bir çalışma ile gelir kaybı yaşanması durumunda ülkede %96 oranında vatandaşın, 1 yıldan fazla yaşayamayacakları sonucuna varmıştır. Halkın üçte birinden fazlasının tasarruflarını evde, yarısından fazlasının ise bankalarda korumakta olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca daha yüksek gelirli vatandaşların yaklaşık %44 kadarının tasarruf edebildiğini, buna karşın alt seviye ekonomik gruptaki vatandaşların yaklaşık %20 kadarının %33 seviyesine kadar borçlandığını belirtmiştir.

Kırsal kesimlerde ise hane halkının %40 oranında yerel tefecilerden borç aldığını ifade etmiştir (Tankha, 2011).

Arya (2018), bir çalışmasında Hindistan'da hükümet ve çeşitli düzenleyici kurumlar tarafından finansal okuryazarlık seviyesini yükseltmek için çeşitli etkinlikler yapıyor olmasına karşın ülkede, özellikle yoksul kesimde daha fazla olmak üzere, finansal okuryazarlık seviyesinin düşük olduğunu dolayısıyla, sivil toplum kuruluşları ve diğer tüm paydaşların dahil edilerek çaba sarf edilmesi; yoksul kesimin, yoksulluk ve sosyal uyumun azaltılması için bu gruptaki bireylerin finanse edilmelerinin ve eğitimle ana akım finansal iklimlere getirilmelerinin gerektiğini vurgulamıştır. Bu nedenle finansal bilgiye erişimin iyileştirilmesi, önceden edinilmiş bilgilerin güçlendirilmesi, başarısız olan programların belirlenerek düzenlenmesi ve yeni içeriklerin geliştirilmesi, eğlenceli geniş bilgi erişiminin olduğu sınıf tabanlı programlarla ulusal stratejiler oluşturulması, finansal okuryazarlık girişimleri ve tüketicilerin korunması için küresel yönerge ve standartlar belirlenmesi ve temel araştırmaların genişletilmesi gibi öneriler sunmuştur.

Suudi Arabistan'da 2020 yılında düzenlenen G20 zirvesinde, yaşları 15- 24 arası değişen, genç olarak adlandırılan grubun %71'inin internet kullanıcısı olduğu ve her üç internet kullanıcısından birinin de 18 yaş altında olduğu için dijital dönüşümle iç içe büyüyen bu grubun finansal katılım açısından kilit gruplardan biri olup finansal katılıma dahil edilmesinin gerekliliği belirtilmiştir. Gençlerin dijital finansal katılımlarının desteklenmesi ve finansal ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için gerekli finansal eğitimin sağlanması ve tüketici haklarının korunması açısından önem arz eden bu bilgi, ülkelerin politik yaklaşımlarına yönelik çeşitli politik seçenekler ortaya koymaktadır (OECD, 2020). Böylece finansal eğitimin dolayısıyla finansal okuryazarlığın önemi yeniden gündeme gelmiştir.

3.3. Uluslararası Ölçekte Finansal Okuryazarlık Stratejileri

OECD (2022) tarafından yapılan bir çalışmada dünya ülkelerinden bir kısmının benimsedikleri finansal stratejiler değerlendirilmiştir. Kamu politikaları için önemli olan etkenlerden bazılarının kontrol, ölçme ve değerlendirme olduğu söylenebilir. Bu şekilde hedef ve sonuç kıyaslaması yapılabilecektir. Mevcut stratejilerin neden tercih edildiği, amaçları, yöntemleri, güçlükleri, doğru yönleri, verimli olup olmadığı ve maliyeti de

değerlendirilerek elde edilen sonuçlar doğrultusunda sürdürülen uygulamaların gerekiyorsa değiştirilmesi ya da yenilenmesi, şayet başarılı ise mevcut stratejilerin devamlılığının sağlanması zamanla dünya ekonomisinin kalkınmasına katkı sunacaktır. Elde edilen verilere bağlı olarak, doğruluğu değerlendirildikten sonra, yöntemler belirlenebilir ve kural olarak kabul edilebilir. Politik alanda, iyileştirilebilir ve sürdürülebilirliği de sağlarsa, paydaşlar arasında dayanışmanın artmasıyla birlikte dünya çapında finansal okuryazarlık açısından olumlu sonuçlar elde edilebilir. Bugün çeşitli ulusal stratejiler geliştirmiş olan birçok dünya ülkesi vardır. Hollanda, Peru, Birleşik Krallık (UK), ABD, Endonezya, Ermenistan, Çin, Hong Kong gibi OECD/INFE üyesi 29 ülkenin katılımıyla 2019 ve 2020 senelerinde yapılan bir çalışma sonucunda ülkelerin çoğunluğu finansal okuryazarlık, finansal katılım ve finansal eğitim faaliyetlerine katılarak değişimi gözleme gibi hedefler tercih ederken bazıları ise vatandaşlarına sadece finansman sağlayarak hedefe ulaşılmasına destek olmak gibi ölçülebilir olmayan yöntemler benimsemişlerdir.

Şili: Şili'nin ulusal stratejisi finansal kavram, ürün ve hizmetleri, mevcut ve gelecek finansal refahlarını artırmak için doğru kararlar almalarını sağlayacak kadar bilinçli vatandaşlara sahip olma; finansal ve emeklilik ürün ve hizmetlerin, bunlarla ilgili hak ve görevlerin daha iyi anlaşılmasını teşvik etmek için toplumun gerek kamu gerekse özel kesimdeki elemanlarını harekete geçirip, planın işleme sürecine katılımını sağlayıp toplumsal refahı artıran yetenek ve tutumlar geliştirmektir.

Hong Kong: Hong Kong'da daha kaliteli finansal eğitim faaliyetlerini teşvik etmek ve finansal eğitim faaliyetlerine daha çok destek vermek olarak belirlenmiş 2 amaç vardır. 2015-2018 yılının ilk finansal okuryazarlık stratejisine bağlı olarak 2019 yılında başlatılan ikinci bir strateji belirlenmiştir. Amaç, Hong Kong halkının finansal okuryazarlık düzeyini yükseltmeye yardımcı olabilecek daha kaliteli finansal eğitim sunarak farklı paydaşlar için uygun ortam yaratmaktır. Strateji olarak halkın finansal eğitimle finansal refahlarına yapacakları katkı, paydaşlarla politika yapıcıların finansal okuryazarlık düzeyini yükseltmek için yapabilecekleri, paydaşlar arasında iş birliğinin desteklenerek daha nitelikli yoğun finansal eğitimin sağlanması ile ilgili farkındalığın artırılması olarak üç odak nokta belirlemiştir.

Japonya: Japonya'nın finansal eğitim için 2005 ve 2007 de başlatılarak sırasıyla 2013 ve 2016 yıllarında revize edilmiş olan ulusal stratejilerinden ilki; nüfusun finansal

okuryazarlığını yükseltmek ve dolayısıyla bireylerin yaşamlarını iyileştirmek, piyasaya arz edilen finansal ürünlerin kalitesini artırmak ve büyüyen endüstrilere para akışının artırılması yoluyla ekonomik büyümeye katkıda bulunmaktır. Bu strateji 2005 ve 2007 de başlatılmış daha sonra 2013 ve 2016 senelerinde tekrar düzenlenmiştir. Genel hedefi okullarda finansal eğitimi teşvik etmek olan ikinci strateji ise 2016 yılı için belirlenmiştir.

Peru: Peru şu anda, 2019'da başlatılan ve 2030'a kadar sürecek olan Ulusal Finansal Katılım Politikası (PNIF) olan İkinci Ulusal Finansal Erişim Stratejisi uygulamaktadır. Bu strateji kapsamında, finansal okuryazarlığı geliştirmeye yönelik bazı politik önlemler ele alınmıştır. Peru'nun ilk stratejisi, nüfus için güvenilir, verimli, yenilikçi ve uygun finansal hizmetlerin sorumlu kullanımını ve erişimini teşvik etmek amacıyla 2015 yılında başlatıldı. PNIF' in beş öncelikli hedefi vardır:

- Finansal sistemde toplumun tüm kesimlerinde daha fazla güven oluşturmak,
- Toplumun ihtiyaçlarına yönelik yeterli ve uygun finansal hizmetlere sahip olmak
- Piyasanın eylemsel anlaşmazlıklarını azaltmak,
- Finansal hizmetlerin kapsamını ve kullanımını artırmak için iletişim altyapısını ve dijital platformları geliştirmek
- Kurumsal mekanizmaları güçlendirmek.

Yeni Zelanda: Yeni Zelanda 2021 de başlattığı yeni Finansal Yeterlilik için Ulusal Stratejisi ile ülkedeki finansal yetenek topluluklarını (hükümet, endüstri, iwi- Maori kabile örgütleri ve kâr amacı gütmeyen sektör ile bunlardan oluşan paydaşları) birleştirmeyi ve Yeni Zelandalıların parayı anlama vizyonu için birlikte çalışmayı amaçlıyor. Bu amaç doğrultusunda üç hedef belirlenmiştir:

- Tutarlı İçerik – karşılaşılan her yerde doğru iletişim ve iletişimde kullanılan dilin sektör genelinde tutarlı olmasını sağlamak.
- Birlikte Çalışın – iş birliğini ve iletişimi teşvik etmek ve desteklemek, neyin işe yaradığını ve boşlukların nerede olduğunu anlamak ve etkin değerlendirme yapabilmek için ortak bir çerçeve geliştirmek
- Parayı Anlamak- Yeni Zelandalıların farklı alanlarda girişimcilik yönünü güçlendirme ve etkili kampanyalarla para ile ilgili iletişim, algılama ve planlama yapmayı öğrenmelerini sağlamak.

Portekiz: Portekiz, üçü de finansal eğitimi finansal tüketici korumasının bir bileşeni olarak kabul eden ve finansal sistemin istikrarı açısından önemini bilen, üç mali denetçi liderliğinde bir Finansal Eğitim Ulusal Planı geliştirmiştir. Portekiz Ulusal Planı başlangıçta 2011-2015 dönemi için başlatılarak 2016-2020 yılları için yeniden düzenlenmiştir. Ulusal Strateji ile finansal eğitim projelerine yönelik finansal bilgi düzeyini artırmaya ve uygun finansal davranışların benimsenmesine, paydaşların çalışmalarının bir sonucu olarak toplumsal refahın ve finansal sistemin istikrarının artırılmasına katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Bu sebeple belirlenen hedefler şunlardır:

- Dijital finansal hizmetlerin kullanımına yönelik bilgi ve becerileri geliştirmek
- Finansal bilgi ve tutum geliştirmek
- Finansal katılımı desteklemek
- Tasarruf alışkanlıklarını geliştirmek
- Kredinin bilinçli kullanımını teşvik etmek
- Önleyici alışkanlıklar oluşturmak
- Girişimcilik alanında finansal bilgiyi güçlendirmek

Portekiz kısa vadede sonuçlarının sayısal ifadesi zor fakat çok iddialı olan, farklı grupları hedef alan, çok paydaşlı uzun vadeli hedefler koymuştur. Ayrıca yol göstermesi bakımından her 5 yılda bir vatandaşlarının finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmek için anket uygulayacaktır.

İspanya: İspanya, Ulusal Menkul Kıymetler Piyasası Komisyonu ve Merkez Bankası (CNMV ve Banco de España) aracılığıyla, halihazırda ikisini ((2008-2012) ve (2013-2017)) tamamlamış olarak üçüncü ulusal stratejisini 2018-2021 dönemi için uyguluyor. Mevcut hedefleri ölçülebilir olmadığı için gelecek planları arasındaki hedeflerin ölçülebilir olmasını, uzun vadede ise vatandaşlarının finansal bilgi ve finansal eğitim düzeyini anket yöntemiyle ölçmeyi hedeflediğini, mevcut önceliklerinin eğitim kurumlarında finansal eğitim programları ve çevrim içi portal geliştirmek, paydaşlarla iş birliği yapmak ve finansal eğitim faaliyetlerini geliştirmek olduğunu, akabinde izleme ve değerlendirme raporu oluşturacağını ifade etmiştir. Genel hedefi ise İspanyol vatandaşlarının finansal okuryazarlığını aşağıdaki ilkeler doğrultusunda geliştirmektir:

- Kapsayıcılık: Nüfusun herhangi bir kesimini dışlamaz ve tüm finansal ürün ve hizmetleri kapsar.
- İş birliği: Kamu-özel ortaklığı modelinde her iki mali denetim otoritesinin birbirleriyle yakın iş birliği içinde olma ve diğer kurum ve kuruluşların katılımını teşvik etme taahhüdünü gerektirir.
- Süreklilik: Kalıcı olması amaçlanmıştır.
- Çeşitlilik: Nitelikleri, ihtiyaçları ve her grup için uygun erişim kanalları dikkate alınarak toplumun tüm kesimlerine ulaşmalıdır.
- Bilgi ve erişilebilirlik: Tüm vatandaşlara, becerilerini güçlendirmek için ihtiyaç duyabilecekleri bilgi ve araçlara erişim hakkı sağlanmalıdır.
- Ölçme ve değerlendirme: Yapılan iş, denetim ve iyileştirme alanlarını belirlemek için değerlendirilmelidir.
- Koordinasyon: Etkili ve verimli yöntemler kullanılmalıdır.
- Sorumluluk: Hedefe ulaşmak, paydaşların iş birliği ile mümkün olacaktır.

Mevcut ulusal stratejinin, 2018-2021 hedefleri şunlardır:

- “Finanzas para todos (Herkes için finans)” markasının tanıtımı ve etkin bir iletişim stratejisinin oluşturulması
- Finansal eğitimin dijitalleştirilmesini takip etmek
- “Finansal Eğitim Günü” ana etkinliğinin uzun vadede düzenlenmesi ve tanıtımı
- Halkın finansal bilgisinin artırılması ve finansal eğitim ihtiyaçlarının karşılanması
- Belirli sosyal gruplar arasında finansal eğitimi teşvik etmek isteyen paydaşların rolünün güçlendirilmesi
- Okul çağında finansal eğitimin teşvik edilmesi

Türkiye: Türkiye’de 2014 yılında Finansal İstikrar ve Kalkınma Komitesi tarafından “Finansal Erişim, Finansal Eğitim ve Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları” başlıklı iki yönlü bir Ulusal Strateji geliştirmiştir. Bu strateji, ilk olarak 2014-2017 yılları arasında üç yıllık bir dönem için geliştirilen Finansal Eğitim Eylem Planı ve Finansal Tüketiciyi Koruma Eylem Planını kapsar. Stratejinin genel hedefleri, katılım, eğitim ve okuryazarlık unsurlarını içerir ve amaçları şunlardır:

- Finansal ürün ve hizmetleri toplumun tüm kesimlerine yaymak, finansal sistemin dışında kalanları da dahil edip finansal kapsayıcılık, bilgi ve farkındalığı artırarak mevcut ürün ve hizmetlerin kalitesini ve kullanımını artırmak.
- Finansal tüketicilerin korunması için önde gelen kuruluşlar tarafından etkin tedbirlerin alınmasını sağlamak

Ulusal stratejisini, esneklik amacıyla, kesin ve ölçülebilir hedefler tanımlamadan, bitiş tarihi belli, tanımlı, kapsamlı somut eylem planları olacak şekilde belirlemiştir. Başarılması zor olan nicel hedefler yerine görev tamamlama olarak sonuçlanan ve raporlanabilen bir strateji seçmiştir.

Birleşik Krallık (UK): Birleşik krallık, bulgulara dayalı bir strateji geliştirmiştir. Değerlendirme planları, değişim teorisi ve yöntemi ile mevcut stratejinin iyileştirilmesi için iki yılda bir finansal okuryazarlık anketi uygulayarak toplanan nicel verileri, paydaşlarla yapılan görüşmelerle toplanan nitel verileri içeren bir stratejisi vardır.

Letonya: Letonya 2021-2027 yılları için geliştirdiği ulusal finansal okuryazarlık stratejisinde, nitelikli finansal ortam sağlamayı, finansal okuryazarlık kültürünü teşvik etmeyi, sürdürülebilirliği, finansal okuryazarlığın planlama ve yönetimini iyileştirmeyi hedeflemiştir. Finansal okuryazarlığın sürdürülebilir ve dengeli olması için ailede, eğitim kurumlarında, çalışma ortamlarında gerekli koşulların sağlanarak hedef grupların finansal yeterliliklerinin gelişmesini sağlamak ve finansal okuryazarlık seviyesini yükseltmek; dijital dönüşüm ve inovasyonla birlikte finansal ürün ve araçların sürekli yenilenmesi, bilgi ve veri güvenliğine dikkat edilerek finansal okuryazarlık ve finansal katılımın gelişimi için nitelikli finansal ortamı sağlamak; başarılı olmak için paydaşlarla birlikte uygulanan, araştırma ve tecrübeye dayalı, zamanla seviyesi yükselen sürdürülebilir finansal okuryazarlık kültürü, dijital finansal okuryazarlığın gelişmesine yönelik stratejik planlama yönetimi ve kapsayıcı bir finansal ortam sunmak amaçlanmıştır.

Filistin Yönetimi, Endonezya, Peru ve Hindistan finansal katılım ve finansal eğitimi merkeze alan, nüfusun finansal okuryazarlık yüzdesini artırmayı hedefledikleri stratejiler geliştirmişlerdir

Hollanda, Macaristan, Paraguay ve Ermenistan ise finansal eğitimi geliştirmek, finansal refahı iyileştirmek, tüketicici davranışlarında olumlu değişimler gerçekleştirmek ve hedef gruplarda finansal okuryazarlık seviyesini yükseltmek gibi hedefleri olan stratejiler benimsemişlerdir (OECD, 2022).

4. FİNANSAL OKURYAZARLIK ÇALIŞMALARI

Türkiye’ de geçmişten günümüze gerek genel anlamda gerekse öğrencilere yönelik olarak çeşitli finansal okuryazarlık çalışmaları yapılmıştır.

4.1. Genel Finansal Okuryazarlık Çalışmaları

Gündoğdu 2020 yılında yazdığı Finansal Okuryazarlık Araştırmaları kitabında ülkemizin farklı şehirlerinde çalışıp farklı hedef kitlelere anket uygulamış olan akademisyenlerin çalışmalarını inceleyerek toplumun değişik kesimlerindeki finansal okuryazarlık seviyeleri ve bununla ilgili sorun yaşanan durumları belirlemeye çalışmıştır. Yapılan araştırmaların genellikle üniversite öğrencilerine yönelik olduğu, erken dönemde özellikle anaokulu ve ilköğretimde eğitim alan öğrencilere yeterli ilgi gösterilmediği, kadının toplumsal rolü olarak annelikle birlikte evde çocuklarına öğretmenlik yapıyor olması sebebiyle daha fazla finansal okuryazar olmalarının gerekliliğine karşın finansal okuryazarlık düzeyinin incelenmesine dair çalışmaların yetersiz kaldığı sonuçlarına ulaşmıştır.

Son zamanlarda yapılan diğer bir araştırmada ise finansal okuryazarlık ile ilgili doktora ve yüksek lisans tezlerinin içerik analizi yapılmıştır. Sarıgül (2020), beşi doktora, elli sekizi yüksek lisans tezi olan 63 tezi inceleyerek konu ile ilgili 32 ilde, 40 üniversitede lisansüstü tez çalışmasının yapıldığını, beş farklı enstitünün 15 anabilim dalında lisansüstü tez kabul ettiğini belirtmiştir. En fazla çalışma İstanbul’ da gerçekleşmiş olup en fazla tez Sakarya üniversitesinde yazılmıştır. Daha çok üniversite öğrencilerini kapsayan araştırmalar yapılmış, 30663 birimlik örneklem büyüklüğüne ulaşılmış ve tezler %95 oranında nicel araştırma yöntemiyle çalışılmıştır. Birçok çalışmada finansal okuryazarlık ile finansal bilgi terimleri aynı anlamda kullanılmış, finansal okuryazarlık bileşenlerinden finansal davranış ve finansal tutum en fazla araştırılan bileşen olmuştur. Araştırmalarda bazen kadınların bazen de erkeklerin finansal okuryazarlık seviyesinin daha yüksek olduğu, yaş aldıkça ve gelir seviyesi yükseldikçe finansal okuryazarlık seviyesinin de yükseldiği belirlenmiştir. Ayrıca finansal okuryazarlıkla ilgili ilk tezin 2010 yılında kabul edildiği, 2018 yılına kadar dikkate değer bir artış olmadığı, 2018 yılı içinde ciddi bir artış gerçekleştiği ve 2019 yılında en yüksek frekans değerine ulaşıldığı ifade edilmiştir.

Karakuş ve Doğukanlı (2021), 2019 yılında farklı yaş ve meslek gruplarını içerisinde barındıran 276 kişi ile 2011 senesinde OECD için hazırlanmış soruları baz alarak hazırladıkları anket ile yaptıkları bir çalışma sonucunda, cinsiyetin, finansal okuryazarlık üzerinde etkili olduğunu belirlemiştir. Birinci bölümde demografik veri olarak yaş, cinsiyet ve meslek grupları, ikinci bölümde finansal okuryazarlık kavramlarına ait bilgi seviyeleri, üçüncü bölümde finansal bilgiyi edindikleri kaynaklar, dördüncü bölümde finansal tutumlar ele alınmıştır. Katılımcılar bilgi kaynağı olarak, arkadaş, aile, banka personeli ve sosyal medyayı kullandıklarını belirtmişlerdir. Kadın katılımcıların bilgi düzeyi erkeklere göre daha düşük çıkmıştır. En çok kullanılan finansal ürünlerin kredi/banka kartı ve internet bankacılığı olduğu, katılımcıların ürün satın alırken fiyatını incelediği, faturaların vaktinde ödenmesi ve tasarruf yapma gibi konularda istekli davrandıkları belirlenmiştir.

G. Özdemir, 2022 yılında Erzincan ilinde 18 yaş üstü 409 kişi ile yaptığı anket çalışması sonucunda bireysel yatırımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin düşük orta düzeyde olduğunu belirtmiştir.

Aykut (2022) Isparta'da KOBİ'lerin finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmek için 312 erkek 65 kadın olmak üzere 377 KOBİ sahibi ve yöneticisi olan katılımcıyla anket yöntemiyle gerçekleştirdiği araştırmada finansal okuryazarlık düzeyleri ile yaş, eğitim durumu, işletmede çalışılan süre, pozisyon, aylık gelir, işletme kuruluş yılı, işletmenin hukuki yapısı ve işletmedeki çalışan sayısı arasında anlamlı farklılık olduğu; cinsiyet ile arasında ise anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Katılımcıların temel düzey finansal bilgileri diğerlerine göre daha yüksek, bireysel bankacılık bilgileri ise diğerlerine göre daha düşük; finansal okuryazarlık seviyesi kadınlarda erkeklere, yönetici pozisyonunda olanlarda işletme sahiplerine, 20-30 yaş aralığında olanlarda diğer yaş gruplarına göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca yüksek lisans-doktora yapmış olanların finansal okuryazarlık seviyesinin diğer eğitim seviyelerine göre daha yüksek olduğunu ifade etmişlerdir.

Kuru ve Yakut (2021), literatüre paralel olarak bireylerin finansal okuryazarlık seviyesinin belirlenerek bu seviyenin demografik, sosyo-ekonomik, borçlu olma durumu, tasarruf davranışı yönünden incelenmesi için 400 katılımcıya uygulanan 25 soruluk anketten elde ettikleri verileri veri madenciliğinin gap istatistiği yöntemi ile analiz etmişlerdir. Yüksek seviyede finansal okuryazar olanların daha çok kadın, 18-22 yaş aralığında, lisans mezunu

ve gelir seviyesi yüksek katılımcılardan olduğunu belirlemişlerdir. Böylece literatürde en çok karşılaşılan erkeklerin daha fazla finansal okuryazar olduğu tespitinden farklı bir sonuç elde edilmiştir. Temel düzey finansal okuryazar bireylerin borçlanmaya karar verme konusunda kendilerini daha yeterli gördüğü bulgusu dikkat çekicidir.

Sakarya ilinde yapılan bir çalışmada, hane halkının finansal tüketici grubuna 36 soruluk bir anket uygulanmış, yüksek düzeyde finansal okuryazar olanların katılımcıların yarısından daha azı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların çoğunun erkek, evli, 28-32 yaş aralığında, özel sektör çalışanı olduğu ve paranın zaman değerine yüksek oranla, faiz hesaplama sorusuna ise düşük oranla cevap verildiği belirtilmiştir. Lise ve üniversite mezunlarının, kadınların, evli olanların, özel sektörde çalışanların, yaşı aralığı 28-37 olanların daha yüksek seviyede finansal okuryazar olduğu; borçlanma davranışına oranla tasarruf davranışının üzerinde finansal okuryazarlık düzeyinin etkisinin daha fazla olduğu belirlenmiştir (Güler ve Tunahan, 2017).

Yıldırım ve Büyükkakın (2021), Kocaeli ilinde, finansal hizmetleri kullanabilen tüketiciler tercih edildiği için 18 yaş üstü 388 kadının katılımıyla yüz yüze anket yoluyla yaptıkları araştırma sonucunda kadınların finansal okuryazarlık düzeyleri ile demografik özellikleri ve eğitim seviyeleri ile uzun vadeli finansal kararları ve finansal okuryazarlıkları arasında anlamlı ilişki olduğu ancak eğitim seviyeleri çok yüksek olmasına rağmen finansal konulara ilgilerinin çok düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

4.2. Öğrencilere Yönelik Yapılmış Finansal Okuryazarlık Çalışmaları

Er ve Taylan (2017), 2-6 Kasım 2015 tarihleri arasında Trabzon'un Ortahisar ilçesinde Fen Lisesi(F.L.), Anadolu Lisesi(A.L.), Anadolu İmam Hatip Lisesi(A.İ.H.L.), Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi(M.T.A.L.), Ticaret Lisesi(T.L.) ve Sosyal Bilimler Lisesi(S.B.L) olmak üzere farklı türden toplamda 9 lisede basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilen 9., 10., 11. ve 12. sınıf düzeyinden 840 öğrenciye açık uçlu soru içermeyen 29 soruluk bir anket uygulamış, eksik cevap gibi gerekçelerle kalan 812 anketi bir paket program yardımıyla analiz ederek çalışmaya dahil ettikleri bir araştırma yapmışlardır. Araştırma sonucunda finansal erişim, finansal tutum ve davranış, finansal bilgi düzeyi alanlarına yönelik sorular sorulmuş; farklılık analizi neticesinde F.L. ve A.L. öğrencilerinin ailelerinden daha çok finansal bilgi edindikleri, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre

fatura saklama alışkanlıklarının daha az olduğu, kızların erkeklere göre finansal olayları daha az takip ettiği fakat her iki cinsiyet için de yaşları büyüdükçe ilgiyle birlikte finansal becerilerin arttığı, S.B.L. ve A.İ.H.L. öğrencilerinin harçlıklarını vaktinden önce tükettiği, M.T.A.L. öğrencilerinin fiyat karşılaştırması yaparken zorlandıkları, F.L. ve S.B.L. öğrencilerinin ailelerinin ekonomik durumu hakkında daha ilgili ve bilgili oldukları, A.İ.H.L. ve F.L. öğrencilerinin ailelerinin gelecek ve beklenmedik giderler açısından daha bilinçli hareket ettiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca ürün fiyatını hesaplama, satın alma gücü farkındalığının yaş ortalaması yükseldikçe arttığı, ürün fiyatları ve alım gücü ile ilgili sorularda M.T.A.L. ve A.İ.H.L. öğrencilerinin eksik bilgiye sahip olduğu; kızların erkeklere göre, A.L. ve M.T.A.L. öğrencilerinin diğer lise türlerine göre araba hariç giyim, tatil ve özbakım gibi durumlarda kredi çekme eğilimlerinin daha fazla olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Net ve brüt ücret farkını tanımlayan soru için ise kızların erkeklere göre, A.İ.H.L. ve M.T.A.L. öğrencilerinin de diğer lise türlerine göre zorlandığı bulgusuna erişilmiştir.

Yiğitbaş ve diğerleri (2020), toplumsal finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması amacıyla geliştirdikleri üniversite destekli araştırma projesi kapsamında MEB'e bağlı okullar ve üniversite iş birliği ile Çanakkale ilinin Ayvacık ilçesinde yaş grubu 12-14 olan ortaokul öğrencilerine finansal eğitim dersleri verilmesinin akabinde bu eğitimin finansal okuryazarlık anlamında katkısının olup olmadığını ölçmek için anket yapılmasını içeren bir araştırma yapmışlardır. Projenin ilk aşaması için ortaokullarda eğitim vermesi amacıyla Ayvacık Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin Finans-Bankacılık ve Sigortacılık bölümü 2. Sınıf öğrencilerinin arasından istekli olan ve başarılı olduğu düşünülen 13 öğrenciye 3 ay boyunca eğitmeni gibi yetişmelerini sağlayabilecek nitelikte finansal okuryazarlık dersleri verilerek hazırlanmaları sağlanmış, ikinci aşamada ortaokul öğrencilerine anket uygulandıktan sonra derslerde finansal bilgi aktarımı sağlanmış olup, son aşamada ise tekrar anket uygulanarak eğitim öncesi ve sonrası verilerin değerlendirilmesi yapıldığında erken yaşlarda finansal farkındalık oluşturulmasının tasarruf bilincini artırarak toplumsal finansal okuryazarlık seviyesinin olumlu anlamda etkileneceği ayrıca üniversite öğrencilerinin de finansal bilgi ve farkındalık düzeylerinin artacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Özbay ve Özeltürkay (2021), Adana'nın Çukurova ilçesinde bulunan özel bir eğitim kurumunda öğrenim gören 12. sınıf seviyesindeki 234 öğrenciye gönüllülük esaslı doğrultusunda anket uygulamış ve geçerli 200 anketi bir paket program ile analiz

etmişlerdir. Cinsiyet ve yaş dışındaki verilere bakıldığında aile, bankalar, finansal danışmanlar ve internet siteleri gibi kaynaklar; arkadaşlar, hükümet siteleri ve TV-radyo gibi kaynaklara oranla finansal bilgi ve tavsiye açısından daha çok tercih edilen kaynaklardır. Öğrencilerin yatırım, tasarruf ve borç alma ile ilgili yanıtları değerlendirildiğinde okullarda finansal eğitimin yetersiz olduğu ve önceki çalışmalara paralel olarak öğrencilerin konuyla ilgili bilgi edinmek istedikleri ve bunun için okul döneminin uygun olacağı belirlenmiştir.

Ağırman ve Akyol (2019) Atatürk üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler fakültesinin İşletme, Yönetim Bilişim Sistemleri ile Uluslararası Ticaret ve Lojistik bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin finansal tutum ve davranışlarının ölçümüne yönelik dünya çapında önemli üniversitelerin daha önce düzenlemiş oldukları anketlerden yararlanarak oluşturdukları demografik özellikler, finansal bakış açısı, finansal davranışlar, finansal okuryazarlığın etkileri ve finansal bilgi düzeylerinin ölçümüne yönelik yeni bir anketi 290 kişiye uygulayarak yaptıkları araştırmada cinsiyet, kalınan yer, aylık gelir miktarı, yaş, eğitim alınan bölümler gibi farklı yönlerden yapılan değerlendirmelerde tutarlı sonuçlar elde etmişlerdir.

Yüceyılmaz ve Özgürel (2018) İzmir merkezi ve çevresindeki ilçelerde bulunan 294 lise ve dengi okul arasından Basit Rastgele Örneklem Yöntemiyle 30 okul belirlemişler ve belirledikleri okullarda öğrenim gören 9. ve 12. sınıf seviyesinde 5217 öğrenciye uluslararası literatürde yer alan bazı anketlerdeki soruların Türkiye şartlarına uyarlanmasıyla elde ettikleri ve bir pilot çalışma ile geçerlilik ve güvenilirlik testinden geçirdikleri 27 soruluk yeni bir anket uygulamışlardır. Çalışmanın ortaöğretim düzeyinde yapılmış olan ilk çalışma olduğunu ifade etmişlerdir. Çalışma sonucunda ebeveynlerin eğitim düzeyinin artmasının öğrencilerde finansal okuryazarlık düzeyini arttırdığı, ödeme seçenekleri arasından doğru sıralamanın genelde yapılabildiği, gelir seviyesi yükseldikçe tasarruf bilincinin azaldığı ve ortalama olarak öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyesinin %64 olduğu sonuçlarına ulaşmışlardır. Ödeme öncelikleri, faiz hesabı, kredi kartı kullanımı, internet ve mobil bankacılığın kullanımı gibi konularda yapılacak bilinçlendirme çalışmalarıyla, öğrencilerin, ileride yaşayabilecekleri finansal kayıpların önüne geçebileceğini belirtmişlerdir.

Yıldırım ve Özbek (2021) Trabzon, Ordu, Samsun ve Erzincan'da yaşları 14-18 arasında olan 1274 öğrenciden oluşan bir gruba anket uygulamışlardır. Grupta Uluslararası Bakalorya (IB) eğitimi alan ve almayan özel okul öğrencileri ile Ticaret Meslek Lisesi öğrencileri bulunmakta olup elde edilen veriler yapısal eşitlik modeli ile analiz edilmiştir. Çalışmanın amacı erken yaşlarda alınan, içeriği ekonomi ve finans olan eğitimin finansal okuryazarlık düzeyi ve finansal davranışlar üzerinde etkisinin olup olmadığının araştırılmasıdır. Yapılan çalışmada Uluslararası Bakalorya (IB) eğitimi alan öğrencilerle çocukluk dönemindeki finansal sosyalizasyon faktörlerinden olan aile geçmişi, kaliteli ekonomi eğitimi alıp almadığı, meslek ve para ile sağlanan finansal sosyalleşme ve aritmetik bilgi gibi değişkenlerin finansal okuryazarlık düzeyini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Uluslararası Bakalorya (IB) eğitimi almayan diğer okullardaki öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin, finansal davranışlarını etkilemediği belirlenmiştir.

İkvan ve diğerleri (2020), Türkiye'de finansal okuryazarlık seviyesinin tespitine yönelik birçok çalışma yapılmış olmasına karşın meslek yüksekokulları seviyesindeki çalışmalar yeterli olmadığı için, örnek olarak Adıyaman Üniversitesi Kahta Meslek Yüksekokulu Finans, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü ile Muhasebe ve Vergi Bölümünde öğrenim gören 2. Sınıf öğrencilerinin aldıkları Finansal Yönetim dersine yönelik algılarının ve finansal okuryazarlık seviyelerinin belirlenmesi için 88 öğrenciye anket uygulamışlardır. Elde edilen verilerin analizi sonucunda öğrencilerin finansal yönetim dersine ait algılarının yüksek olduğu, erkek katılımcıların "zaman" açısından algı düzeylerinin kadınlara göre daha yüksek olduğu, Finans, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümündeki öğrencilerin "Başarı" ve "Öğrenme" ye ait algı düzeylerinin, diğer bölümlerdeki katılımcılara göre daha iyi seviyede olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Anketi cevaplayan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin cinsiyet ve bölümler açısından farklılık göstermediği, yani tüm katılımcıların belli seviyede bilgi sahibi olduğu, not ortalamaları yükseldikçe finansal okuryazarlık düzeylerinin arttığı belirtilmiştir. Ayrıca eğitmenin dersin anlaşılır olmasındaki katkısının da dikkate değer olduğu ifade edilmiştir.

Güvenç (2017), Türkiye'de MEB bünyesindeki okulların öğretim programlarına ait finansal okuryazarlık öğrenme çıktılarını saptayarak finansal okuryazarlık seviyesini ölçmeyi amaçladığı araştırmasında; ilkokul, ortaokul ve lise öğretim programlarından 79 dersi seçerek bu derslerdeki öğrenme çıktılarının dağılımına bakıp ilkokul düzeyinde

özellikle sosyal bilgiler dersinde daha fazla çıktı olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Çıktıların genel olarak tasarruf, bütçeleme ve bilinçli tüketim konuları ile ilgili olduğunu ifade etmiştir. Lise düzeyinde okutulabilecek ekonomi, işletme ve girişimcilik dersinin seçmeli olması, dersleri okutabilecek kadrolu öğretmenlerin az sayıda olması, seçmeli derslerin daha çok okulun kadrolu öğretmenlerinin verebileceği nitelikte olması ve üniversiteye hazırlık aşamasında sınav için daha yararlı olabileceği düşünülen derslerin tercih edilmesi sebebiyle finansal okuryazarlık yeterliliğine ulaşamadığı belirlenmiştir. Temel düzey matematik dersine ait bir ünite olan Bilinçli Tüketim Aritmetiği ünitesinin ise 11. Sınıf seviyesinde ve bazı okullarda okutulmakta olup diğer öğrencilerin bu dersle ilgili kazanımlara ulaşamadığı, dolayısıyla finansal okuryazar olabilmek için gereken bilgi ve becerinin okul dışında edinilmesi gerektiği sonucuna varılabileceği, Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan bireylerin para yönetme becerisi daha iyi olduğu için alt sosyo-ekonomik seviyede olan öğrencilere de fırsat eşitliği oluşturmanın ancak okullarda sistematik eğitim verilmesi ile mümkün olabileceği ifade edilmiştir. Gerekli programı oluşturmak için bir komisyon oluşturulmasının, ekonomi dersinin lise düzeyinde seçilmesini sağlamak için öğrencilerin teşvik edilmesinin ve daha fazla araştırma yapılarak finansal okuryazarlık seviyesinin artmasının mümkün olacağı açıklanmıştır.

Günümüzde finansal okuryazarlık gençler için daha önemli hale gelmiş olup bu yönde araştırmalar da yapılmaktadır. Bunlardan biri Z kuşağının finansal algı ve tutumlarının harcama davranışlarını nasıl etkilediğini ölçmeyi amaçlayan, Gök ve Coşkun (2020) tarafından yapılmış bir çalışmadır. Çalışmalarında düşük finansal bilgiye sahip olan gençlerin günlük harcama düzeylerinin yüksek olacağı ihtimali sebebiyle finansal eğitim almalarını sağlamaya yönelik politika ve müfredatın oluşturulmasının önemi vurgulanmıştır. 400 katılımcıya nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniğini uygulamışlar ve Z kuşağının finansal konulardaki algı ve tutumlarının harcama alışkanlıklarına olumsuz etki ettiği bulgusuna ulaşmışlardır. Gençlerde finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olmasının günlük harcamalarını artıracığı sonucuna varmışlardır.

Boz (2019), 2017-2018 eğitim öğretim yılı içerisinde Kütahya'da bulunan özel eğitim kurumlarının ilkokul ve ortaokul kısmında öğrenim gören öğrencilerin velilerinden gönüllülük esasına dayalı olarak 1500 katılımcıyla yapmış olduğu, 8 adet demografik ve 14 maddelik 5'li likert ölçeğine uygun Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış ölçeği

sorularından oluşan 22 maddelik anket çalışmasından geri dönen 692 geçerli anketin analizi sonucunda, velilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin yüksek olduğunu belirlemiştir. Ancak “Para harcamak içindir, biriktirmek için değil.”, “Bir şey satın alırken finansal durumumu dikkate alırım.”, “Para ile ilgili konular karmaşıktır.”, “Gazetelerin ve televizyonların ekonomi ve finans haberlerini izlerim.” maddeleriyle birlikte finansal okuryazarlık konusunun “Algı” ve “Tutum” alt faktörlerine katılım seviyesinin orta düzeyde olduğunu ifade etmiştir.

Belás ve diğerleri (2016), Çek Cumhuriyeti’nde 75 ve Slovakia’da 98 öğrencinin katılımıyla yaptıkları çalışma ile ortaokul öğrencilerinin bazı finansal okuryazarlık özelliklerini incelemişler ve öğretim sürecinde yenilikçi yaklaşım önerileriyle bu konuda öğrencilerin uygulama becerilerinin artırılmasını amaçlamışlardır. Araştırmada tasarruf yaratma süreci, banka kredisi yoluyla borçlanma ile mal ve hizmetler alanlarına yönelmişlerdir. Öğrencilerin teorik bilgileri doğru uygulama ve kendi paralarını yönetebilme becerilerinin olmasına karşın tasarruf etme konusunda iyi olmadıkları ve tüketici kredisi ile kredi kartı kullanma açısından ticaret akademilerinde eğitim alan öğrencilerin daha iyi seviyede olduğunu belirlemişlerdir. Dolayısıyla ortaokul seviyesinde ekonomi eğitime yönelik yeni yaklaşımların ve metotların kullanılmasının gerektiğini ifade etmişlerdir.

Amagir ve diğerleri (2017), hedef kitle olarak belirledikleri çocuk ve ergenlere yönelik finansal bilgi, beceri, güven ve/veya davranışları içeren özellikle hakemli olan 1138 makalenin içinden 878 makalenin yetişkinlere yönelik olduğu; finansal okuryazarlıkla ilgili genel değerlendirme yapıldığı ya da deneysel olmadıkları için yaptıkları eleme sonucunda geriye kalan 260 makale arasından da daha uygun olduğunu belirledikleri 60 makaleyi incelemişlerdir. Bunların arasından 36 çalışmanın finansal eğitimin etkilerini ampirik veri setiyle açıkladıkları için veri setinde eksik bilgi miktarı az olanları dahil etmişler, zaman zaman da makalede belirtilmemiş istatistiksel verilere kendileri ulaşmak istedikleri için çalışmaların yazarlarından gerekli gördüklerinde bilgi talep etmişlerdir. Böylece yaptıkları çalışma ile farklı ülkelerde farklı eğitim seviyelerinde finansal eğitim programının temel unsurlarından olan planlama ve bütçe oluşturma, gelir ve kariyer, tasarruf ve yatırım, harcama ve borçlanma ile sigorta ve bankacılık hizmetleri gibi bazı kavramların değişmediğini ortaya koymuşlardır. Ayrıca bu araştırma ile inceledikleri farklı eğitim programlarında finansal eğitime yönelik kısa ve uzun vadede rasyonel finansal kararlar

vermek, öğrencilerin aktarılabılır becerilerini güçlendirmek, gelir elde etmek ve tasarruf yöntemleri belirlemek, problem çözme becerilerini geliştirmek gibi dört farklı kategori oluşturmuşlardır. Sistematik bir literatür taraması yaparak okullarda uygulanan finansal eğitimle çocuk ve ergenlerin finansal okuryazarlık seviyelerinin geliştirilerek ekonomik yönü kuvvetli vatandaşlara evirilebileceği, ebeveyn katılımının artmasının da olumlu etkileri olacağı, finansal eğitim programlarının tasarlanmasında dahil edilmesi gereken bazı temel özellikler olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Gutter ve Copur (2011), ABD’ de 2008 yılının ilkbahar ve sonbaharında 15 üniversitenin kampüsünden 18 yaş ve üzeri öğrencilere uygulanmış çevrimiçi anket yoluyla elde edilen veriler ışığında öğrencilerin demografik ve finansal özellikleri, finansal eğitim ve eğilimleri incelendiğinde finansal davranışlarla finansal refah arasında ilişki olduğunu belirlemişlerdir. Genel olarak, olumlu finansal davranışların, bütçeleme haricinde, finansal refah ile pozitif yönlü bir ilişki içinde olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrencilerin finansal olarak daha sağlıklı olabilmeleri için nakit ve kredi yönetimi, tasarruf vb. konularda beklenen davranışları sergilemelerine ve böylece finansal refahlarını artıracabilecekleri sonucuna ulaşmışlardır.

Cude ve diğerleri (2006), farklı milletlerden çoğu kadın ve not ortalamaları B ya da daha yüksek olan 1891 öğrenciye çevrim içi anket uygulamış ve katılımcıların %61,4 ünün en az bir kredi kartı olduğunu, para yönetim davranışlarında %70 oranında aileden etkilendiklerini belirlemişlerdir. Not ortalamaları yüksek veya ebeveynleri birlikte yaşayan öğrencilerin finansal zindelik açısından daha iyi durumda oldukları görülmüştür. Kredi kartı sahibi, azınlık ya da son sınıfta olanlar finansal olarak daha riskli durumda olup bulgular daha önce yapılmış olan çalışmalarla uyum sağlamaktadır. Bazı öğrencilerin önerilen alıştırmaları benimsemedikleri için para yönetiminde iyi olmadıkları belirlenmiştir. Önerilen alıştırmaların doğru eşleştirmeler oluşturacak şekilde yeniden düzenlenmesinin gerektiği de sonuçlar arasındadır. Bu araştırma ile elde edilmiş olan bulguların finansal uygunluk testi geliştirmek için kullanılabileceğini ayrıca değerlendirmede eksiklikler olmasına karşın gerek ailelerin gerekse öğrencilerin finansal eğitime ihtiyaçları olduğunu ifade etmişlerdir.

Mohamed (2016), Sudan’da iki farklı eyalette bulunan farklı üniversitelerden 20 öğrenci ile mülakat yöntemiyle görüşmeler yapmıştır. Mülakat, öğrencilerin finansal planlama

konusundaki anlayışlarını ölçmek için ardışık iki turda tamamlanmıştır. Farklı fakültelerden öğrencilerle görüşerek elde ettiği bilgilerde dikkate değer farklılık görülmediği için daha fazla görüşmeye ihtiyaç duyulmamış ve toplanan veriler tüm bulgular için temel oluşturmuştur. Öğrencilerin tamamının tasarruf, %50'sinin enflasyon kavramlarını bildiği; risk çeşitlendirmesi kavramını ise işletme bölümünde okuyanların %75 kadarının, tıp ve mühendislik fakültelerinde okuyanlarınsa %17'sinin bildiği sonuçlarına ulaşmıştır. “Eğitim Planlaması” teriminin işletme fakültesi öğrencilerinin %50'sinin, tıp ve mühendislik fakültelerinden ise sadece bir öğrencinin bildiği, kalanlarınsa ne olduğuna dair hiçbir fikre sahip olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışma, Sudanlı üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlıklarını değerlendiren basit bir dizi soruyla belirlenen finansal bilgi eksikliklerini açığa kavuşturarak mevcut literatüre katkıda bulunmuştur. Öğrenciler arasında finansal okuryazarlık seviyesi oldukça düşüktür. Enflasyon, risk çeşitlendirmesi ve finansal planlama kavramlarına sadece işletme fakültesi öğrencileri aşınadır. Gençlerin kendi mali harcamalarından sorumlu olacakları bir geleceğe doğru geçiş yaptıkları için erken çağlarda finansal eğitim almalarını sağlamak, böylece finansal refahlarını artırmaları için destek olmak gerektiğini ifade etmiştir.

Boake-Yiadom (2021), yazdığı makalede son yıllarda yaşanan yüksek öğretim, finansal erişim, istihdam, tasarruf ve satın alma problemi gibi zorluklar nedeniyle, özellikle Gana gibi yoksullukla boğuşan bir Afrika ülkesinde durumun oldukça kötü olduğunu belirtmiştir. ABD' de, Avrupa' da ve diğer gelişmiş ülkelerde finansal kaynaklarla üniversiteler desteklenmektedir. Gana'da üniversitelerde eğitime katılımın artması sonucunda üniversite eğitimi için ayrılan bütçede artış olmuştur. Bu sebeple yükseköğretim finansmanında oluşan değişikliklerin incelenmesi önem arz etmektedir. Yükseköğretimde hedeflere ulaşılabilmesi için tahsis edilen fonların ve diğer kaynakların etkin kullanımı için mali yönetim, dolayısıyla finansal bilgi önem arz etmektedir.

Nano ve Cani (2013), Arnavut öğrencilerin finansal eğitimlerini baz alarak finansal okuryazarlık açısından farklılıklarını incelemek, finansal okuryazarlık seviyelerini ölçerek karşılaştırma yapmak, genel değerlendirme yaparak bazı çıkarımlarda bulunmak amacıyla bir araştırma yapmışlardır. 5 devlet ve 3 özel üniversiteden 607 öğrencinin katılımıyla yürüttüğü çalışma sonucunda finansal eğitimle finansal davranışların farklılık göstermediği, aksine finansal eğitim almamış olanların daha iyi finansal tavır sergilediklerini belirtmiştir. Buna karşın, kişisel finans dersi alan öğrencilerin diğerlerine

göre daha bilgili oldukları ve finansal okuryazarlık seviyelerinin daha iyi olduğu, finansal eğitimin finansal okuryazarlıkla ilişkili olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla kişisel finans konularının okul müfredatlarına uyarlanmasıyla lise ve üniversite öğrencilerinin ekonomik başarılarının artabileceği ifade edilmiştir.

Kocar ve Trunk (2018), Slovenya ile AB'deki finansal okuryazarlık farklılıklarını, finansal okuryazarlığın gelişimini, bu alandaki yaratıcı uygulamaların yayılımını engelleyen iletişim-iş birliği eksikliklerini de içeren araştırmalarında, finansal okuryazarlık gelişiminin çocuk, genç ve yaşlı nüfustan başlaması gerektiğini özellikle yaşlı nüfusun dolandırıcılığa maruz kalma ihtimalinin daha yüksek olduğunu ifade etmişlerdir. Vergi kültürü ve yükümlülükleriyle ilgili olarak çocukların eğitim ve öğretimine katkı sağlandığını, "Fiscal Literacy of Youth" isimli mali okuryazarlık projesi ile genç kuşağın bu tür bilgi edinimine istekli olduğunu, uzun vadede gençlerle çalışmanın Slovenya nüfusunun finansal kültürünü artırabileceğini ve fakat çocuk ve ergenlerle beraber dezavantajlı ve sosyal olarak yoksun nüfus gruplarının da finansal bilgilerini artırmak için sistematik bir yaklaşım benimsenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Avrupa Birliği (AB)' de finansal okuryazarlığı artırmak için sağlam temeller atılmış olduğu ama birçok ülkede yöntem farklılıkları olduğu, uygulamalarda konuyla ilgili fikir birliği olmadığı ama en azından ana eksenin belirlenmesi gerektiği sonucuna ulaşmışlardır.

Stolper ve Walter (2017) de yaptıkları araştırmada 2012 yılında OECD için düzenlenmiş olan ankette 18 ülkeden 9 milyon kadar 15 yaş grubu çocuğu temsil eden 29000'den fazla öğrenci için yapılan anketi değerlendirmiştir. Katılım gösteren 18 ülkenin içinden 16 ülkede alınan puanların ortalama olarak 466 (İtalya) puan ile 541(Belçika) puan aralığında olduğunu fakat incelenen ülkelerin çoğunluğunda öğrenci yeterlilik düzeylerinin seviye 2 (400-475) veya seviye 3 (475-550) aralığında olup homojen bir görünüm oluştuğunu, 603 puanla Şanghay- Çin' de en iyi ve 379 puanla Kolombiya' da en düşük puanların alındığı, dolayısıyla aykırı iki sonuçla karşılaştığı görülmüştür.

Şayan ve Yakut (2022), ortaokul öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini çeşitli değişkenler açısından inceledikleri, Çanakkale merkezde 16 ortaokulda eğitim gören 311 öğrenciyle Finansal Bilgi Testi uygulayarak yaptıkları araştırma sonucunda öğrencilerin finansal bilgi testinden aldığı puanlar ile cinsiyet, sınıf düzeyi, bütçeleme davranışı, ekonomi haberlerinin takibi gibi durumlar arasında anlamlı fark görülmezken;

ebeveynlerinin mesleği, eğitim seviyesi, gelir durumu ,tasarruf alışkanlığı, alışveriş öncesi piyasa araştırması yapma gibi durumlar arasında anlamlı farklılıklar olduğunu belirlemişlerdir. Bu bağlamda MEB müfredatında zorunlu ya da seçmeli ders olarak finansal okuryazarlık dersinin eklenebileceği, üniversitelerin programlarına finansal okuryazarlık derslerinin eklenerek bu programlardan ders alan öğretmenlerin okullarda ders verebileceği, eğitim seviyesi düşük olan velilere yönelik eğitimler düzenlenebileceği gibi önerilerde bulunmuşlardır.

Sumer ve Gövdeli (2020) finansal okuryazarlık seviyesini tespit etmek üzere Atatürk Üniversitesi Oltu Beşerî ve Sosyal Bilimler Fakültesinde eğitim alan 483 öğrenciden 113'ü Bankacılık ve Finans, 27' si işletme ve 43' ü sosyal hizmetler bölümünden olmak üzere toplam 263 öğrenciyi kapsayan bir çalışma yapmışlardır. Bir paket program ile analizini yaptıkları çalışma sonucunda öğrencilerin matematiksel işlemlere, finansal çizelge, faiz ve paranın zaman değeri ile ilgili sorulara doğru; yatırım, vergi ve mevzuatla ilgili konulara ise yanlış cevaplar verdiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca cinsiyet ile finansal davranış ve finansal okuryazarlık arasında, eğitim alınan bölümle finansal davranış arasında ilişki olduğunu belirlemişlerdir.

Çelikten ve diğerleri (2015), Tokat ilinin Erbaa ilçesindeki ilkokullarda öğrenim gören 193 ilkokul 4. sınıf öğrencisiyle finansal okuryazarlık, tutum ve davranışlarının farklı değişkenlere göre incelenmesini amaçladıkları çalışmalarında, katılımcı öğrencilerin finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarının yüksek olduğunu belirlemişlerdir. Aile türü, kumbara alışkanlığı, alışveriş yapma sıklığı, harçlık alma durumu ile harçlık alma sıklığı değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar bulunurken cinsiyet, kardeş sayısı ve ailenin gelir düzeyi değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarının özellikle aile ve ebeveyn tutumuna bağlı faktörler olmak üzere bazı demografik değişkenlerden etkilendiği yargısına varmışlardır.

Bayram (2010), Eskişehir Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler ile Teknik ve Meslek Yüksekokulu'nda öğrenim gören 600 öğrenciden oluşan bir grubun finansal okuryazarlık düzeyini belirlemek için yaptığı çalışmada düşük seviyede finansal okuryazar olduklarını ve bu durumun farkında olmadıklarını belirtmiştir. Öğrencilerin %45 oranında kredi kartı sahibi olduğu, online bankacılık işlemlerini kullanım düzeyinin %35 olduğu,

temel bankacılık işlemlerinden en çok ATM kartı kullandıklarını; finansal okuryazarlık kavramının, düzenli biriktirilen para, zamanında ödenen fatura ve finansal kayıtları saklama alışkanlığı olarak algılandığını; finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesi için bunu bir devlet politikası olarak görmek, okul müfredatlarında ekonomi ve finans derslerine yer vermek gerektiğini ifade etmişlerdir.

Koç ve diğerleri (2022), Fen Lisesi, Anadolu Lisesi, Mesleki ve Teknik Lisesi, Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi olmak üzere 4 farklı lise türünde 9. sınıfta öğrenim gören 191 öğrenciyle yaptıkları çalışmada dört ana bölümden oluşan bir anket formu uygulamıştır. Öğrencilerin gerek finansal kavram bilgi düzeyi gerekse işlemsel /uygulama becerileri açısından düşük performans gösterdikleri, uluslararası ölçekte ortama standartların altında kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Finansal bilgi seviyesi cinsiyet, aile gelir düzeyi, anne ve babanın eğitim seviyesi gibi değişkenlerden etkilenmediği ancak okul türüne bağlı değişimler gösterdiği belirlenmiştir. PISA–temelli ölçülen finansal okuryazarlık becerilerinin de cinsiyet, aile gelir seviyesi ve annenin eğitim seviyesinden etkilenmediği fakat okul türü ve babanın eğitim düzeyine göre farklılık gösterdiği ifade edilmiştir. Erkek ve kız öğrencilerde finansal okuryazarlık seviyesi benzer düzeyde sonuçlanmıştır.

Sezal (2021), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda eğitim gören 467 öğrenciye uygulanmış olan Kılıç, Ata ve Seyrek (2015) tarafından geliştirilen 7 bölüm ve 38 sorudan oluşan, öğrencilerin finansal bilgilerinden ziyade finansal okuryazarlık seviyelerinin ölçülmesinin hedeflendiği anket sonucunda finansal okuryazarlık başarı puanlarının kadın öğrencilerde erkek öğrencilere göre daha düşük olduğu, Bankacılık ve Sigortacılık bölümünde en yüksek, Turizm ve Otel İşletmeciliği bölümünde en düşük olduğu, öğrencilerin yaşları arttıkça finansal okuryazarlık seviyesinin arttığı, internet bankacılığı ve kredi kartı kullanımı ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı fark olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Kocabyık ve Teker (2018), Süleyman Demirel Üniversitesi'nde 614 öğrencinin sonuçlarını dahil ederek yaptıkları çalışma sonucunda genel kültür olarak ele alınabilecek finansal kavramlarla ilgili sorularda daha başarılı olunurken teknik bilgiye, sermaye piyasaları ve ticari matematik işlemlerin olduğu bölümlere geçildiğinde başarın düştüğü; erkeklerin kadınlara, iktisadi ve idari bilimler bölümü öğrencilerinin diğer bölümlere göre

daha başarılı oldukları; buna karşın finansal okuryazarlık seviyesinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tekin ve Dursun (2021), Adnan Menderes Üniversitesi Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nin farklı bölümlerinde öğrenim gören 477 öğrencinin finansal okuryazarlık bilgi, tutum ve davranış düzeylerini incelemiştir. Cinsiyet ile finansal okuryazarlık alt ölçekleri arasındaki ilişkinin belirli düzeyde anlamlı olduğu, öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin ebeveynlerinin eğitim seviyesine göre anlamlı olmadığı, öğrencilerin temel finansal kavramlardan daha çok, ek limit ve faiz oranlarını, risk-getiri oranlarını ve hazine bonosunu bildiği, finansal kavramların bilinirlik düzeyleri ile bölüm ve cinsiyet arasında belirli düzeylerde ilişki olduğu sonucuna ulaşımlardır. Özellikle bölümler ile finansal okuryazarlık düzeylerinin arasında yakın ilişki olduğu belirlenmiştir. Kredi kartı ve faiz gibi finansal kavramların kadın öğrenciler arasındaki bilinirlik düzeyinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Egeli (2021), Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler, Spor Bilimleri, Eğitim, Fen Edebiyat, Mühendislik, İşletme ve Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık fakültelerinde öğrenim gören lisans öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyesini belirlemek, finansal okuryazarlık seviyelerine etki eden demografik özellikleri incelemek amacıyla 391 üniversite öğrencisine anket uygulamış; öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyeleri ile cinsiyet, sınıf, staj deneyimi, finans derslerini seçme durumu, finansal etkinliklere katılma ve bütçeleme davranışı arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu belirtmiştir. Kadın öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin, erkek öğrencilerin seviyesinden düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Tetik ve Işıldak (2022), finansal bilginin bireylere finans eğitimi dahilinde verilmesini ve bu durumun finansal okuryazarlık seviyesine etkisini araştırmak; finansal bilgi, temel ekonomi, yatırım bilgisi, bireysel bankacılık, kamu maliyesi ve finansal matematik bilgisi konusundaki benzerlik ve farklılıklarını belirlemek için Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Zile Dinçerler Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu ile Zile Meslek Yüksekokulu'nda öğrenim gören yaklaşık 390 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirdiği araştırma sonucunda internet bankacılığı kullanımının %69, kredi kartı kullanımının %43 ve gelecek için yatırım planlarının %61 düzeyinde olduğunu tespit etmişlerdir. Finansal okuryazarlık ortalamasının %36, en başarılı bölümün ise Turizm İşletmeciliği (%46,4), en

başarılı sınıf düzeyinin de 4. sınıf (%47,9) olduğunu belirtmişlerdir. Finansal eğitim sorularına verilen cevaplar bölümler ve sınıflarda farklılık oluştururken, cinsiyette farklılık oluşturmamıştır. Finans eğitiminin finansal okuryazarlık seviyesini artırıcı yönde etki yaptığını ifade etmişlerdir.

Yılmaz ve Kaymakçı (2021), ortaöğretim düzeyinde eğitim alan öğrencilerin finans ile ilgili konulardaki bilinç düzeylerini belirleyerek bilinç düzeylerinin günlük yaşamlarındaki bazı finansal davranışlarıyla paralel gelişip gelişmediğini araştırdığı çalışmasında İstanbul ilinde, Anadolu ve Mesleki Teknik Anadolu Liselerinde öğrenim gören 456 öğrenciye uyguladığı anket analizleri sonucunda öğrencilerin gösterdiği farklı davranışlarda finansal okuryazarlık düzeyinin de farklı olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerden kalan harçlıklarını nakit olarak tutan, tasarruf yapan, bankadaki hesabına yatıran, mevcut harçlıklarını diğerini alana kadar nadiren tüketen, parasının harcanması ile ilgili planlama yapanlar ile yapmayanlar karşılaştırıldığında finansal okuryazarlık bilincinin planlama yapan öğrencilerde daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin finansal davranışlarında kendini gösterdiği bulgusuna ulaşmıştır.

Mallia (2015), yapmış olduğu çalışmada kişisel finans yönetiminin, kamu ve kurumsal mali kararlarda rasyonel davranmanın ve yorumlamanın finansal okuryazarlığı geliştirmekle mümkün olacağını, konuyla ilgili Malta' da çok az çalışma yapılmış olduğunu, eğitim sisteminin içeriğinin araştırılmasını belirtmiştir. Özellikle okulu yarıda bırakıp okuldan ayrılan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri üzerinde yoğunlaşmak gerektiğini söylemiştir. Ayrıca zorunlu eğitimde yer alan finansal eğitimin amaçlarını araştırmış, finansal okuryazarlık ve finansal yeterlilik kavramlarının bazı terimlerini inceleyerek finansal eğitime ait olan beceri ve değeri açıklamıştır. PISA çalışmasında yer alan finansal okuryazarlık alanında ele alınan bazı değer ve kriterleri incelemiştir. Aslında bu çalışmada yerel anlamda finansal eğitimin kalitesinin artırılması için yapılabilecekler dair önerilerde bulunmuştur. Bu nedenle gerek siyasi gerekse müfredat açısından ele alınan bazı konuların da analizini yapmıştır. İlk defa 2012 yılında PISA uygulamasında ele alınan finansal okuryazarlık uygulamasına katılmamış olan Malta için, gençlerinin nasıl bir performans sergileyeceğini karşılaştırmak amacıyla yapılmış olup temel finansal eğitimin verilmesinin önemini gösteren bir araştırma özelliği taşımaktadır. Araştırma sonucunda, Malta'da finansal eğitimin yok denecek kadar az olduğunu ve düzensiz verildiğini ortaya

koyarak, zorunlu bir işletme eğitim programı içinde temel finansal eğitimin olması gerektiğini ifade etmiş, gençlerin ve Malta'daki diğer sektörlerin mali yeterliliklerini değerlendirmiş ve saha çalışması yapmanın önemli olduğunu belirtmiştir.

Literatür araştırıldığında Willis (2011), Cole ve Shastry (2008), Hathaway ve Khatiwada (2008), Willis (2009), Gale ve Levine (2010) gibi bugüne kadar yapılmış olan çalışmalarda finansal eğitimin faydalı olmayacağı konusunda fikir belirtenler de olmuştur. Bazıları finansal eğitimin sadece finansal okuryazarlığı artırabileceğini buna karşın iyileştirilmiş sonuçlara yönelik bir gelişme olmadığını ifade etmişlerdir. Fakat bu finansal eğitimin sonlandırılması anlamında ele alınmamalıdır. Daha etkin yöntemlerle hareket edilmesi gerektiği düşünülebilir. Finansal eğitimi tercih eden tüketicilerin finansal hayatlarını iyileştirmenin yolunun politik yöntemlerle sağlanacağı ifade edilmiştir. Ayrıca tüketicilerin toplumsal refahı artıracak bireysel finansal davranışlarının iyileştirilmesi amacıyla finansal eğitim programlarını sübvans etmek için aktarılan fon miktarının çok fazla olduğu ve bazı firmaların bu programları zaman zaman pazarlama fırsatı olarak gördükleri de öne sürülmüştür (Willis, 2011).

Widyastutia ve diğerleri (2020) ise yaptıkları çalışmada odaklanılması gereken en önemli meselelerden biri olan finansal eğitimin, özellikle bireylerin finansal okuryazarlık seviyesini yükseltme ve finansal davranışlarının gelişimine katkıda bulunmada göz önünde bulundurulması gereken bir faktör olmasını beklerken aksine önemsiz etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ancak toplumlar ve toplumu oluşturan bireyler birbirinden farklı özelliklere sahip olduğu için her biri farklı programlar talep etseler de finansal eğitimle birlikte bilginin davranış ve tutumlarda kendini göstermesi beklenmektedir.

Willis (2009) finansal eğitim yerine uygun fiyatlı uzman tavsiyesi, şeffaflık, uygun ekonomik teşvikler, temel maddi düzenlemeler gibi yöntemlere başvurulabileceğini belirtmiştir. Uzmanların, kamu açısından maliyetli olsa da, teorik olarak etkili finansal okuryazarlık eğitiminden daha ucuza mal olacağını ifade etmiştir. Uzmanların ya da finansal danışmanların, tüketicinin varlığını üreticiye aktarırken kişisel servetinde oluşacak azalma, temerrüde düşme, finansal karar alırken zorluk yaşama, tüketicinin doğru finansal ürünleri tercih etmelerini sağlama gibi durumlarda bireylere destek olabilmesi refahı artıracaktır. Mevcut modeli desteklemek yerine, bu sonuçlar değişen davranışlara yol açan alternatif bir norm eğitimi modeli önerir. Her ne kadar finansal eğitimin maliyetli olduğunu

düşünse de mevcut politikalar sonuçlanmadan yeni yöntemlere başvurmanın doğru olmayacağını, sonuç itibarıyla de norm eğitimini savunmaktadır.

Fernandes ve diğerleri (2014) yaptığı çalışmada finansal eğitimin finansal kararlar üzerinde yeterince etkili olmadığını ifade etmiş olsa da elde ettiği bulguların finansal eğitimin faydasız olduğu şeklinde yorumlanmaması gerektiğini vurgulamıştır. Literatürde finansal eğitimin etkisinin düşük olduğu ifade edilse de umut verici durumlar azımsanmayacak kadar çoktur (Lusardi ve Mitchell, 2014).

Eğitim sistemi açısından düşünüldüğünde beklenen faydanın, orta ve uzun vadede değerlendirilmesi gerektiği, getirisi yüksek bir yatırım türü olan eğitimin sosyal ve ekonomik kalkınmaya katkı sunacak niteliklere sahip bireylerin oluşumuna, genel anlamda ise topluma hizmet üretecek bir süreç olduğu (Şener, 2018), eğitim alanına yapılacak yatırımların uzun vadeli eğitim çıktılarında olumlu etki yaratabileceği ve kalkınmayı sağlayabileceği unutulmamalıdır (Döş ve Atalmış, 2016).

Sonuç olarak finansal eğitimin finansal davranışlara dönüşmesi ve finansal tutum olarak kendini göstermesi beklenmektedir. Bu nedenle finansal okuryazarlık eğitiminin içeriğine dikkat etmek, mevcut eğitim sistemindeki öğretim yöntemlerinden sadece “düz anlatım (takrir)” yöntemiyle değil “problem çözme, örnek olay, gösterip yaptırma” ve “modüler yöntem” kapsamında bulunan “yaparak yaşayarak öğrenme” yöntemlerinin kullanılabilmesi için gereken alt yapının sağlanması önem taşımaktadır.

Bu çalışma kapsamında ortaöğretim düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin geleceğe yönelik ekonomik kaygılarının yüksek düzeyde olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca finansal okuryazarlık seviyelerinin demografik özelliklerden çok finansal davranışlarla ilgili olduğu, erken dönem uygulamalı finansal okuryazarlık eğitim yöntemleriyle ileriye dönük daha iyi sonuçlar elde edilebileceği, temel düzey finansal kavramların belirlenip eğitim kurumları içinde öğretilmesiyle finansal farkındalık oluşturulması gerektiği bu çalışma ile ifade edilmiştir. İçinde bulunulan yüzyılın en önemli konulardan biri olması sebebiyle ele alınmış olan bu çalışmada özellikle geleceğin yetişkinleri olacak gençlerin finansal okuryazar bireyler olarak finansal okuryazarlık konusunun her zaman içinde olmaları gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

5. ARAŞTIRMAYA AİT YÖNTEM, ANALİZ VE BULGULAR

Beşinci bölümde İskenderun'daki lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyesini ölçmek, öğrencilerin finansal davranış ve tutumları ile finansal okuryazarlık seviyeleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla araştırmanın verileri, araç ve yöntemi ile araştırma bulgularının analizine yer verilmiştir.

5.1. Araştırmanın Verileri

İlgili literatür ve belirlenen amaçlar esas alınarak 27 sorudan oluşan bir anket hazırlanmıştır. Ankette katılımcıların demografik özelliklerini (cinsiyet, yaş, gelir düzeyi, meslek, eğitim), finansal davranış ve tutumlarını, finansal okuryazarlık seviyelerini belirlemeye yönelik soruların yanı sıra öğrencilerin ilgi duydukları finansal alanlar da araştırma konusuna dahil edilmiştir. Bu ölçeğin geliştirilmesinde Keown (2011) tarafından Kanada vatandaşlarının finansal bilgisini ölçmek için kullandıkları 14 soruluk anketin 2., 4., 5. ve 12. soruları; WBG tarafından 2008 senesinde Rusya vatandaşlarına uygulanan 51 soruluk anketin 1.,17., 18., 23., 28., 31., 34., 36., 37.,38., 40.,43.,46., 47.,48., 49.,50.,51. sorularından yararlanılmıştır. Seçilenlerden 28., 34., 18., 37., 38., 46., 50. sorularda düzenlemeler yapılmıştır. 43. soru cinsiyet, 46. soru ebeveynlerin meslek grubu, 47. soru gelir seviyesi, 48. soru kişi başına düşen gelir seviyesi, 49. soru ailenin üye sayısı, 50. soru ise ailenin finansal durumu gibi demografik bilgiler içermektedir. Sabri ve McDonald (2010) tarafından kolej ve üniversite öğrencileri için kullanılan anketteki bilgi sorularından, lise öğrencileriyle seviye uyumu gözetildiği için, 2., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 16., 18., 19. ve 20. sorular tercih edilmiştir. Huddleston-Casas ve diğerleri (1999) tarafından kullanılan finansal okuryazarlık anketinin davranış bölümündeki 8 soru kullanılmıştır. Delaune ve diğerleri (2010) tarafından uygulanan anketteki 1. soru düzenlenerek kullanılmıştır.

Araştırma sorularının hazırlanmasından sonra İskenderun Teknik Üniversitesi etik kurulundan, idari birimlerinden ve <http://ayse.meb.gov.tr/> web adresine yapılan ön başvurunun ardından Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden de izin alınarak 2022/2023 eğitim öğretim yılının Ocak ayının ikinci haftasında anket uygulanmıştır.

5.2. Araştırmanın Araç ve Yöntemi

Lise öğrencilerinin demografik özelliklerinin, finansal davranış ve tutumlarının finansal okuryazarlık seviyeleri ile ilişkili olup olmadığının belirlenmesine yönelik olan bu çalışmada evren olarak Hatay ilinin İskenderun ilçesi seçilmiştir. İskenderun, kültürel anlamda kozmopolit bir yapıya sahip olması, sanayi kenti olması, demir çelik sektöründe önemli bir yere sahip olması, ayrıca ilçede uluslararası liman işletmesi olması sebebiyle tercih edilmiştir. İlçe nüfusunun fazla olması evrenin tamamına ulaşmayı gerek zaman gerek maliyet açısından zorlaştıracığı için “Kolayda Örneklem Yöntemi” ile seçilen lise öğrencilerine anket yöntemi uygulanmıştır. Örneklem seçiminde farklı türden ortaöğretim kurumlarından farklı sınıf seviyelerinde öğrenim gören 371 öğrenciye yer verilmiştir. Çalışmada elde edilen veriler istatistiksel olarak analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Verilerin değerlendirilme aşamasında tanımlayıcı istatistiksel yöntemler (Sayı, Yüzde, Ortalama, Standart sapma) kullanılmıştır. Sonuçların değerlendirilmesi için tanımlayıcı istatistikler, t testi, varyans analizi yapılmıştır.

Araştırmanın yapıldığı ortaöğretim kurumları Çizelge 5.1’de verilmiştir.

Çizelge 5.1. Araştırmanın yapıldığı ortaöğretim kurumları

Okul İsmi	Evrendeki Öğrenci Sayısı	Örneklemdaki Öğrenci Sayısı
İstiklal Makzume Anadolu Lisesi (proje okulu)	634	105
İskenderun Paşa Karaca Anadolu İmam Hatip Lisesi	501	106
Şemsettin Mursaloğlu Anadolu Lisesi	651	99
İskenderun Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	1371	61
Toplam	3157	371

Araştırmanın yapıldığı okullar İstiklal Makzume Anadolu Lisesi 105, Şemsettin Mursaloğlu Anadolu Lisesi 99, İskenderun Paşa Karaca Anadolu İmam Hatip Lisesi 106, İskenderun Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi 61 olup, 2022/2023 eğitim-öğretim yılında bu okullarda öğrenim gören toplamda 371 öğrenci evreni temsil etmesi için örneklem dâhil edilmiştir. Sonradan çalışmaya dahil edilmek istenen İskenderun Sahil Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerine 6 Şubat Pazarcık merkezli deprem bölgesinde olunması ve İskenderun ilçesindeki yıkımın büyüklüğü nedeniyle anket uygulanamamış ve bu okul çalışmaya dahil edilememiştir. İskenderun Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

öğrencilerinden 12. sınıf düzeyinde bazı öğrencilerin anketlerinin basım hatası nedeniyle tekrar edilmesi gerektiği halde deprem sebebiyle anket tekrarlanamamış olup araştırmaya dahil edilememiştir. Dolayısıyla anket formları geçerli olan 371 katılımcı öğrenci araştırmanın örneklemini olarak seçilmiştir. Örneklemin evrene oranı %11,8 olup aynı zamanda evrenin temsil oranını göstermektedir.

5.3. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırma kapsamında test edilmek üzere literatürden hareketle bazı hipotezler belirlenmiştir. Bu hipotezler aşağıdaki gibidir:

Hipotez 1 (H1): Finansal okuryazarlık düzeyi cinsiyete göre farklılık göstermektedir.

Hipotez 2 (H2): Finansal okuryazarlık düzeyi aile gelir seviyesine göre farklılık göstermektedir.

Hipotez 3 (H3): Finansal okuryazarlık düzeyi sınıf seviyesine göre farklılık göstermektedir.

Hipotez 4 (H4): Finansal okuryazarlık düzeyi annenin mesleğine göre farklılık göstermektedir.

Hipotez 5 (H5): Finansal okuryazarlık düzeyi babanın mesleğine göre farklılık göstermektedir.

Hipotez 6 (H6): Finansal okuryazarlık düzeyi ailenin finansal durumuna göre farklılık göstermektedir.

Hipotez 7 (H7): Finansal okuryazarlık düzeyi finansal bilgi takip kaynağına göre farklılık göstermektedir.

Hipotez 8 (H8): Finansal okuryazarlık düzeyi tasarruf ve yatırım nedenlerine göre farklılık göstermektedir.

Hipotez 9 (H9): Finansal okuryazarlık düzeyi okul türüne göre farklılık göstermektedir.

Hipotez 10 (H10): Finansal okuryazarlık düzeyi gelir ve gider kaydı tutma seviyesine göre farklılık göstermektedir.

5.4. Araştırmanın Analiz ve Bulguları

Araştırmaya katılan lise öğrencilerine ait bazı bulgularla birlikte analizlere yer verilmiştir.

5.4.1. Araştırmaya katılan lise öğrencilerine ait demografik bulgular

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinden %48 oranını temsil eden 178 kişi kadınlardan, %52 oranını temsil eden 193 kişi erkeklerden oluşmuştur. Katılımcıların çoğunluğunu erkeklerin oluşturduğu görülmektedir.

Çizelge 5.2. Katılımcıların cinsiyetlerine göre frekans ve yüzde dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde Dağılımı (%)
Kadın	178	48,0
Erkek	193	52,0
Toplam	371	100,0

Katılımcıların %23,2 oranını temsil eden 86 kişi 9. sınıf seviyesinde, %24,5 oranını temsil eden 91 kişi 10. sınıf seviyesinde, %29,9 oranını temsil eden 111 kişi 11. sınıf seviyesinde ve %22,4 oranını temsil eden 83 kişi 12. sınıf seviyesinde öğrencilerden oluşmaktadır. Çizelge 5.2 incelendiğinde katılımcıların çoğunluğunun 11. sınıf seviyesinde öğrencilerden oluştuğu ifade edilebilir.

Çizelge 5.3. Katılımcıların sınıf seviyesine göre frekans ve yüzde dağılımı

Sınıf Seviyesi	Frekans (f)	Yüzde Dağılımı (%)
9. sınıf	86	23,2
10. sınıf	91	24,5
11. sınıf	111	29,9
12. sınıf	83	22,4
Toplam	371	100,0

Örneklemdaki öğrencilerin %28,6 oranı ile ifade edilen 106 kişi Anadolu İmam Hatip Lisesi (AİHL), %16,4 oranı ile ifade edilen 61 kişi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (MTAL), %28,3 oranı ile ifade edilen 105 kişi proje okulu kapsamında değerlendirilip sınavla öğrenci alan Anadolu Lisesi ve %27,0 oranını temsil eden 99 kişi sınavsız kayıt yapılan öğrencilerin bulunduğu Anadolu Lisesi (AL) öğrencilerinden oluşmaktadır.

Çizelge 5.4. üzerinden inceleme yapıldığında ise en çok katılımın Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinden oluştuğu görülmektedir.

Çizelge 5.4. Katılımcıların okul türüne göre frekans ve yüzde dağılımı

Okul Türü	Frekans	Yüzde Dağılımı (%)
Makzume Anadolu Lisesi	105	28,3
Anadolu İmam Hatip Lisesi	106	28,6
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	61	16,4
Şemsettin Mursaloğlu Anadolu Lisesi	99	26,7
Toplam	371	100,0

Çizelge 5.5. incelendiğinde örneklemdaki öğrencilerin ailelerinin gelir seviyesi değerlendirildiğinde %25,3 oranı ile 94 kişi kötü, %36,7 oranı ile 136 kişi orta, %22,6 oranı ile 84 kişi iyi ve %15,4 oranı ile 57 kişi çok iyi durumda olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların çoğunluğunun %36,7 oranını temsil eden 136 kişi ile orta seviyede olduğu görülmektedir.

Çizelge 5.5. Katılımcıların aile gelir seviyesine göre frekans ve yüzde dağılımı

Aile Gelir Seviyesi	Frekans	Yüzde Dağılımı (%)
Kötü	94	25,3
Orta	136	36,7
İyi	84	22,6
Çok iyi	57	15,4
Toplam	371	100,0

Çizelge 5.6. incelendiğinde örneklemdaki öğrencilerin ailelerinin finansal durumuna göre dağılımları; %11,3 oranını temsil eden 42 kişinin kötü (0 TL-5500 TL), %49,9 oranını temsil eden 185 kişinin orta (5500 TL-11000 TL), %22,1 oranını temsil eden 82 kişinin iyi (11000 TL-16500 TL) ve %16,7 oranını temsil eden 62 kişinin çok iyi (16500 TL ve üstü) şeklindedir. Aile gelir seviyesi belirlenirken asgari ücret üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Anketin yapıldığı zaman dilimi içinde asgari ücretin değeri 5500 lira olup, hane halkının geliri 1 asgari ücret ve altında ise kötü, 1 asgari ücretten fazla olup 2 asgari ücret ve altında ise orta, 2 asgari ücretten fazla olup 3 asgari ücret ve altında ise iyi, 3 asgari ücretten fazla ise çok iyi olarak değerlendirilmiştir. Katılımcıların çoğunluğu %49,9 oranı ile 185 kişi olup orta seviyededir.

Çizelge 5.6. Katılımcıların ailelerinin finansal durumuna göre frekans ve yüzde dağılımı

Ailenin finansal durumu	Frekans	Yüzde Dağılımı (%)
Kötü (0 TL-5500 TL)	42	11,3
Orta (5500 TL-11000 TL)	185	49,9
İyi (11000 TL-16500 TL)	82	22,1
Çok iyi (16500 TL ve üstü)	62	16,7
Toplam	371	100,0

Çizelge 5.7. incelendiğinde ailelerinin gelir ve giderlerin kaydını tutma seviyesine göre dağılımları: “Evet, her şeyin kaydını tutuyoruz; bütün gelirlerimizin ve giderlerimizin kaydını tutuyoruz.” cevabını veren %18,6 oranı ile 69 kişi, “Evet, her şeyin belgesini tutuyoruz ama bütün gelir ve giderlerimizi kaydetmiyoruz.” %19,9 oranı ile 74 kişi, “Hayır, her şeyin kaydını tutmuyoruz ama genellikle ne kadar paranın geldiğini ve harcadığını biliyoruz.” %50,9 oranı ile 189 kişi, “Hayır, kayıt tutmuyoruz ve bir ayda ne kadar paranın girdiği veya harcadığıyla ilgili bir fikrimiz bile yok.” %4,0 oranı ile 15 kişi, “Bu soruyu yanıtlamakta zorlanıyorum.” cevabını veren %6,5 oranı ile 24 kişi şeklindedir. “Hayır, her şeyin kaydını tutmuyoruz ama genellikle ne kadar paranın geldiğini ve harcadığını biliyoruz.” cevabını verenlerin %50,9 oranı ile 189 kişi olup çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir.

Çizelge 5.7. Katılımcıların ailelerinin gelir ve gider kaydını tutma seviyesine göre frekans ve yüzde dağılımı

Ailenin gelir ve giderlerin kaydını tutma seviyesi	Frekans	Yüzde Dağılımı (%)
Evet, her şeyin kaydını tutuyoruz; bütün gelirlerimizin ve giderlerimizin kaydını tutuyoruz	69	18,6
Evet, her şeyin belgesini tutuyoruz ama bütün gelir ve giderlerimizi kaydetmiyoruz	74	19,9
Hayır, her şeyin kaydını tutmuyoruz ama genellikle ne kadar paranın geldiğini ve harcadığını biliyoruz	189	50,9
Hayır, kayıt tutmuyoruz ve bir ayda ne kadar paranın girdiği veya harcadığıyla ilgili bir fikrimiz bile yok	15	4,0
Bu soruyu yanıtlamakta zorlanıyorum	24	6,5
Toplam	371	100,0

Örneklemdaki öğrencilerin tasarruf ve yatırım nedenleri incelendiğinde, “Zor günler ve beklenmeyen giderler için” 208 kişi (%56,1), “Emeklilik için” 7 kişi (%1,9), “Çocuklarıma miras bırakabilmek için” 18 kişi (%4,9), “Gelecekteki hayat standartlarımı yükseltmek için” 82 kişi (%22,1), “Para harcamaktansa biriktirmeyi seviyorum.” 12 kişi (%3,2), “Özel bir nedeni yok, aile geleneğimizdir.” 11 kişi (%3,0), “Diğer” 11 kişi (%3,0), “Bu soruya yanıt vermekte zorlanıyorum.” 5 kişi (%1,3), “Yanıtım yok.” 17 kişi (%4,6) şeklindedir.

Çizelge 5.8. Katılımcıların tasarruf ve yatırım nedenlerine göre frekans ve yüzde dağılımı

Tasarruf ve yatırım nedenleri	Frekans	Yüzde Dağılımı (%)
Zor günler ve beklenmeyen giderler için	208	56,1
Emeklilik için	7	1,9
Çocuklarıma miras bırakabilmek için	18	4,9
Gelecekteki hayat standartlarımı yükseltmek için	82	22,1
Para harcamaktansa biriktirmeyi seviyorum	12	3,2
Özel bir nedeni yok, aile geleneğimizdir	11	3,0
Diğer bir nedenle (Açıklayınız):	11	3,0
Bu soruya yanıt vermekte zorlanıyorum.	5	1,3
Yanıtım yok	17	4,6
Toplam	371	100,0

Örneklemdaki finansal bilgi takip kaynağı incelendiğinde, “Reklamlar” 36 kişi (%9,7), “Gazeteler, dergiler, finansal konulardaki TV programları” 147 kişi (%39,6), “Konuyla ilgili uzmanlaşmış internet siteleri” 51 kişi (%13,7), “Bankacılar, sigorta şirketi çalışanları, kişisel bir ziyaretle ya da telefonla” 20 kişi (%5,4), “Bağımsız çalışan finansal danışmanlar veya brokerler” 7 kişi (%1,9), “Arkadaşlar ve tanıdıklar” 15 kişi (%4,0), “Diğer kaynaklardan” 27 kişi (%7,3) ve “Bu soruyu yanıtlamakta zorlanıyorum.” 68 kişi (%18,3) şeklindedir.

Çizelge 5.9. Katılımcıların finansal bilgi takip kaynağına göre frekans ve yüzde dağılımı

Finansal bilgi takip kaynağı	Frekans	Yüzde Dağılımı (%)
Reklamlar	36	9,7
Gazeteler, dergiler, finansal konulardaki TV programları	147	39,6
Konuyla ilgili uzmanlaşmış internet siteleri	51	13,7
Bankacılar, sigorta şirketi çalışanları, kişisel bir ziyaretle ya da telefonla	20	5,4
Bağımsız çalışan finansal danışmanlar veya brokerler	7	1,9
Arkadaşlar ve tanıdıklar	15	4,0
Diğer kaynaklardan	27	7,3
Bu soruyu yanıtlamakta zorlanıyorum	68	18,3
Toplam	371	100,0

Anne mesleği incelendiğinde “Vasıflı işçi, tarım dahil” 13 kişi (%3,5), “Vasıfsız işçi, tarım dahil” 3 kişi (%0,8), “Ordu veya polis teşkilatı personeli” 5 kişi (%1,3), “İşkadımı, girişimci” 16 kişi (%4,3), “Devlet memuru” 47 kişi (%12,7), “İmalat sanayinde yüksek tahsilli uzman” 4 kişi (%1,1), “İmalat sanayi dışında yüksek tahsilli uzman” 3 kişi (%0,8), “Yüksek tahsili olmayan çalışan” 14 kişi (%3,8), “İşsiz” 96 kişi (%25,9), “Emekli” 4 kişi (%1,1), “Ev içi çalışanı” 89 kişi (%24,0), “Diğer grup” 50 kişi (%13,5) ve “Cevap vermekte zorlanıyorum.” 27 kişi (%7,3) şeklindedir.

Çizelge 5.10. Katılımcıların anne mesleğine göre frekans ve yüzde dağılımı

Anne Meslek	Frekans	Yüzde Dağılımı (%)
Vasıflı işçi, tarım dahil	13	3,5
Vasıfsız işçi, tarım dahil	3	0,8
Ordu veya polis teşkilatı personeli	5	1,3
İşkadını, girişimci	16	4,3
Devlet memuru	47	12,7
İmalat sanayinde yüksek tahsilli uzman	4	1,1
İmalat sanayi dışında yüksek tahsilli uzman	3	0,8
Yüksek tahsili olmayan çalışan	14	3,8
İşsiz	96	25,9
Emekli	4	1,1
Ev içi çalışanı	89	24,0
Diğer grup	50	13,5
Cevap vermekte zorlanıyorum	27	7,3
Toplam	371	100,0

Baba mesleği incelendiğinde, “Vasıflı işçi, tarım dahil” 43 kişi (%11,6), “Vasıfsız işçi, tarım dahil” 8 kişi (%2,2), “Ordu veya polis teşkilatı personeli” 20 kişi (%5,4), “İşkadını, girişimci” 27 kişi (%7,3), “Devlet memuru” 64 kişi (%17,3), “İmalat sanayinde yüksek tahsilli uzman” 16 kişi (%4,3), “İmalat sanayi dışında yüksek tahsilli uzman” 8 kişi (%2,2), “Yüksek tahsili olmayan çalışan” 27 kişi (%7,3), “İşsiz” 13 kişi (%3,5), “Emekli” 51 kişi (%13,7), “Ev içi çalışanı” 4 kişi (%1,1), “Diğer grup” 54 kişi (%14,6) ve “Cevap vermekte zorlanıyorum.” 36 kişi (%9,7) şeklindedir.

Çizelge 5.11. Katılımcıların baba mesleğine göre frekans ve yüzde dağılımı

Baba Meslek	Frekans	Yüzde Dağılımı (%)
Vasıflı işçi, tarım dahil	43	11,6
Vasıfsız işçi, tarım dahil	8	2,2
Ordu veya polis teşkilatı personeli	20	5,4
İşkadını, girişimci	27	7,3
Devlet memuru	64	17,3
İmalat sanayinde yüksek tahsilli uzman	16	4,3
İmalat sanayi dışında yüksek tahsilli uzman	8	2,2
Yüksek tahsili olmayan çalışan	27	7,3
İşsiz	13	3,5
Emekli	51	13,7
Ev içi çalışanı	4	1,1
Diğer grup	54	14,6
Cevap vermekte zorlanıyorum	36	9,7
Toplam	371	100,0

5.4.2. Araştırmaya katılan öğrencilere ait finansal okuryazarlık bilgi düzeyine yönelik bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal kavramlar hakkında temel bilgilere sahip olmaları durumunda finansal okuryazar oldukları söylenebilir. Sorulan sorulardan kredi sicili, birim fiyatlama, basit yüzde hesapları gibi bazı bilgiler onların finansal okuryazarlık düzeyleri hakkında fikir sahibi olunmasını sağlayacaktır. Anketteki sorulardan 7, 8, 9, 10, 14, 15, 20, 22, 26 numaralı sorular bilgi düzeyini ölçmeye yönelik olup verilen cevaplar:

7. soru için doğru cevap veren katılımcılar örneklemin % 20,8 olup 77 kişidir.

8. soru için doğru cevap veren katılımcılar örneklemin % 85,7 olup 318 kişidir.

9. soru için doğru cevap veren katılımcılar örneklemin % 91,9 olup 341 kişidir.

10. soru için doğru cevap veren katılımcılar örneklemin % 81,1 olup 301 kişidir.

14. soru için doğru cevap veren katılımcılar örneklemin % 22,6 olup 84 kişidir.

15. soru için doğru cevap veren katılımcılar örneklemin % 83,8 olup 311 kişidir.

20. soru için doğru cevap veren katılımcılar örneklemin % 62,8 olup 233 kişidir.

22. soru için doğru cevap veren katılımcılar örneklemin % 12,4 olup 46 kişidir.

26. soru için doğru cevap veren katılımcılar örneklemin % 59,3 olup 220 kişidir.

Öğrencilerin bilgisini ölçmeye yönelik olarak sorulan kredi sicili, kredi derecesi, fiyat karşılaştırma, hayat sigortası, öz değerlendirme, yüzdelik hesap, kredi puanı, ekonomi ile ilgili bilgi edinme ihtiyacı konuları ile doğru-yanlış sorularının değerlendirilmesi sonucunda elde edilen değerler Çizelge 5.12' de verilmiştir.

Çizelge 5.12. Araştırmaya katılan öğrencilere ait ekonomik ve finansal bilgi düzeyi bulguları

Sorular	Doğru Frekans	Yüzde (%)	Yanlış Frekans	Yüzde (%)	Toplam Frekans	Yüzde (%)
7. Sizce kredi sicili (kredi kullanabilme skoru) nedir? a) Finansal varlık ve yükümlülüklerinizin listesidir. b) Aylık kredi kartı ekstresidir. c) Borç ve fatura ödeme geçmişinizdir. d)Finansal kurumla olan kredi limitinizdir.	77	20,8	292	78,7	371	100
8.Aşağıdakilerden hangisi kredi derecenizi zedeleyebilir? a) Kredi ve borç geri ödemelerinizde gecikerseniz b) Bir işte çok uzun süre kalırsanız c) Bir yerde çok uzun süre yaşarsanız d) Alışverişlerinizde kredi kartınızı sık sık kullanırsanız	318	85,7	53	14,3	371	100
9. Bir markette birim fiyatlamayı kullanarak herhangi bir markada veya ambalaj büyüklüğünde fiyat karşılaştırmasını kolaylıkla yapabilirim. a) Evet b) Hayır	341	91,9	30	8,1	371	100
10. Eğer aşağıdaki insanların hepsinin de kazançları eşit ise, hayat sigortasına en çok ihtiyacı olan size göre kim olabilir? (Birden fazla seçebilirsiniz.) a) İki çocuklu genç bir kadın b) Çocuksuz genç bir kadın c) Karısı da emekli olan, yaşlı emekli bir erkek d) Evli ama çocuksuz genç bir erkek	301	81,1	70	18,9	371	100
14.Kendinizi finansal okuryazar bir kişi olarak değerlendiriyor musunuz?	84	22,6	287	77,4	371	100
15. Diyelim ki iki farklı mağazada satılan aynı TV modelini gördünüz. Başlangıç fiyatı 10.000 liraydı. Mağazalardan birisi 1500 indirim yapmış diğeri de %10 indirim yapmıştır. Hangi fiyat sizin için daha iyidir? 1500 liralık indirim mi yoksa %10'luk indirim mi?	311	83,8	60	16,2	371	100
20.Kredi puanınızı artırmak için size göre aşağıdakilerden hangisi iyi bir yöntem olabilir? a) Bütün kredi kartlarının iptali b) Sadece bakiyesi en yüksek olanların ödenmesi c)Faturaların tamamının zamanında ödenmesi (elektrik, su, telefon, vb.... faturaları) d) Kredi kartının asgari borcunun ödenmesi e) Kredi borçlarının tamamının zamanında ödenmesi	233	62,8	138	37,2	371	100

Çizelge 5.12. (devamı) Araştırmaya katılan öğrencilere ait ekonomik ve finansal bilgi düzeyi bulguları

Sorular	Doğru		Yanlış		Toplam	
	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
22. Aşağıdakilerden hangileri hakkında daha fazla bilgi edinmek isterdiniz? a) Tüketici kredisi b) Banka cari hesap c) Banka mevduat hesabı d) Döviz e) Kredi kartı f) Banka plastik kartı g) İpotekli konut kredisi h) Sigorta poliçesi i) Yatırım fonu j) Hisse senedi k) Bireysel emeklilik fonu l) Diğer hizmetler m) Yukarıdakilerin hiçbiri n) Bu soruya yanıt vermekte zorlanıyorum	46	12,4	325	87,6	371	100
26. Aşağıdaki ifadeleri doğru ya da yanlış olarak değerlendiriniz. (Bilgi olarak) a) Ürünlerin fiyatının artması alım gücünü düşürür. b) Kredi kartı sahibi sınırsız harcayabilir. c) Günlük ihtiyaçlarımızı satın almak için tasarruflarımızı kullanırsak fazla harcama yapmış oluruz. d) Paranın değeri 10 yıldan sonra iki katına çıkabilir. e) Tasarruflar giderleri çıkarttıktan sonra kalan fazladan gelirdir. f) Faiz oranı tasarrufların gelecekteki değerini etkiler. g) Gelir Çizelgesi bir ailenin belli bir dönem içindeki gelirlerini ve giderlerini gösterir. h) Kredi kartı sahibi olmak bir kimsenin alım gücünü artırır. i) Nakit için kredi kartı kullanmak en ucuz finansman şeklidir. j) Bütün yatırım türleri karlıdır. k) Yatırım yapmak için borç alabiliriz.	220	59,3	151	40,7	371	100

Çizelge 5.12' de katılımcı cevaplarından doğru olanlar 1 puan ve yanlış olanlar 0 puan üzerinden değerlendirildiğinde elde edilen 9 sorudan alınabilecek 9 puan üzerinden yapılan değerlendirme sonucunda 1 puan alan 93 kişi (%25,1), 2 puan alan 44 kişi (%11,9), 3 puan alan 3 kişi (%0,8), 4 puan alan 14 kişi (%3,8), 5 puan alan 29 kişi (%7,8), 6 puan alan 121 kişi (%32,6), 7 puan alan 50 kişi (%13,5), 8 puan alan 17 kişi (%4,6) şeklinde olup 6 puan alan katılımcıların çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre katılımcı öğrencilerin finansal bilgi düzeyinin 4,32 seviyesinde olduğu ifade edilebilir. 100 puan

olarak değerlendirme yapıldığında ise genel sonucun %48 oranına karşılık geldiği yani katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyinin 48 puan olduğu ifade edilebilir. Yukarıda belirtilmiş olan veriler Çizelge 5.13’ te gösterilmiştir.

Çizelge 5.13. Araştırmaya katılan öğrencilere ait finansal bilgi düzeyi puanlama bulguları

Puanlama	Frekans	Yüzdeler dağılım(%)
1 puan	93	25,1
2 puan	44	11,9
3 puan	3	0,8
4 puan	14	3,8
5 puan	29	7,8
6 puan	121	32,6
7 puan	50	13,5
8 puan	17	4,6
9 puan	0	0

5.4.3. Araştırmaya katılan lise öğrencilerine ait finansal davranış ve tutumlara yönelik bulgular

Finansal bilginin davranış ve tutumlarda kendini göstermesi beklenmektedir. Böylece bilginin öncelikle bireysel faydaya, orta ve uzun vadede ise toplumsal faydaya dönüşmesi mümkün olacaktır.

Katılımcı öğrencilerin veya ailelerinin takip ettikleri finansal eğilimler incelendiğinde araştırmanın 12. sorusu olan “Siz veya aileniz aşağıdaki eğilimlerden hangilerini takip ediyorsunuz?” sorusuna, katılımcılardan “Emlak piyasasındaki değişiklikler” cevabını 70 kişi (%18,9), “Mevduat (anapara) faiz oranlarındaki değişiklikler” cevabını 60 kişi (%16,2), “Kredi faiz oranlarındaki değişiklikler” cevabını 73 kişi (%19,7), “Enflasyon oranındaki değişiklikler” cevabını 171 kişi (%46,1), “Emekli maaşlarındaki ve vergi muafiyetlerindeki değişiklikler” cevabını 95 kişi (%25,6), “Emtia (Petrol, altın, metal vb.) fiyatlardaki fiyat oynaklıkları” cevabını 143 kişi (%38,5), “Diğer” cevabını 8 kişi (%2,2), “Hiçbir eğilimi takip etmiyorum.” cevabını 40 kişi (%10,8) ve “Bu soruyu yanıtlamakta zorlanıyorum.” cevabını 50 kişi (%13,5) vermiştir.

Çizelge 5.14. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal davranış ve tutumlarına yönelik bulgular

Sorular	Doğru		Yanlış		Toplam	
	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
12. Siz veya aileniz aşağıdaki eğilimlerden hangilerini takip ediyorsunuz?						
Emlak piyasasındaki değişiklikler	70	18,9	301	81,1	371	100
Mevduat(anapara) faiz oranlarındaki değişiklikler	60	16,2	311	83,8	371	100
Kredi faiz oranlarındaki değişiklikler	73	19,7	298	80,3	371	100
Enflasyon oranındaki değişiklikler	171	46,1	200	53,9	371	100
Emekli maaşlarındaki ve vergi muafiyetlerindeki değişiklikler	95	25,6	276	74,4	371	100
Emtia (Petrol, altın, metal vb.) fiyatlardaki fiyat oynaklıkları	143	38,5	228	61,5	371	100
Diğer (Açıklayınız):	8	2,2	363	97,8	371	100
Hiçbir eğilimi takip etmiyorum	40	10,8	331	89,2	371	100
Bu soruyu yanıtlamakta zorlanıyorum	50	13,5	321	86,5	371	100

Krediyle satın almanın hangi durumlarda doğru olabileceği incelendiğinde araştırmanın 16. sorusu olan “Krediyle satın almak sizce ne zaman doğru olabilir? Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.” sorusuna katılımcılardan “İhtiyacım olan mallar bir mağazada indirimle satılıyorsa” cevabını 103 kişi (%27,8), “Kredinin faiz oranı mevduatın faiz oranından yüksekse” cevabını 33 kişi (%8,9), “Eğer bir kimse krediyi kendisine ilerde daha iyi bir iş sağlayacak olan eğitim amacıyla alıyorsa” cevabını 206 kişi (%55,5), “Eğer bir kimsenin tatile çok ihtiyacı varsa ama şu anda parası yoksa” cevabını 11 kişi (%3,0), “Bir şey söyleyemem.” cevabını 30 kişi (%8,1) ve “Yanıtım yok.” cevabını 58 kişi (%15,6) vermiştir.

Çizelge 5.15. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal davranış ve tutumlarına yönelik bulgular

Sorular	Doğru		Yanlış		Toplam	
	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
16. Krediyle satın almak sizce ne zaman doğru olabilir? Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.						
İhtiyacım olan mallar bir mağazada indirimle satılıyorsa	103	27,8	268	72,2	371	100
Kredinin faiz oranı mevduatın faiz oranından yüksekse	33	8,9	338	91,1	371	100
Eğer bir kimse krediyi kendisine ilerde daha iyi bir iş sağlayacak olan eğitim amacıyla alıyorsa	206	55,5	165	44,5	371	100
Eğer bir kimsenin tatile çok ihtiyacı varsa ama şu anda parası yoksa	11	3	360	97,0	371	100
Bir şey söyleyemem	30	8,1	341	91,9	371	100
Yanıtım yok	58	15,6	313	84,4	371	100

Düzenli gelire ek olarak elde edecekleri 5000-10000 arasındaki ek gelirle ne yapacakları incelendiğinde araştırmamanın 17. Sorusu olan “Diyelim ki düzenli gelirinize ek olarak 5000-10000 lira gelir elde ettiniz. Bu parayla büyük ihtimalle ne yapardınız?” sorusuna katılımcılardan “Ev eşyası satın alırım.” cevabını 19 kişi (%5,1), “Üzerine para ekleyerek (örneğin borçlanarak) arazi, araba vb. alırım.” cevabını 52 kişi (%14,0), “Daha pahalı şeyler (daire, araba vb.) almak için uzun dönemli tasarruflarıma katarım.” cevabını 75 kişi (%20,2), “İhtiyat olarak ayırırım (beklenmeyene karşı).” cevabını 150 kişi (%40,4), “Borçlarımı öderim.” cevabını 72 kişi (%19,4) ve “Eğlenceye, seyahate veya tatile harcarım.” cevabını 61 kişi (%16,4) vermiştir.

Çizelge 5.16. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal davranış ve tutumlarına yönelik bulgular

Sorular	Doğru		Yanlış		Toplam	
	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
17.Diyelim ki düzenli gelirinize ek olarak 5000-10000 lira gelir elde ettiniz. Bu parayla büyük ihtimalle ne yapardınız?						
Ev eşyası satın alırım	19	5,1	352	94,9	371	100
Üzerine para ekleyerek (örneğin borçlanarak) arazi, araba vb. alırım	52	14	319	86,0	371	100
Daha pahalı şeyler (daire, araba vb.) almak için uzun dönemli tasarruflarıma katarım	75	20,2	296	79,8	371	100
İhtiyat olarak ayırırım (beklenmeyene karşı)	150	40,4	221	59,6	371	100
Borçlarımı öderim	72	19,4	299	80,6	371	100
Eğlenceye, seyahate veya tatile harcarım	61	16,4	310	83,6	371	100

Katılımcı öğrencilerin veya ailelerinin tasarruf etmeme sebebi incelendiğinde araştırmamanın 19. Sorusu olan “Eğer aileniz veya siz tasarruf etmiyorsanız bunun nedeni nedir?” sorusuna katılımcılardan “Finansal kuruluşlara güvenmiyorum.” cevabını 13 kişi (%3,5), “Gelirimiz düşük olduğu için yapamıyorum.” cevabını 57 kişi (%15,4), “Tasarruf etmenin bir anlamı olduğunu düşünmüyorum.” cevabını 38 kişi (%10,2), “Alışveriş yapmanın çekiciliğine karşı koyamıyorum.” cevabını 60 kişi (%16,2), “Diğer bir nedenle” cevabını 5 kişi (%1,3), “Bu soruya yanıt vermekte zorlanıyorum.” cevabını 14 kişi (%3,8) ve “Yanıtım yok.” cevabını 184 kişi (%49,6) vermiştir.

Çizelge 5.17. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal davranış ve tutumlarına yönelik bulgular

Sorular	Doğru		Yanlış		Toplam	
	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
19. Eğer aileniz veya siz tasarruf etmiyorsanız bunun nedeni nedir?						
Finansal kuruluşlara güvenmiyorum.	13	3,5	358	96,5	371	100
Gelirimiz düşük olduğu için yapamıyorum.	57	15,4	314	84,6	371	100
Tasarruf etmenin bir anlamı olduğunu düşünmüyorum.	38	10,2	333	89,8	371	100
Alışveriş yapmanın çekiciliğine karşı koyamıyorum.	60	16,2	311	83,8	371	100
Diğer bir nedenle (Açıklayınız):	5	1,3	366	98,7	371	100
Bu soruya yanıt vermekte zorlanıyorum.	14	3,8	357	96,2	371	100
Yanıtım yok	184	49,6	187	50,4	371	100

Katılımcıların veya ailelerinin kullandıkları finansal hizmetler incelendiğinde araştırmanın 21. Sorusu olan “Siz veya aileniz, aşağıda verilen finansal hizmetlerden hangilerini kullanıyorsunuz?” sorusuna katılımcılardan “Tüketici kredisi” cevabını 42 kişi (%11,3), “Banka cari hesap” cevabını 29 kişi (%7,8), “Banka mevduat hesabı” cevabını 61 kişi (%16,4), “Döviz” cevabını 59 kişi (%15,9), “Kredi kartı” cevabını 222 kişi (%59,8), “Banka plastik kartı” cevabını 43 kişi (%11,6), “İpotekli konut kredisi” cevabını 16 kişi (%4,3), “Sigorta poliçesi” cevabını 26 kişi (%7,0), “Yatırım fonu” cevabını 19 kişi (%5,1), “Hisse senedi” cevabını 25 kişi (%6,7), “Bireysel emeklilik fonu” cevabını 29 kişi (%7,8), “Diğer hizmetler” cevabını 11 kişi (%3,0), “Yukarıdakilerin hiçbiri” cevabını 17 kişi (%4,6), “Bu soruya yanıt vermekte zorlanıyorum.” cevabını 29 kişi (%7,8) ve “Yanıtım yok.” cevabını 47 kişi (%12,7) vermiştir.

Çizelge 5.18. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal davranış ve tutumlarına yönelik bulgular

Sorular	Doğru		Yanlış		Toplam	
	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
21. Siz veya aileniz, aşağıda verilen finansal hizmetlerden hangilerini kullanıyorsunuz?						
Tüketici kredisi	42	11,3	329	88,7	371	100
Banka cari hesap	29	7,8	342	92,2	371	100
Banka mevduat hesabı	61	16,4	310	83,6	371	100
Döviz	59	15,9	312	84,1	371	100
Kredi kartı	222	59,8	149	40,2	371	100
Banka plastik kartı	43	11,6	328	88,4	371	100
İpotekli konut kredisi	16	4,3	355	95,7	371	100
Sigorta poliçesi	26	7,0	345	93,0	371	100
Yatırım fonu	19	5,1	352	94,9	371	100
Hisse senedi	25	6,7	346	93,3	371	100
Bireysel emeklilik fonu	29	7,8	342	92,2	371	100
Diğer hizmetler	11	3,0	360	97,0	371	100
Yukarıdakilerin hiçbiri	17	4,6	354	95,4	371	100
Bu soruya yanıt vermekte zorlanıyorum	29	7,8	342	92,2	371	100
Yanıtım yok	47	12,7	324	87,3	371	100

Katılımcı öğrencilerin finansal davranışlarının incelendiği araştırmanın 27. sorusu olan “Aşağıdaki ifadeleri doğru ya da yanlış olarak değerlendiriniz. (Davranış olarak)” sorusuna katılımcılardan “Giderlerimin bir kısmını veya tamamını takip ederim.” cevabını 302 kişi (%81,4), “Alışveriş yaptığım zaman fiyatları karşılaştırırım.” cevabını 312 kişi (%84,1), “Gelecekteki ihtiyaç ve isteklerim için bir kenara para koyarım.” cevabını 267 kişi (%72,0), “Harcamalarım için bir bütçe kullanırım.” cevabını 278 kişi (%74,9), “Borçlu bulunduğum parayı zamanında öderim.” cevabını 324 kişi (%87,3), “Paramı idare etmek için hedefler koyarım.” cevabını 275 kişi (%74,1), “Paramın idaresine dair hedeflerime genellikle ulaşıyorum.” cevabını 229 kişi (%61,7) ve “Para idaresiyle ilgili konuları ailemle konuşurum.” cevabını 258 kişi (%69,5) vermiştir.

Çizelge 5.19. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal davranış ve tutumlarına yönelik bulgular

Sorular	Doğru		Yanlış		Toplam	
	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
27. Aşağıdaki ifadeleri doğru ya da yanlış olarak değerlendiriniz. (Davranış olarak)						
Giderlerimin bir kısmını veya tamamını takip ederim.	302	81,4	69	18,6	371	100
Alışveriş yaptığım zaman fiyatları karşılaştırırım.	312	84,1	59	15,9	371	100
Gelecekteki ihtiyaç ve isteklerim için bir kenara para koyarım.	267	72	104	28,0	371	100
Harcamalarım için bir bütçe kullanırım.	278	74,9	93	25,1	371	100
Borçlu bulunduğum parayı zamanında öderim.	324	87,3	47	12,7	371	100
Paramı idare etmek için hedefler koyarım.	275	74,1	96	25,9	371	100
Paramın idaresine dair hedeflerime genellikle ulaşıyorum.	229	61,7	142	38,3	371	100
Para idaresiyle ilgili konuları ailemle konuşurum.	258	69,5	113	30,5	371	100

5.4.4. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri ile demografik bulguları arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi

Katılımcı öğrencilere uygulanan anketten elde edilen veriler ışığında öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri ile demografik bulguları arasındaki ilişkiye yönelik değerlendirme yapılabilmesi için uygulanan analiz sonucunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Kadın ve erkek katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin karşılaştırılması için yapılmış olan bağımsız örneklem t testi sonrasında kadın (4,2753, ss=2,45814) ve erkek (4,3627, ss=2,43949) öğrencilerin grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p=0,731 > 0,005$). Sonuçlara göre değerlendirme yapıldığında erkek

katılımcılar kadın katılımcılara göre daha yüksek puan almış olsa da fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Çizelge 5.20. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinde cinsiyete göre farklılıklar

Demografik Özellikler		Frekans (f)	Yüzde Dağılımı (%)	Ort ± SS	p değeri
Cinsiyet	Kadın	178	48,0	4,27±2,45	,731
	Erkek	193	52,0	4,36±2,43	

Not: p*: p<0,05

Sınıf seviyesine göre katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin karşılaştırılması için yapılmış olan Anova Testi sonucunda 9. sınıf (4,37, ss=2,48), 10. sınıf (3,96, ss=2,44), 11. sınıf (4,96, ss=2,37) ve 12. sınıf (3,79, ss=2,34) öğrencilerinin grupları arasında anlamlı bir farklılık vardır. (p=0,003<0,05). Sonuçlara göre 11. sınıf seviyesindeki öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyeleri diğer sınıflara göre daha yüksek olup aradaki fark istatistiksel olarak anlam taşımaktadır.

Çizelge 5.21. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinde öğrenim gördükleri sınıf seviyesine göre farklılıklar

Demografik Özellikler		Frekans (f)	Yüzde Dağılımı (%)	Ort ± SS	p değeri
Sınıf Seviyesi	9. sınıf	86	23,2	4,37±2,48	,003*
	10. sınıf	91	24,5	3,96±2,44	
	11. sınıf	111	29,9	4,96±2,37	
	12. sınıf	83	22,4	3,79±2,34	

Not: p*: p<0,05

Okul türüne göre katılımcıların finansal okuryazarlık seviyesinin karşılaştırılması için yapılmış olan Anova Testi sonucunda sınavla öğrenci alan bir lise olan proje okulu (5,01, ss=2,36), AİHL (4,19, ss=2,45), MTAL (4,47, ss=2,27) ve AL (3,61, ss=2,42) öğrencilerinin oluşturduğu gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur (p=0,778>0,05).

Çizelge 5.22. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinde öğrenim gördükleri okul türüne göre farklılıklar

Demografik Özellikler		Frekans (f)	Yüzde Dağılımı (%)	Ort ± SS	p değeri
Okul Türü	Anadolu Lisesi (Proje Okulu)	105	28,3	5,01±2,36	,778
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	106	28,6	4,19±2,45	
	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	61	16,4	4,47±2,27	
	Anadolu Lisesi (Sınavsız)	99	26,7	3,61±2,42	

Not: p*: p<0,05

Aile gelir seviyesine göre katılımcıların finansal okuryazarlık seviyesinin karşılaştırılması için yapılmış olan Anova Testi sonucunda aile gelir seviyesi kötü (3,92, ss=2,51), aile gelir seviyesi orta (4,45, ss=2,35), aile gelir seviyesi iyi (4,48, ss=2,43) ve aile gelir seviyesi çok iyi (4,40, ss=2,54) olan öğrencilerin oluşturduğu gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır (p=0,345>0,05).

Çizelge 5.23. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinde aile gelir seviyesine göre farklılıklar

Demografik Özellikler		Frekans (f)	Yüzde Dağılımı (%)	Ort ± SS	p değeri
Aile Gelir Seviyesi	Kötü	94	25,3	3,92±2,51	,345
	Orta	136	36,7	4,45±2,35	
	İyi	84	22,6	4,48±2,43	
	Çok iyi	57	15,4	4,40±2,54	

Not: p*: p<0,05

Ailenin finansal durumuna göre katılımcıların finansal okuryazarlık seviyesinin karşılaştırılması için yapılmış olan Anova Testi sonucunda ailenin finansal durumu kötü (0-5500), (4,02, ss=2,69); ailenin finansal durumu orta (5500-11000), (4,21, ss=2,38); ailenin finansal durumu iyi (11000-16500), (4,52, ss=2,36) ve ailenin finansal durumu çok iyi (16500 ve üzeri), (4,58, ss=2,57) olan öğrencilerin oluşturduğu gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır (p=0,521>0,05)

Çizelge 5.24. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinde ailenin finansal durumuna göre farklılıklar

Demografik Özellikler		Frekans (f)	Yüzde Dağılımı (%)	Ort ± SS	p değeri
Ailenin finansal durumu	Kötü (0 TL-5500 TL)	42	11,3	4,02±2,69	,521
	Orta (5500 TL-11000 TL)	185	49,9	4,21±2,38	
	İyi (11000 TL-16500 TL)	82	22,1	4,52±2,36	
	Çok iyi (16500 TL ve üstü)	62	16,7	4,58±2,57	

Not: p*: p<0,05

Ailenin gelir ve giderlerinin kaydını tutma seviyesine göre katılımcıların finansal okuryazarlık seviyesinin karşılaştırılması için yapılmış olan Anova Testi sonucunda “Evet, her şeyin kaydını tutuyoruz; bütün gelirlerimizin ve giderlerimizin kaydını tutuyoruz.” (3,73, ss=2,54), “Evet, her şeyin belgesini tutuyoruz ama bütün gelir ve giderlerimizi kaydetmiyoruz.” (4,12, ss=2,43), “Hayır, her şeyin kaydını tutmuyoruz ama genellikle ne kadar paranın geldiğini ve harcadığını biliyoruz.” (4,83, ss=2,37), “Hayır, kayıt tutmuyoruz ve bir ayda ne kadar paranın girdiği veya harcadığıyla ilgili bir fikrimiz bile yok,” (3,00, ss=2,07) ve “Bu soruyu yanıtlamakta zorlanıyorum.” (3,41, ss=2,08) şeklinde cevap veren öğrencilerin oluşturduğu gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000<0,05$).

Çizelge 5.25. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinde ailenin gelir ve giderlerinin kaydını tutma seviyesine göre farklılıklar

Demografik Özellikler		Frekans (f)	Yüzde Dağılımı (%)	Ort ± SS	p değeri
Ailenin gelir ve giderlerin kaydını tutma seviyesi	Evet, her şeyin kaydını tutuyoruz; bütün gelirlerimizin ve giderlerimizin kaydını tutuyoruz	69	18,6	3,73±2,54	,000*
	Evet, her şeyin belgesini tutuyoruz ama bütün gelir ve giderlerimizi kaydetmiyoruz	74	19,9	4,12±2,43	
	Hayır, her şeyin kaydını tutmuyoruz ama genellikle ne kadar paranın geldiğini ve harcadığını biliyoruz	189	50,9	4,83±2,37	
	Hayır, kayıt tutmuyoruz ve bir ayda ne kadar paranın girdiği veya harcadığıyla ilgili bir fikrimiz bile yok	15	4,0	3,00±2,07	
	Bu soruyu yanıtlamakta zorlanıyorum	24	6,5	3,41±2,08	

Not: p*: $p<0,05$

Ailenin tasarruf ve yatırım nedenlerine göre katılımcıların finansal okuryazarlık seviyesinin karşılaştırılması için yapılmış olan Anova Testi sonucunda “Zor günler ve beklenmeyen giderler için” (4,32, ss=2,46), “Emeklilik için” (1,57, ss=0,53), “Çocuklarıma miras bırakabilmek için” (3,55, ss=2,68), “Gelecekteki hayat standartlarımı yükseltmek için” (4,86, ss=2,38), “Para harcamaktansa biriktirmeyi seviyorum.” (4,75, ss=2,17), “Özel bir nedeni yok, aile geleneğimizdir.” (4,36, ss=2,41), “Diğer bir nedenle” (2,90, ss=2,11), “Bu soruya yanıt vermekte zorlanıyorum.” (4,40, ss=2,70), “Yanıtım yok.” (4,17, ss=2,17) cevabını veren öğrencilerin oluşturduğu gruplar arasında anlamlı bir farklılık vardır ($p=0,015<0,05$).

Çizelge 5.26. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinde tasarruf ve yatırım nedenlerine göre farklılıklar

Demografik Özellikler	Frekans (f)	Yüzde Dağılımı (%)	Ort ± SS	p değeri
Tasarruf ve yatırım nedenleri	208	56,1	4,32±2,46	,015*
Zor günler ve beklenmeyen giderler için	7	1,9	1,57±0,53	
Emeklilik için	18	4,9	3,55±2,68	
Çocuklarıma miras bırakabilmek için	82	22,1	4,86±2,38	
Gelecekteki hayat standartlarımı yükseltmek için	12	3,2	4,75±2,17	
Para harcamaktansa biriktirmeyi seviyorum	11	3,0	4,36±2,41	
Özel bir nedeni yok, aile geleneğimizdir	11	3,0	2,90±2,11	
Diğer bir nedenle (Açıklayınız):	5	1,3	4,40±2,70	
Bu soruya yanıt vermekte zorlanıyorum.	17	4,6	4,17±2,12	

Not: p*: p<0,05

Finansal bilgi takip kaynağına göre katılımcıların finansal okuryazarlık seviyesinin karşılaştırılması için yapılmış olan Anova Testi sonucunda “Reklamlar” (4,44, ss=2,52), “Gazeteler, dergiler, finansal konulardaki TV programları” (4,59, ss=2,47), “Konuyla ilgili uzmanlaşmış internet siteleri” (4,25, ss=2,44), “Bankacılar, sigorta şirketi çalışanları, kişisel bir ziyaretle ya da telefonla” (4,50, ss=2,28), “Bağımsız çalışan finansal danışmanlar veya brokerler” (5,00, ss=2,44), “Arkadaşlar ve tanıdıklar” (4,93, ss=2,37) cevabını veren öğrencilerin oluşturduğu gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

Çizelge 5.27. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinde finansal bilgi takip kaynağına göre farklılıklar

Demografik Özellikler	Frekans (f)	Yüzde Dağılımı (%)	Ort ± SS	p değeri
Finansal bilgi takip kaynağı	36	9,7	4,44±2,52	,006*
Reklamlar	147	39,6	4,59±2,47	
Gazeteler, dergiler, finansal konulardaki TV programları	51	13,7	4,25±2,44	
Konuyla ilgili uzmanlaşmış internet siteleri	20	5,4	4,50±2,28	
Bankacılar, sigorta şirketi çalışanları, kişisel bir ziyaretle ya da telefonla	7	1,9	5,00±2,44	
Bağımsız çalışan finansal danışmanlar veya brokerler	15	4,0	4,93±2,37	
Arkadaşlar ve tanıdıklar	27	7,3	2,44±1,98	
Diğer kaynaklardan	68	18,3	4,20±2,34	
Bu soruyu yanıtlamakta zorlanıyorum				

Not: p*: p<0,05

Baba mesleğine göre katılımcıların finansal okuryazarlık seviyesinin karşılaştırılması için yapılmış olan Anova Testi sonucunda “Vasıflı işçi, tarım dahil” (4,04, ss=2,56), “Vasıfsız işçi, tarım dahil” (3,52, ss=2,43), “Ordu veya polis teşkilatı personeli” (4,25, ss=2,44), “İş adamı, girişimci” (4,22, ss=2,62), “Devlet memuru” (4,34, ss=2,52), “İmalat sanayinde yüksek tahsilli uzman” (3,75, ss=2,40), “İmalat sanayi dışında yüksek tahsilli uzman” (3,25, ss=1,90), “Yüksek tahsili olmayan çalışan” (5,07, ss=2,11), “İşsiz” (5,30, ss=2,35), “Emekli” (4,72, ss=2,37), “Ev içi çalışanı” (1,75, ss=2,50), “Diğer grup” (4,48, ss=2,53), “Cevap vermekte zorlanıyorum.” (4,11, ss=2,12) cevabını veren öğrencilerin oluşturduğu gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($p=0,200>0,05$).

Çizelge 5.28. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinde baba mesleğine göre farklılıklar

Demografik Özellikler	Frekans (f)	Yüzde Dağılımı (%)	Ort ± SS	p değeri	
Baba Meslek	Vasıflı işçi, tarım dahil	43	11,6	4,04±2,56	,200
	Vasıfsız işçi, tarım dahil	8	2,2	3,25±2,43	
	Ordu veya polis teşkilatı personeli	20	5,4	4,05±2,70	
	İş adamı, girişimci	27	7,3	4,22±2,62	
	Devlet memuru	64	17,3	4,34±2,52	
	İmalat sanayinde yüksek tahsilli uzman	16	4,3	3,75±2,40	
	İmalat sanayi dışında yüksek tahsilli uzman	8	2,2	3,25±1,90	
	Yüksek tahsili olmayan çalışan	27	7,3	5,07±2,11	
	İşsiz	13	3,5	5,30±2,35	
	Emekli	51	13,7	4,72±2,37	
	Ev içi çalışanı	4	1,1	1,75±1,50	
	Diğer grup	54	14,6	4,48±2,53	
	Cevap vermekte zorlanıyorum	36	9,7	4,11±2,12	

Not: p*: $p<0,05$

Anne mesleğine göre katılımcıların finansal okuryazarlık seviyesinin karşılaştırılması için yapılmış olan Anova Testi sonucunda “Vasıflı işçi, tarım dahil” (4,46, ss=2,56), “Vasıfsız işçi, tarım dahil” (4,66, ss=3,21), “Ordu veya polis teşkilatı personeli” (3,60, ss=2,50), “İş kadını, girişimci” (3,62, ss=2,44), “Devlet memuru” (4,89, ss=2,22), “İmalat sanayinde yüksek tahsilli uzman” (3,75, ss=2,62), “İmalat sanayi dışında yüksek tahsilli uzman” (3,66, ss=2,51), “Yüksek tahsili olmayan çalışan” (4,78, ss=2,08), “İşsiz” (4,48, ss=2,48), “Emekli” (5,75, ss=0,50), “Ev içi çalışanı” (3,83, ss=2,55), “Diğer grup” (4,56, ss=2,55), “Cevap vermekte zorlanıyorum.” (4,03, ss=2,22) cevabını veren öğrencilerin oluşturduğu gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($p=0,483>0,05$).

Çizelge 5.29. Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinde anne mesleğine göre farklılıklar

Demografik Özellikler	Frekans (f)	Yüzde Dağılımı (%)	Ort ± SS	p değeri
Anne Meslek				,483
Vasıflı işçi, tarım dahil	13	3,5	4,46±2,50	
Vasıfsız işçi, tarım dahil	3	0,8	4,66±3,21	
Ordu veya polis teşkilatı personeli	5	1,3	3,60±2,50	
İş kadını, girişimci	16	4,3	3,62±2,44	
Devlet memuru	47	12,7	4,89±2,22	
İmalat sanayiinde yüksek tahsilli uzman	4	1,1	3,75±2,62	
İmalat sanayii dışında yüksek tahsilli uzman	3	0,8	3,66±2,51	
Yüksek tahsili olmayan çalışan	14	3,8	4,78±2,08	
İşsiz	96	25,9	4,48±2,48	
Emekli	4	1,1	5,75±0,50	
Ev içi çalışanı	89	24,0	3,83±2,55	
Diğer grup	50	13,5	4,56±2,55	
Cevap vermekte zorlanıyorum	27	7,3	4,03±2,22	

Not: p*: p<0,05

11. sınıf öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi diğer sınıflara göre yüksektir. Ailenin gelir ve giderlerin kaydını tutma seviyesinde “Hayır, her şeyin kaydını tutmuyoruz ama genellikle ne kadar paranın geldiğini ve harcadığını biliyoruz.” cevabını veren öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi diğer cevap veren öğrencilere göre yüksektir. Tasarruf ve yatırım nedenlerinden olan “gelecekteki hayat standartlarımı yükseltmek için” ve “Para harcamaktansa biriktirmeyi seviyorum.” cevabını veren öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi diğer cevap veren öğrencilere göre yüksektir. Finansal bilgi takip kaynakları olan ve “Arkadaşlar ve tanıdıklar” cevabını veren öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi diğer cevap veren öğrencilere göre yüksektir.

Belirtilen sonuçlar ele alındığında hipotezlere ait son durum Çizelge 5.30. da gösterilmiştir.

Çizelge 5.30. Hipotez son durum

Hipotez	Durum
Hipotez 1: Finansal okuryazarlık düzeyi cinsiyete göre farklılık göstermektedir.	RED
Hipotez 2: Finansal okuryazarlık düzeyi aile gelir seviyesine göre farklılık göstermektedir.	RED
Hipotez 3: Finansal okuryazarlık düzeyi sınıf seviyesine göre farklılık göstermektedir.	KABUL
Hipotez 4: Finansal okuryazarlık düzeyi annenin mesleğine göre farklılık göstermektedir.	RED
Hipotez 5: Finansal okuryazarlık düzeyi babanın mesleğine göre farklılık göstermektedir.	RED
Hipotez 6: Finansal okuryazarlık düzeyi ailenin finansal durumuna göre farklılık göstermektedir	RED
Hipotez 7: Finansal okuryazarlık düzeyi finansal bilgi takip kaynağına göre farklılık göstermektedir	KABUL
Hipotez 8: Finansal okuryazarlık düzeyi tasarruf ve yatırım nedenlerine göre farklılık göstermektedir.	KABUL
Hipotez 9: Finansal okuryazarlık düzeyi okul türüne göre farklılık göstermektedir.	RED
Hipotez 10: Finansal okuryazarlık düzeyi gelir ve gider kaydı tutma seviyesine göre farklılık göstermektedir.	KABUL

6. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Yapılmış olan araştırma ile çeşitli ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin ölçülmesi amacıyla Hatay ili İskenderun ilçesinde 2022/2023 Eğitim-Öğretim yılında öğrenim gören 371 ortaöğretim öğrencisinin cinsiyet, sınıf düzeyi, lise türleri, ebeveynlerin meslekleri, ailenin finansal durumu, ailenin gelir ve gider kaydını tutması, tasarruf ve yatırım nedenleri, finansal bilgi takip kaynağı gibi bazı demografik özellikleri, finansal davranış ve tutumları ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda bazı değerlendirmeler müteakip maddeler şeklinde belirtilmiştir:

Katılımcı öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri %48 civarında olup düşük seviyededir. Güler ve Tunahan (2017), hane halkı üzerine yaptığı çalışmada düşük seviye finansal okuryazarlık bulgusuna ulaşmışlardır. Kılıç ve diğerleri (2015), Gaziantep Üniversitesinde lisans öğrencilerine yönelik gerçekleştirdikleri çalışmada %48 oranı ile benzer sonuca ulaşmışlardır. Benzer bir durumla sonuçlanmış olan bir diğer çalışma Yılmaz ve Tunce (2017) tarafından yapılmıştır. Alkaya ve Yağlı (2015), üniversite öğrencileri için uyguladıkları bir çalışma sonucunda düşük seviye finansal okuryazarlık oranı tespit etmişlerdir. Güneş (2019), Kayseri ve Sivas illeri için yaptıkları araştırmada bireylerin finansal okuryazarlık oranlarının düşük olduğunu ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılım sağlayan öğrencilerin cinsiyet durumu açısından birbirine yakın düzeyde olduğu görülmektedir. Her iki grup da yaklaşık olarak %50 seviyesindedir. Fakat finansal okuryazarlık düzeyi cinsiyete göre farklılık göstermemektedir. Bu durumun olumlu anlamda değerlendirilmesi yerinde olacaktır. Araştırmanın yapıldığı ilçe sanayi kenti olup bilhassa çalışan nüfus için ailede iş bölümünün ve evde rol dağılımının herkesi içine alacak şekilde yapılandırılmış olmasından kaynaklanabilir. Koç ve diğerleri (2022), araştırmalarında erkek ve kız öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin benzer olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca Toguş Polat (2022), Boz (2019), İkvan ve diğerleri (2020), Belás ve diğerleri (2016), Biçer (2016), Kutlu (2019), Şayan ve Yakut (2022), Kuyumcu (2018), Sönmez ve Kılıç (2020), tarafından farklı örneklem gruplarını kapsayacak şekildeki finansal okuryazarlık düzeyleriyle öğrencilerin demografik özellikleri arasındaki bağlantının araştırıldığı alan yazın çalışmalardan elde edilmiş olan sonuçlar araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir. Buna karşın Chen ve Volpe (1998),

Lusardi ve Mitchell (2011a), Chen ve Volpe (2002), Sarıgül (2014), Kılıç ve diğerleri (2015), Şantaş ve Demirgil (2015), Kocabıyık ve Teker (2018), Sumer ve Gövdeli (2020) gibi araştırmanın sonucunu desteklemeyen çalışmalarda mevcuttur.

Ebeveynlerin mesleğinin finansal okuryazarlık düzeyini etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Finansal okuryazarlık düzeyi anne mesleğine göre farklılık göstermemektedir. Benzer şekilde finansal okuryazarlık düzeyi baba mesleğine göre farklılık göstermemektedir. Iriani ve diğerleri (2021), Toguş Polat (2022), Boz (2019), Karaaslan (2020) finansal okuryazarlık düzeyi ile ebeveyn meslekleri arasında anlamlı bir ilişki saptamamıştır. Bağcı ve Arabacı (2019) finansal okuryazarlık düzeyinin baba mesleğine göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Belirtilen bulgular araştırma sonucunu destekler nitelikteyken Şayan ve Yakut (2022) ile Kiliyanni ve Sivaraman (2018) ise çalışmalarında ebeveyn mesleklerinin finansal okuryazarlık üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Öğrencilerin öğrenim gördüğü ortaöğretim kurumlarının türleri de finansal okuryazarlık düzeyini etkilememektedir. Finansal okuryazarlık okul türüne göre farklılık göstermemektedir. Dolayısıyla Er ve Taylan (2017), Köroğlu (2021), Yayla (2022) ile paralel sonuçlar elde edilmiştir. Buna karşın Yücel ve Uysal (2020), Erkılıç (2019), Sönmez ve Kılıç (2020), Koç ve diğerleri (2022) araştırmalarında çalışma sonucunu destekleyen nitelikte bulgulara ulaşmamışlardır.

Ailelerinin gelir seviyesine yönelik sorulan soruya verilen yanıt düzeyi %25,3 kötü, %36,7 orta, %22,6 iyi ve %15,4 çok iyi cevabını verirken iken aynı sorunun farklı bir ifade tarzı olan ailenin finansal durumu şeklinde sorulan soruya verilen yanıt düzeyi ise %11,3 kötü; %49,9 orta; %22,1 iyi ve %16,7 oranında çok iyi olup aradaki farkın günümüz ekonomik koşullarında öğrencilerin maddi açıdan kendilerini nasıl hissettikleriyle ilgili olabileceği düşünülebilir. Ayrıca iyi ve çok iyi aralıkları için sorunun benzer oranda yanıtlanmış olması finansal okuryazarlık seviyesinde matematiksel ölçüm yapabilme kabiliyeti ve dikkat unsuru ile de ilgili olabilir. Bu sorunun cevaplarının değerlendirilmesi sonucunda finansal okuryazarlık düzeyinin ailenin gelir seviyesine göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Yiğitbaş ve diğerleri (2020) ortaokul öğrencilerine yönelik yaptıkları çalışmada ailenin gelir seviyesinin finansal okuryazarlık düzeyini etkilemediği sonucuna ulaşmışlardır. Kılıç (2016) çalışmasında bu iki değişken arasında düşük derecede anlamlı

negatif ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Buna karşın; Kutlu (2019), Er (2019), Bağcı ve Arabacı (2019) çalışmalarında finansal okuryazarlık düzeyinin ailenin gelir seviyesinden etkilendiğini tespit etmişlerdir.

Ailelerinin gelir seviyesine paralel olarak sorulmuş olan ailenin finansal durumu ile ilgili sorudan elde edilen sonuç ailenin gelir seviyesinin sonucunu destekler nitelikte olup finansal okuryazarlık ailenin finansal durumuna göre farklılık göstermemektedir.

Anketi cevaplayan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri sınıf seviyesine göre farklılık göstermektedir. 11. Sınıf öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi daha yüksektir. Buna karşın 12. sınıf seviyesinde oranın düşük olmasına etken olarak deprem felaketi nedeniyle tüm anket sonuçlarının araştırmaya dahil edilememiş olması olabileceği gibi 12. sınıf seviyesinde öğrencilerin geleceklerini etkileyecek olan YKS sınavına hazırlanıyor olmaları sebebiyle ankete odaklanmamış olabilecekleri de değerlendirilebilir. Toğuş Polat (2022), Yüceyılmaz ve Özgürel (2018), Köroğlu (2021), Erkıılıç (2019), Sönmez ve Kılıç (2020) gibi birçok çalışma ile paralel sonuçlar elde edilmiştir. Fakat Şayan ve Yakut (2022), Yücel ve Uysal (2020) gibi farklı sonuçlara ulaşılmış olan çalışmalarda mevcuttur.

Gelir gider kaydı tutmakla ilgili olan soruya verilen yanıtlardan “Hayır, kayıt tutmuyoruz ve bir ayda ne kadar paranın girdiği veya harcadığıyla ilgili bir fikrimiz bile yok.” %4,0 ve “Bu soruyu yanıtlamakta zorlanıyorum.” %6,5 oranının toplam olarak değerlendirildiğinde elde edilen %10,5 azımsanmaması gereken bir sonuçtur. Bu noktada sonucun para yönetimi ve aile ile olan iletişim eksikliği açısından değerlendirilerek gerek öğrenciler gerekse aileler konu ile ilgili bilgilendirilerek öğrencilerin aile ekonomisi hakkında bilgi sahibi olmalarının ve mümkünse ailede ekonomik kararlar alınırken onların da buna dahil olmalarının önemine vurgu yapılmalıdır. Bunun dışında diğer öğrencilerin genel olarak gelir gider kaydı tutulmasına yönelik verdikleri cevaplardan hareketle finansal okuryazarlığın gelir gider kaydı tutma seviyesine göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Tasarruf ve yatırım nedenleri ile ilgili olarak “Zor günler ve beklenmeyen giderler için” %56,1 ve “Gelecekteki hayat standartlarımı yükseltmek için” %22,1 oranında yani toplam olarak ele alındığında 290 katılımcının bu şekilde cevap vermiş olması lise düzeyi öğrencilerinin geleceğe ilişkin duydukları ekonomik kaygıyı ifade ediyor olabilir. Gelecek

kaygısını azaltmanın yöntemlerinden biri olarak öğrencilere yatırım türleri ve emeklilik günlerine yönelik yapacakları tasarruf planlaması ile ilgili bilgi verilebilir. Bunun için gereken finansal eğitimin lise döneminde başlaması kaygı seviyesini azaltacaktır. Bununla birlikte finansal okuryazarlık düzeyi tasarruf ve yatırım nedenlerine göre farklılık göstermektedir. Elde edilen bu sonuç Güler ve Tunahan (2017), Kuru ve Yakut (2021) ile tutarlılık göstermektedir.

Finansal haberlerin takibi ile ilgili olarak “Gazeteler, dergiler, finansal konulardaki TV programları” %39,6 ve “Konuyla ilgili uzmanlaşmış internet siteleri” şeklinde verilen cevaplar değerlendirildiğinde bilhassa iletişim kanalları vasıtasıyla finansal konuların genç kuşağa hitap edecek şekilde düzenlenerek sunulmasının finansal eğitime yapacağı katkının önemli olduğu sonucuna varılabilir. Ayrıca finansal okuryazarlık düzeyine etki ettiği belirlenen “Bağımsız çalışan finansal danışmanlar veya brokerler” ve “Arkadaşlar ve tanıdıklar” cevabını veren katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyi daha yüksek olan katılımcılar olduğu göz önüne alındığında öğrencilerin ilgi alanında finansal konular olmasının ve bu doğrultuda yapılan konuşmaların içeriğine finansal konuların dahil edilmesinin finansal okuryazarlık düzeylerine katkı sağlayacağını söylemek mümkündür. Finansal okuryazarlık finansal bilgi takip kaynağına göre farklılık göstermektedir. Alkaya ve Yağlı (2015), Karyağdı Güngör (2018) ve Bağcı ve Arabacı (2019) ile tutarlı sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırmanın 12. sorusu “Siz veya aileniz aşağıdaki eğilimlerden hangilerini takip ediyorsunuz?” katılımcılar “Enflasyon oranındaki değişiklikler” cevabını %46,1, “Emtia (Petrol, altın, metal vb.) fiyatlardaki fiyat oynaklıkları” cevabını (%38,5) oranında vermiş olup bu cevapların 2021 senesinin son çeyreğinden itibaren yaşanan ekonomik sorunlardan olan özellikle döviz kuru oynaklığı ile yüksek enflasyon sorununun yaşanmış olmasından kaynaklandığı ifade edilebilir.

Araştırmanın 16. sorusuna “Krediyle satın almak sizce ne zaman doğru olabilir? Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.” katılımcılar özellikle “Eğer bir kimse krediyi kendisine ilerde daha iyi bir iş sağlayacak olan eğitim amacıyla alıyorsa” cevabını %55, oranında vermiş olup öğrencilerin eğitimin öneminin farkında oldukları gibi gelecek kaygısı taşımak istemediklerini de ifade etmektedir.

Araştırmanın 17. sorusuna “Diyelim ki düzenli gelirinize ek olarak 5000-10000 lira gelir elde ettiniz. Bu parayla büyük ihtimalle ne yapardınız?” katılımcılar en fazla “İhtiyat olarak ayırırım (beklenmeyene karşı).” cevabını %40,4 oranında işaretlemiş olup “tasarruf ve yatırım nedenleri” ve “krediyle satın almanın doğruluğu” sorularına verilen yanıtları destekler niteliktedir.

Araştırmanın 19. sorusuna “Eğer aileniz veya siz tasarruf etmiyorsanız bunun nedeni nedir?” katılımcılar en fazla “Yanıtım yok.” cevabını vermiş olup %49,6 oranını temsil ediyor olması dikkate değer bir durum olup öğrencilerin anketlerinde bireysel açıklamalar yaptıkları; bazılarının aslında birikim yaptıklarını, bazılarının da ülkenin ekonomik koşullarının tasarruf yapmaya izin vermediğini belirttikleri görülmüştür.

Araştırmanın 21. sorusuna “Siz veya aileniz, aşağıda verilen finansal hizmetlerden hangilerini kullanıyorsunuz?” katılımcılar “Kredi kartı” cevabını %59,8 oranında vermiş olup bu noktada kullanımın bilinçli yapıp yapılmadığı göz önünde bulundurulmalı, sadece asgari tutarın ödenmesinin doğru olmayacağını ve ödenebilecek miktarın belirlenerek harcama yapılmasının esas olduğunun vurgusunun yapılması gerekmektedir. Buna ek olarak diğer yanıtlardan olan tüketici kredisi, banka cari hesap, banka mevduat hesabı ,döviz, banka plastik kartı, ipotekli konut kredisi, sigorta poliçesi, yatırım fonu, hisse senedi, bireysel emeklilik fonu cevaplarının; özellikle bireysel emeklilik kavramının, banka cari hesaplarının ve günümüzde bir çok çalışanın ücretini almak için banka plastik kartının kullanılıyor olmasına rağmen düşük oranda işaretlenmiş olması öğrencilerin bu hizmetlerin anlamını bilmediği yani finansal okuryazarlık düzeyinin yeterli olmamasından ve aile içi iletişimde konunun ele alınmamasından kaynaklandığı ifade edilebilir.

Davranış olarak yapılan değerlendirmede %80 oranından az öğrencinin cevap vermiş olduğu “Gelecekteki ihtiyaç ve isteklerim için bir kenara para koyarım.”, “Harcamalarım için bir bütçe kullanırım.”, “Paramı idare etmek için hedefler koyarım.”, “Paramın idaresine dair hedeflerime genellikle ulaşırım.” ve “Para idaresiyle ilgili konuları ailemle konuşurum.” seçeneklerinin para yönetimi konusunda bilgilendirilmenin gerekliliği konusunda fikir vermektedir.

Elde edilen veriler ışığında finansal okuryazarlık oranının düşük olduğu , lise düzeyinde öğrencilerin geleceğe ilişkin ekonomik kaygılarının yüksek seviyede olduğu, yatırım ve

tasarruf yöntemleri, finansal yönetim ve finansal iletişim konusunda bilgi seviyelerinin genel olarak düşük olduğu, ailenin de finansal iletişim ve ekonomik kararlarında çocuklarını iletişime dahil etmeleri gerektiği, bu sorunlarla başa çıkma yöntemlerinden birinin finansal okuryazarlığı destekleyecek ekonomi ve finans derslerinin ortaöğretim düzeyinde okul müfredatlarına eklenmesi gerektiği belirtilebilir.

Okulöncesi eğitimde kumbara ve para tanıtımına ek olarak sınıf içi basit alışveriş oyunlarının dahil edildiği eğitim programları uygulanabilir.

İlkokul seviyesinde, öğrenciler arasında kitap okuma alışkanlığını da desteklemek için kitap, defter gibi kırtasiye ürünlerinin alışverişi; sağlıklı beslenme ile ilgili olarak market alışverişi gibi etkinlikler düzenlenmesi ile finansal okuryazarlık seviyesinin yaparak yaşayarak öğrenme yöntemi ile desteklenmesi sağlanabilir.

Ortaokul seviyesinde banka, alışveriş kartları ve bunların nasıl kullanıldığına ilişkin uygulamalar yapılabilir. Öğrenci seviyesine uygun şekilde tasarlanmış, içinde eğitim amaçlı para benzeri kağıtlar bulunan, gerçeğine yakın oyuncak ATM cihazları üretilerek her okula gönderilebilir. Bu cihazlar ile uygulamalı finansal etkinlikler yapılabilir.

Lise seviyesinde ekonomi ve finans dersleri, çevrimiçi etkinlikler, finansal okuryazarlık içerikli yayınların da dahil edildiği farklı platformlarda finansal okuryazarlık konusunun öğrencilerin seviyesine uygun olarak ele alınması sağlanabilir. Daha da önemlisi bazı ülkelerde olduğu gibi öğrencilere devlet tarafından, bankadan mevduat hesabı kullanımı gibi bankacılık işlemlerine uyum sağlayabilecekleri, bankalar aracılığıyla harçlık verilebilir. Okullarda dağıtılan öğrenci bursları elden dağıtım yerine banka kartları vasıtasıyla çekilebilir. Binaların duvarlarında, panolarda basit ekonomik kavramlar açıklanabilir. Böylece erken yaşlarda bilinçlenen bireylerin finansal piyasaların işleyişinde alacakları kararların daha verimli ve etkili olacağından hareketle ülke ekonomisine katkılarının da artacağı açıktır.

Türkiye’ de çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından düzenlenen finansal okuryazarlık etkinliklerinin verimli olup olmadığına dair etkinlik öncesi ve etkinlik sonrası anket uygulaması yapılabilir. Böylece yapılmış olan çalışmalarda varsa eksikliklerin giderilmesi yönünde stratejiler geliştirilebilir.

Çalışmanın sınırlılıkları, mevcut çalışmanın İskenderun ilçesinde bulunan bazı okullardaki bazı öğrencilerle gerçekleştirilmiş olmasıdır. 6 Şubat tarihinde yaşanmış olan deprem felaketi sebebiyle anket uygulanan bazı öğrencilere uygulanan anketler için yeniden ulaşılamamıştır. Ayrıca çalışma için eğitim öğretimin 2. dönem ilk haftasında bir okul daha dahil edilerek uygulanması hedeflenen 400 anket sayısına deprem felaketi sebebiyle ulaşılamamış olması bir diğer sınırlılıktır.

İskenderun ilçesinde farklı türden eğitim kurumlarında öğrenim gören ortaöğretim öğrencilerini kapsayacak şekilde yapılmış olan bu çalışma ile erken yaşlarda finansal okuryazarlık seviyesinin yükseltilebilmesi ve ekonomik kalkınmanın daha sağlam temellere oturtulabilmesi için gelecekte yapılabilecek, ilkokul düzeyi öğrencileri ve ailelerini de kapsayan çalışmalar artırılarak daha etkin çözüm yolları üretilebilir.

KAYNAKÇA

- Ağırman, E. ve Akyol, Ő. (2019). *Finansal Okuryazarlık İİBF Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Ahmetoğulları, K. ve Öcel, Y. (2021). Finansal okuryazarlık ile yaşam tarzı arasındaki ilişkinin irdelenmesi. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 56(4), 2477-2497. doi: 10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.21.11.1690
- Albulut, İ. İ. (2020). Üniversite öğrencileri için ortak finansal okuryazarlık ölçeği geliştirme çalışması: İnönü Üniversitesi örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Malatya.
- Alkaya, A. ve Yağlı, İ. (2015). Finansal okuryazarlık- finansal bilgi, davranış ve tutum: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF öğrencileri üzerine bir uygulama. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(40), 1307-9581.
- Amagir, A., Groot, W., Maassen van den Brink, H. ve Wilschut, A. (2017). A review of financial-literacy education programs for children and adolescents. *Citizenship, Social and Economics Education*, 17(1), 56-80. doi:10.1177/2047173417719555
- Anderson, C., Kent, J., Lyter, D. M., Siegenthaler, J. K. ve Ward, J. (2000). Personal finance and the rush to competence: Financial literacy education in the US. *Journal of family and consumer sciences*, 107(2), 1-18.
- Arya, P. (2018). Financial literacy and financial education in India: An assessment. *International Research Journal of Commerce Arts and Science*, 9(3), 72-80. doi:10.32804/CASIRJ
- Aşıcı, M. (2009). Kişisel ve sosyal bir değer olarak okuryazarlık. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 9-26.
- Avard, S., Manton, E., English, D. ve Walker, J. (2005). The financial knowledge of college freshmen. *College Student Journal*, 39(2), 321-339.
- Aydın, N. (2007). *Finansal Yönetim* (İkinci Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Aykut, M. (2022). Finansal okuryazarlık düzeyinin ölçülmesi: Isparta İli örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Gaziantep.
- Bağcı H. ve Arabacı S. M. (2019). Finansal okuryazarlık düzeyinin ve finansal okuryazarlığı etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Business and Management Studies: An International Journal*, 7(3), 68-88.
- Barış, S. (2016). Finansal okuryazarlık ve bütçeleme davranışı: üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *TESAM Akademi Dergisi*, 3(2), 13-38.
- Barış, S. ve Şahin, M. (2018). Kamu çalışanlarında finansal okuryazarlık. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 79-98. doi:10.19129/sbad.346

- Bayat, B. (2014). Uygulamalı sosyal bilim araştırmalarında ölçme, ölçekler ve “likert” ölçek kurma tekniği. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(3), 1-24.
- Bayram, S. S. (2010). Finansal okuryazarlık ve para yönetimi davranırları: Anadolu Üniversitesi öğrencileri üzerine uygulama, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Eskişehir.
- Belás, J., Nguyen, T. A. N., Smrčka, L., Kolembus, J. ve Cipovová, E. (2016). Financial literacy of secondary school students. Case study from the czech republic and Slovakia. *Economics and Sociology*.
- Biçer, E. B. (2016). Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık ile ilgili tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(4), 1519-1533.
- Bodie, Z. (2006). A note on economic principles and financial literacy. *Networks Financial Institute Policy Brief*, doi:10.2139/ssrn.923561
- Boz, D. (2019). Kütahya ilinde bulunan özel eğitim kurumlarında öğrenim gören öğrenci velilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 82, 147-160. doi: 10.25095/mufad.536036
- Bozçelik, E. E. (2019). Aile bütçesinin yeni okuması: Finansal okuryazarlık. *Yeni Fikir Dergisi*, 11(23), 57-70.
- Boztosun, D., Üstün, Ö. ve Kaya, M. V. (2022). Kayseri İl Sağlık Müdürlüğü çalışanlarının kişilik tipleri ile finansal tutumları arasındaki ilişki. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 620-630. doi:10.33206/mjss.885153
- Calamato, M. P. (2010). Learning financial literacy in the family. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 3849. doi: 10.31979/etd.4e8a-5y4r
- Chen, H. ve Volpe, R. P. (1998). An analysis of personal financial literacy among college students. *Financial Services Review*, 7(2), 107-128.
- Chen, H. ve Volpe, R. P. (2002). Gender differences in personal financial literacy among college students. *Financial Services Review*, 11(3), 289-307.
- Cole, S. A. ve Shastry, G. K. (2008). *If you are so Smart, Why aren't you Rich?: The Effects of Education, Financial Literacy and Cognitive Ability on Financial Market Participation*. Cambridge, MA: Harvard Business School.
- Cude, B. J., Lawrence, F., Lyons, A., Metzger, K., Lejeune, E., Marks, L. ve Machtmes, K. (2006). College students and financial literacy: What they know and what we need to learn. *Proceedings of the Eastern Family Economics and Resource Management Association*, 102(9), 106-109.
- Çelikten, L. ve Doğan, M. C. (2020). Marmara finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeğinin geliştirilmesi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi (HAYEF)*, 17(2).

- Çelikten, Ö. Ü. L., Doğan, M. C. ve Çelikten, M. D. (2015). İlkokulda finansal okuryazarlık: Demografik faktörler finansal tutum ve davranışları farklılaştırıyor mu? *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 13(1), 135-162. doi: 10.23863/Kalem.2022.226
- Çolak, H. (2017). Mühendislerde finansal okuryazarlık ve para yönetimi becerileri: Bandırma ilçesi örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Balıkesir.
- Delaune, L. D., Rakow, J. S. ve Rakow, K. C. (2010). Teaching financial literacy in a co-curricular service-learning model. *Journal of Accounting Education*, 28(2), 103-113.
- Dew, J. ve Xiao, J. J. (2011). The financial management behavior scale: Development and validation. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 22(1), 43-59.
- Dewi, V., Febrian, E., Effendi, N. ve Anwar, M. (2020). Financial literacy among the millennial generation: Relationships between knowledge, skills, attitude and behavior. *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*, 14(4), 24-37.
- Dirican, C. ve Ayrancı, A. E. (2019). İktisadi ve İdari Bilimler ve uygulamalı bilimler lisans öğrencilerinin finansal okuryazarlığı üzerine bir araştırma: T.C. İstanbul Arel Üniversitesi örneği. *Maliye ve Finans Yazıları*, 111, 79-116. doi:10.33203/mfy.461469
- Döş, İ. ve Atalmış, E. H. (2016). OECD verilerine göre PISA sınav sonuçlarının değerlendirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(2), 432-450. doi:10.17240/aibuefd.2016.16.2-5000194936
- Dwiastanti, A. (2015). Financial literacy as the foundation for individual financial behavior. *Journal of Education and Practice*, 6, 99-105.
- Egeli, A. (2021). Investigation of financial literacy: A case study of university students, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *İzmir Ekonomi Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*, İzmir.
- Eğilmez, M. (2019). *Ekonominin Temelleri (Kavramlar ve Kurumlar)*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 329-330
- Er, B. ve Taylan, A. E. (2017). Lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 297-317.
- Er, T. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Niğde.
- Erişen, M. A. ve Yılmaz, F. Ö. (2021). Finansal yönetim davranışı ölçeği: Türkçeye uyarlama, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Journal of Academic Value Studies*, 7(3), 194-202. doi:10.29228/javs.52356

- Erkılıç, A. (2019). Lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri ve matematik ders başarıları arasındaki ilişki, Yayınlanmamış Doktora Tezi, *Sakarya Üniversitesi*, Sakarya.
- Erkuş, A. (2007). Ölçek geliştirme ve uyarlama çalışmalarında karşılaşılan sorunlar. *Türk Psikoloji Bülteni*, 13(40) 17.
- Fernandes, D., Lynch, J. G. ve Netemeyer, R. G. (2014). Financial literacy, financial education and downstream financial behaviors. *Management Science*, 60(8), 1861-1883.
- Fettahoğlu, S. (2015). Hane halkının finans eğitimi ve finansal okuryazarlık düzeyleri üzerine Kocaeli’nde bir araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 67, 101-116. doi: 10.25095/mufad.396581
- Gök, B. ve Coşkun, A. (2020). Z kuşağının finansal okuryazarlık eğilimlerinin incelenmesine ilişkin bir araştırma. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 6(1), 356-366.
- Gökmen, H. (2012). *Finansal Okuryazarlık*. İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Gutter, M. ve Copur, Z. (2011). Financial behaviors and financial well-being of college students: Evidence from a national survey. *Journal of Family and Economic Issues*, 32(4), 699-714.
- Güler, E. ve Tunahan, H. (2017). Finansal okuryazarlık: Hane halkı üzerine bir araştırma. *İşletme Bilimi Dergisi*, 5(3), 79-104. doi:10.22139/jobs.323261
- Gündoğdu, A. (2020). *Finansal Okuryazarlık Araştırmaları*. Ankara: Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti, 24-25.
- Gündoğdu, A. (2021). *Finansal Yönetim* (Üçüncü Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti. 23-28.
- Güneş, E. (2019). Bireylerin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi üzerine bir araştırma: Kayseri ve Sivas ili örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*.
- Güneş, F. (1994). Okur-yazarlık kavramı ve düzeyleri. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 27(2), 499-507.
- Güneş, F. (2003). Okuma-yazma öğretiminde cümlenin önemi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (13), 39.
- Güvenç, H. (2016). Lise öğrencileri için finansal okuryazarlık ölçeği geliştirme çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3), 847-863.
- Güvenç, H. (2017). Öğretim programlarımızda finansal okuryazarlık. *İlköğretim Online*, 16(3), 935-948. doi:10.17051/ilkonline.2017.330233
- Hathaway, I. ve Khatiwada S. (2008). Do Financial Education Programs Work? Federal Reserve Bank of Cleveland. doi:10.26509/frbc-wp-200803

- Hilgert, M. A., Hogarth, J. M. ve Beverly, S. G. (2003). Household financial management: The connection between knowledge and behavior. *Fed. Res. Bull.*, 89, 309.
- Huddleston-Casas C., Danes, S. M. ve Boyce, L. (1999). Impact evaluation of a financial literacy program: Evidence for needed educational policy changes. *Consumer Interests Anual*, 45, 112.
- Hung, A. P., Andrew M. ve Yoong, J. (2009), Defining and Measuring Financial Literacy. *RAND Working Paper Series*. doi:10.2139/ssrn.1498674
- Huston, S. J. (2010). Measuring financial literacy. *The Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 296–316.
- Ibadoghlu, G (2018). Financial inclusion, financial literacy, and financial education in Azerbaijan. *ADB Working Paper* 842. doi:10.2139/ssrn.3183007
- Iriani, A. R., Rahayu, C. W. E. ve Rahmawati, C. H. T. (2021). The influence of demographic factors and financial literacy on the financial behavior. *Jurnal Kajian Manajemen Bisnis*, 10(1), 33-45. doi:10.24036/jkmb.11220500
- İkvan, A., Tursun, M. ve Ukav, İ. (2020). Finansal yönetim eğitimi alan öğrencilerin algı ve finansal okuryazarlık düzeyleri üzerine bir araştırma. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(22), 487-506. doi:10.47129/bartiniibf.758317
- İnce, F. (2020). *Girişimci Açısından Finansal Okuryazarlık Finansal Farkındalık Rehberi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, 4-27.
- İnternet: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2020). Eğitim İçerikleri. URL: <https://aep.aile.gov.tr/egitim-icerikleri/>, Son Erişim Tarihi: 23.02.2019.
- İnternet: ASIC (2011). Australian Security & Investment Commission Report National Financial Literacy Strategy Aus. Sec. & Investment Comm.Rep. URL: <http://financialliteracy.gov.au/media/218312/national-financial-literacy-strategy.pdf>, Son Erişim Tarihi: 15.08.2013.
- İnternet: Bird, S. (2008) Financial literacy among university students: an Australian case study, Yüksek Lisans Tezi, *School of Accounting and Finance, University of Wollongong*. URL: <http://ro.uow.edu.au/theses/112>, Son Erişim Tarihi: 12.02.2022.
- İnternet: Boakye-Yiadom, E. (2021). Financial management in higher education. *Atlantic International University*, 1(1), 25. https://www.academia.edu/67288167/Financial_Management_in_Higher_education, Son Erişim Tarihi: 04.09.2022.
- İnternet: Borsa İstanbul (2020). Borsa İstanbul Finansal Okuryazarlık Videoları Eba Tv Lise Kanalında. URL: <https://borsaistanbul.com/tr/duyuru/3263/borsa-istanbul-finansal-okuryazarlik-videolari-eba-tv-lise-kanalinda>, Son Erişim Tarihi: 21.04.2022.
- İnternet: Bucher-Koenen, T. ve Ziegelmeyer, M. (2011). Who lost the most? *Financial Literacy, Cognitive Abilities and the Financial Crisis*, URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp1299.pdf>, Son Erişim Tarihi: 04.09.2022.

- İnternet: Cambridge Dictionary (2023). Literacy. URL: <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6z%C3%BCk/ingilizce/literacy>, Son Erişim Tarihi: 23.02.2023.
- İnternet: Cato, V., Fernandes, C., Gorman, T., Kispal, A. ve White, J. (1992). *The Teaching of Initial Literacy: How do Teachers do it?* Slough: National Foundation for Educational Research. URL: <https://www.nfer.ac.uk/publications/91025/91025.pdf>, Son Erişim Tarihi: 30.08.2022.
- İnternet: Delavande, A., Rohwedder, S. ve Willis, R. J. (2008). Preparation for retirement, financial literacy and cognitive resources. *Michigan Retirement Research*. URL: <https://ssrn.com/abstract=1337655>, Son Erişim Tarihi: 04.09.2022.
- İnternet: Dillard, B. L. (2022). Financial literacy: The child left behind. *International Journal of Multidisciplinary Research and Growth Evaluation*. URL: <http://bernarddillard.com/wp-content/uploads/2022/05/Financial.pdf>, Son Erişim Tarihi: 04.09.2022.
- İnternet: EBA (2020). URL: <https://www.eba.europa.eu/>, Son Erişim Tarihi: 04.09.2022.
- İnternet: European Commission (2022). Financial literacy. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_22_5392, Son Erişim Tarihi: 21.04.2022.
- İnternet: FLEC (2016). The U.S. Financial Literacy and Education Commission Updated. URL: <https://home.treasury.gov>, Son Erişim Tarihi: 20.10.2022.
- İnternet: FODER (2019). Finansal Okuryazarlık Nedir? URL: <https://www.foder.org/en/finansal-okuryazarlik-nedir/>, Son Erişim Tarihi: 11.02.2023.
- İnternet: Frade ve Lopes (2006). The fable of the grasshopper and the ant or a short story about the psychological determinants of consumer financial profiles. 24-35. URL: https://www.researchgate.net/profile/Gianni-Nicolini-2/publication/267094533_A_regulatory_perspective_on_Consumer_Financial_Capability, Son Erişim Tarihi: 04.09.2022.
- İnternet: Gale, W. G. ve Levine, R. (2010), Financial Literacy: What Works? How Could it be More Effective? URL: <https://ssrn.com/abstract=1758910>, Son Erişim Tarihi: 04.09.2022.
- İnternet: Habitat Derneği (2023a). Hakkımızda. URL: <https://habitatdernegi.org/hakkimizda/>, Son Erişim Tarihi: 11.02.2023.
- İnternet: Habitat Derneği (2023b). Paramı yönetebiliyorum. URL: <https://habitatdernegi.org/blog/category/finansal-bilinc/parami-yonetebiliyorum/>, Son Erişim Tarihi: 13.03.2023.
- İnternet: Hayes, A. (2022). Finance. URL: <https://www.investopedia.com/terms/f/finance.asp>, Son Erişim Tarihi: 11.02.2023.

- İnternet: Hopley, V. (2003). Financial Education: What is it and What Makes it So Important. *Community Reinvestment Report*. URL: www.clevelandfed.org/CommAffairs/CR_Reports/CRreport.pdf, Son Erişim Tarihi: 23.02.2019.
- İnternet: İlköğretim ve Eğitim Kanunu (1961, 12 Ocak). *Resmi Gazete*, Sayı: 10705. URL: <https://Www.Mevzuat.Gov.Tr/Mevzuatmetin/1.4.222.Pdf>, Son Erişim Tarihi: 13.03.2023.
- İnternet: İstanbul Finans Merkezi (2022). Hakkımızda. URL: <https://www.ifm.gov.tr/b/2/hakkimizda>, Son Erişim Tarihi: 15.06.2022.
- İnternet: Kamera Elinde Geleceğin Cebinde (2022). Kamera Elinde Geleceğin Cebinde Kısa Film Yarışması Kazananları Belli Oldu. <https://kameraelindegelecegincebinde.com>, Son Erişim Tarihi: 13.03.2023.
- İnternet: Mallia, M. J. (2015). The Provision of Financial Education in Malta. URL: <https://www.um.edu.mt/library/oar/handle/123456789/3086>, Son Erişim Tarihi: 11.02.2023.
- İnternet: Mason, C. ve Wilson, R. M. S. (2000): Conceptualising financial literacy. Loughborough University. URL: <https://hdl.handle.net/2134/2016>, Son Erişim Tarihi: 11.02.2023.
- İnternet: Milli Eğitim Bakanlığı (2016). Ortaöğretim Kurumlar Yönetmeliği. URL: https://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_11/03111224_ooky.pdf, Son Erişim Tarihi: 13.03.2023.
- İnternet: OECD (2016). Skills Matter: Further Results from the Survey of Adult Skills. URL: <https://www.oecd.org/turkiye/Skills-Matter-Turkey.pdf>, Son Erişim Tarihi: 05.04.2023.
- İnternet: OECD (2017). G20/OECD INFE Report on Adult Financial Literacy in G20 Countries. URL: <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/G20-OECD-INFE-report-adult-financial-literacy-in-G20-countries.pdf>, Son Erişim Tarihi: 05.04.2023.
- İnternet: OECD (2018). Levels of Financial Literacy in Eurasia. URL: <https://www.oecd.org/education/financial-education-cis.htm>, Son Erişim Tarihi: 05.04.2023.
- İnternet: OECD (2020). Advancing the Digital Financial Inclusion of Youth. URL: www.oecd.org/daf/fin/financial-education/advancing-the-digital-financial-inclusionof-youth.htm, Son Erişim Tarihi: 05.04.2023.
- İnternet: OECD (2021). Financial Literacy Levels in the Commonwealth of Independent States in 2021. URL: www.oecd.org/financial/education/financial-literacy-levels-in-the-commonwealth-of-independentstates-2021.htm, Son Erişim Tarihi: 20.03.2023.
- İnternet: OECD (2022). Evaluation of National Strategies for Financial Literacy. URL: <https://www.oecd.org/financial/education/evaluation-of-national-strategies-for-financial-literacy.htm>, Son Erişim Tarihi: 20.03.2023.

- İnternet: Param ve Ben (2023). URL: <https://paramveben.org>, Son Erişim Tarihi: 13.03.2023.
- İnternet: Sermaye Piyasa Kurulu (2023). Eğitim Semineri Kılavuzu. URL: <https://spk.gov.tr/hakkimizda/insan-kaynaklari/egitim-semineri-kilavuzu>, Son Erişim Tarihi: 13.03.2023.
- İnternet: SPK (2022). 2022-2026 Stratejik Plan. URL: <https://spk.gov.tr/>, Son Erişim Tarihi: 07.07.2022.
- İnternet: Şarlak, Z. (2011). Finansal Okuryazarlık. URL: https://www.aile.gov.tr/media/92211/03_02_finansal-okuryazarlik.pdf, Son Erişim Tarihi: 13.03.2023.
- İnternet: Tankha, A. (2011). Financial Literacy: Concept and its importance in India. URL: <http://sadhan.net/Adls/Microfinance/PerspectiveMicrofinance/SelfhelpGroupsosFinancial>, Son Erişim Tarihi: 07.04.2023.
- İnternet: TC Merkez Bankası (2022). Finansal Okuryazarlık ve Ekonomi Eğitimi. URL: <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Banka+Hakkinda/Egitim-Akademik/Finansal+Okuryazarlik/>, Son Erişim Tarihi: 15.06.2022.
- İnternet: Temizel, F. ve Bayram, F. (2011). Finansal Okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi (İBBF) Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. URL: <https://hdl.handle.net/11421/18940>, Son Erişim Tarihi: 07.04.2023.
- İnternet: TSBP (2023). URL: <https://eys.tspb.org.tr>, Son Erişim Tarihi: 21.01.2023.
- İnternet: Türk Dil Kurumu (2023). Türkçe Sözlük. URL: <https://www.tdk.gov.tr/>, Son Erişim Tarihi: 11.02.2023.
- İnternet: Türkiye Bankalar Birliği (2019). Türkiyede FOY. URL: <https://foy.tbb.org.tr/turkiye-de-foy>, Son Erişim Tarihi: 23.02.2020.
- İnternet: Türkiye Bankalar Birliği (2023). Kamuoyu Duyuru. URL: https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/8836/TBB_KD_070422.pdf, Son Erişim Tarihi: 11.02.2023.
- İnternet: Türkiye Bankalar Birliği (2023). Finansal Okuryazarlık Nedir? URL: <https://foy.tbb.org.tr/finansal-okuryazarlik-nedir>, Son Erişim Tarihi: 11.02.2023.
- İnternet: Türkiye Sermaye Piyasalar Birliği (2023). Eğitimler. URL: <https://www.tspb.org.tr/tr/mesleki-egitimler>, Son Erişim Tarihi: 11.02.2023.
- İnternet: U. S. Department of the Treasury (2023). Higher Education Financial Education Updates 2023. <https://www.mymoney.gov/for-youth>, Son Erişim Tarihi: 11.04.2023.
- İnternet: Vitt, L. A. (2004). Consumers' financial decisions and the psychology of values. *Journal of Financial Services Professionals*. URL: <https://ssrn.com/abstract=1856318>, Son Erişim Tarihi: 07.04.2023.

- Kara, K. (2006). Gençlerin satın alma davranışı üzerinde marka bağlılığının etkisi ve örnek olay incelemesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Karaaslan, H. (2020). Ortaokul öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.
- Karakoç, A ve Dönmez, L (2014). Ölçek geliştirme çalışmalarında temel ilkeler. *Tıp Eğitimi Dünyası*, 13(40), 39-49.
- Karakuş, T. F. ve Doğukanlı, H. (2021). Genel olarak finansal okuryazarlık: Adana ilinde bir araştırma. *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(1), 47-72. doi:10.51945/Cuiibfd.876539
- Karyağdı, N. G. (2018). Finansal Okuryazarlık ve farkındalığının belirlenmesine yönelik Bitlis Eren Üniversitesi SBMYO öğrencileri üzerine bir uygulama. *İşletme Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 110-126.
- Kempson, H. E., Collard, S. B. ve Moore, N. (2005). *Measuring Financial Capability: An Exploratory Study*. Financial Services Authority.
- Keown, L. A. (2011). The financial knowledge of Canadians. *Canadian Social Trends*, 91(11).
- Kılıç, Y. (2016). Finansal Okuryazarlık ve finansal refahın belirleyicileri: Gaziantep ve çevre illeri için yapısal eşitlik modeli uygulaması, Yayınlanmamış Doktora Tezi, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Gaziantep.
- Kılıç, Y., Ata, H. A. ve H. Seyrek, İ. (2015). Finansal okuryazarlık: Üniversite öğrencilerine yönelik bir araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 66, 129-150. doi: 10.25095/mufad.396535
- Kılınç, N. (2018). Finansal okuryazarlığın davranışsal finans üzerine etkisi: Yatırım danışmanları üzerine bir araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Hasan Kalyoncu Üniversitesi*, Gaziantep.
- Kiliyanni, A. L. ve Sivaraman, S. (2018). A predictive model for financial literacy among the educated youth in kerala, India. *Journal of Social Service Research*, 44(4), 537-547.
- Klapper, L., Lusardi, A. ve Van Oudheusden, P. (2015). *Financial Literacy Around the World*. Washington DC: World Bank, 2, 218-237.
- Knoll, M. A. ve Houts, C. R. (2012). The financial knowledge scale: An application of item response theory to the assessment of financial literacy. *Journal of Consumer Affairs*, 46(3), 381-410. doi:10/1111/j.1745-6606.2012.01241.x
- Kocabıyık, T. ve Teker, T. (2018). Finansal okuryazarlık: Süleyman Demirel Üniversitesi öğrencileri üzerine bir araştırma. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 117-144.

- Kocar, S., & Trunk, A. (2018) Good Financial Education Practices in Slovenian Institutions. *Financial Literacy among the Young*, 67.
- Koç, M., Öztelli, Y., Koç, M. A. ve Koçak, E. (2022). Lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin matematik tutumu, başarısı ve demografik özellikler ile ilişkisi. *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi*, 6(1), 48-67. doi:10.32960/uead.1038687
- Köroğlu, H. (2021). Ortaokul öğrencilerinin finansal okuryazarlık becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Aydın.
- Kuru, Ö. ve Yakut, E. (2021). Finansal okuryazarlık düzeyinin k-ortalamlar yöntemiyle belirlenmesi: Osmaniye ili uygulaması. *Gaziantep Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(1), 1-14.
- Kutlu, A. (2019). Finansal okuryazarlık ile bütçeleme ve tasarruf davranışı: Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü öğrencileri üzerine bir araştırma, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Celal Bayar Üniversitesi*, Manisa.
- Kuyumcu, O. (2018). Finansal okuryazarlığın makroekonomik önemi ve ülkemizde finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi: Bursa İli uygulaması, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Bursa.
- Lusardi, A. ve Mitchell, O. S. (2011a). Financial literacy around the world: An overview. *Journal of Pension Economics and Finance*, 10(4), 497-508. doi:10.1017/S1474747211000448
- Lusardi, A. ve Mitchell, O. S. (2011b). *Financial Literacy And Planning: Implications For Retirement Wellbeing*. National Bureau of Economic Research.
- Lusardi, A. ve Mitchell, O. S. (2013). *Older Adult Debt and Financial Frailty*. Ann Arbor MI: University of Michigan Retirement Research Center (MRRC).
- Lusardi, A. ve Mitchell, O. S. (2014). The economic importance of financial literacy: Theory and evidence. *Journal of Economic Literature*, 52(1), 5-44.
- Mandell, L. (2006). Financial literacy: If it's so important, why isn't it improving?, *Networks Financial Institute Policy Brief*, 8. doi:10.2139/ssrn.923557
- Mandell, L. (2008). The financial literacy of young American adults. *The Jumpstart Coalition for Personal Financial Literacy*, 163-183.
- Mandell, L. ve Klein, L. S. (2009). The impact of financial literacy education on subsequent financial behavior. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 20(1).
- Mohamed, O. E. B. (2016). Financial education in building financial literacy among sudanese youth. *Intl. J. Innovation Edhuc, Res*, 3, 90-1.
- Nano, D. ve Cani, S. (2013). The differences in students' financial literacy based on financial education. *Academicus. International Scientific Journal*, 8.

- Nicolini, G. (2006). A regulatory perspective on consumer financial capability. *Consumer Financial Capability: Empowering European Consumers*, 78-91.
- Noctor, M., Stoney, S. ve Stradling, R. (1992). Financial literacy: A discussion into young people's learning. National Foundation for Educational Research.
- Noel, D. (2006). Evaluation of the consumer's financial capacity. *Consumer Financial Capability: Empowering European Consumers*, 92-104.
- OECD (2005). *Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies*. Paris: OECD Publishing. doi:10.1787/9789264012578-en
- OECD (2011). *Education at a Glance 2011: OECD Indicators*. OECD Publishing. doi:10.1787/eag-2011-en
- OECD (2014). *PISA 2012 Results: Students and Money: Financial Literacy Skills for the 21st Century*. OECD Publishing. doi:10.1787/9789264208094-en
- OECD (2017). *How Much will the Literacy Level of the Working-age Population Change from Now to 2022*. Paris: OECD Publishing. doi:/10.1787/3fbc48a8-en
- OECD (2019). *PISA 2018 Financial Literacy Framework. Assessment and Analytical Framework*. Paris: OECD Publishing. doi:10.1787/a1fad77c-en
- Özbay, M. ve Yaşa Özeltürkay, E. (2021). Z kuşağının finansal okuryazarlık düzeyinin ölçülmesi: Adana ili örneği. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(1), 1-12. doi: 10.46482/ebyuiibfdergi.841544
- Özdemir, B. (2022). Financial literacy in education process: Literature study. *The Universal Academic Research Journal*, 4(2), 64-70. doi: 10.55236/tuara.977841
- Özdemir, F. S. (2011). Finansal raporlama sistemlerinin bilginin ihtiyaca uygunluğu açısından değerlendirilmesi: İMKB Şirketlerinde finansal başarısızlık tahminleri yönüyle bir uygulama, Yayınlanmamış Doktora Tezi, *Ankara Üniversitesi*.
- Özdemir, G. (2022). Finansal okuryazarlık ve davranışsal finans ilişkisi: Erzincan ili örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Erzincan.
- Özkale, A. (2018). Finansal okuryazarlık ve matematiksel okuryazarlık perspektifinde Türkiye ve Kanada (Ontario) öğretim programlarının incelenmesi ve bir model önerisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, *Anadolu Üniversitesi*, Eskişehir.
- Öztürk, E. ve Demir, Y. (2015). Finansal okuryazarlık ve para yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi akademik personel üzerine bir uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 68, 113-134. doi:10.25095/mufad.396629
- Remund, D. L. (2010). Financial literacy explicated: The case for a clearer definition in an increasingly complex economy. *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 276-295.
- Rieger, M. O. (2020). How to measure financial literacy? *Journal of Risk and Financial Management*, 13(12), 324. doi:10.3390/jrfm13120324

- Sabri, M. F. ve MacDonald, M. (2010). Savings behavior and financial problems among college students: The role of financial literacy in Malaysia. *Cross-Cultural Communication*, 6(3), 103-110.
- Sarıgül, H. (2014). A survey of financial literacy among university students. *The Journal of Accounting and Finance*, 64, 207-224.
- Sarıgül, H. (2015). Finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeği: Geliştirme, geçerlik ve güvenilirlik. *Journal of Management and Economics Research*, 13(1), 200-218.
- Sarıgül, H. (2019). *A'dan Z'ye Finansal Okuryazarlık*. İstanbul: DER Yayınları, 2-14.
- Sarıgül, H. (2020). Türkiye’de finansal okuryazarlık alanında yazılan lisansüstü tezlerin içerik analizi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1, 153-165.
- Sezal, L. (2021). Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri üzerine bir inceleme: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek yüksekokulu örneği. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(3), 2114-2137.
- Sönmez, Y. ve Kılıç, E. (2020). Finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma: Kastamonu Üniversitesi örneği. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 10(2), 479-497. doi:10.30783/nevsosbilen.676553
- SPK. (2012). Türkiye Finansal Yeterlilik Araştırması Raporu.
- Starcek, S. ve Trunk, A. (2018). The importance and role of financial education. *Financial Literacy Among the Young*, 27.
- Stolper, O. A. ve Walter, A. (2017). Financial literacy, financial advice, and financial behavior. *Journal of Business Economics*, 87(5), 581-643.
- Sumer, S. ve Gövdeli, T. (2020). Finansal okuryazarlık ve finansal davranış üzerine bir çalışma. *Oltu Beşerî ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 86-98.
- Summers, L. H. (1985). On economics and finance. *The Journal of Finance*, 40(3), 633-635.
- Świecka, B., Grzesiuk, A., Korczak, D. ve Wyszowska-Kaniewska, O. (2019). Financial literacy and financial education. *Financial Literacy and Financial Education*. De Gruyter Oldenbourg.
- Şahin, M. ve Barış, S. (2017). Finansal okuryazarlık ve tasarruf davranışları: kamu çalışanları üzerine bir inceleme. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 7(2), 77-103. doi:10.18074/ckuiibfd.332555
- Şantaş, F. ve Demirgil, B. (2015). Ekonomi okuryazarlığı düzeyinin tespitine ilişkin bir araştırma. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (48), 46-60.

- Şayan, N. ve Yakut, S. (2022). Ortaokul öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi: Çanakkale merkez örneği. *Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(1), 23-34.
- Şener, G. (2018). Türkiye’de yaşanan eğitim sorunlarına güncel bir bakış. *Milli Eğitim Dergisi*, 47(218), 187-200.
- Tatar, E. ve Soylu, Y. (2006). Okuma-anlamadaki başarının matematik başarısına etkisinin belirlenmesi üzerine bir çalışma. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 503-508.
- Tekin, B. ve Dursun, V. (2021). Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin tespit edilmesi: Adnan Menderes Üniversitesi İİBF öğrencileri örneği. *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(2), 239-267. doi: 10.51945/cuiibfd.841560
- Temizel, F. (2010). *Mavi Yakalılarda Finansal Okuryazarlık*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 23-27.
- Temizkan, M. ve Sallabaş, M. E. (2009). Öğretmen adaylarının okuma ve yazmaya yönelik tutumlarının karşılaştırılması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(27), 155-176.
- Tetik, N. (2018). *Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Tetik, N. ve Işıldak, M. S. (2022). Finans eğitiminin finansal okuryazarlık düzeyi üzerindeki etkisi: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi yüksekokul öğrencilerine yönelik bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27(1), 31-51.
- Toğuş Polat, G. (2022). Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin analizi: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi örneği, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Aydın.
- Tomášková, H., Mohelská, H. ve Němcová, Z. (2011). Issues of financial literacy education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 28, 365-369.
- Torlak, Ö. (2000). *Tüketim: Bireysel Eylemin Toplumsal Dönüşümü*. İnkılâb Basım Yayım, 27-41.
- Trunk, A., Dermol, V. ve Trunk Sırca, N. (2018). *Financial Literacy Among The Young*. Bangkok: To Know Press.
- Turan, İ., Şimşek, Ü. ve Aslan, H. (2015). Eğitim araştırmalarında likert ölçeği ve likert-tipi soruların kullanımı ve analizi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (30), 186-203.
- Uçak, N. Ö. (2010). Bilgi: Çok yüzlü bir kavram. *Türk Kütüphaneciliği*, 24(4), 705-722.
- Ünal, S., ve Düger, Y. S. (2015). Akademik personelin finansal gönenç hâli ile finansal davranış eğilimi arasındaki ilişkiye yönelik ampirik bir araştırma. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(1).

- Ünal, Y. (2008). Bilgi toplumunun tarihçesi. *Tarih Okulu Dergisi*.
- Van Rooij, M. C., Lusardi, A. ve Alessie, R. J. (2011). Financial literacy and retirement planning in the Netherlands. *Journal of Economic Psychology*, 32(4), 593-608.
- Widyastuti, U., Sumiati, A., Herlitah, H. ve Melati, I. (2020). Financial education, financial literacy and financial behaviour: What does really matter?. *Management Science Letters*, 10(12), 2715-2720. doi: 10.5267/j.msl.2020.4.039
- Willis, L. E. (2009). Evidence and ideology in assessing the effectiveness of financial literacy education. *San Diego L. Rev.*, 46, 415.
- Willis, L. E. (2011). The financial education fallacy. *American Economic Review*, 101(3), 429-434. doi:10.1257/aer.101.3.429
- Xiao, J. J., Sorhaindo, B. ve Garman, E. T. (2006). Financial behavior of consumers in credit counseling. *International Journal of Consumer Studies*, 30(2), 108–121. doi:10.1111/j.1470-6431.2005.00455.x
- Yayla, E. (2022). Lise öğrencilerinin 21. yüzyıl becerilerinin, bazı demografik özelliklere göre değişimi ve fizik dersi başarılarına etkisi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Konya.
- Yıldıran, T. (2007). *Finansal piyasalarda düzenleyici otoritelerin entegrasyonu*. Sermaye Piyasası Kurulu.
- Yıldırım, D. ve Özbek, A. (2021). Erken dönem ekonomi eğitimi ve finansal sosyalizasyonun finansal okuryazarlık düzeyine etkisi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(2), 694-710. doi:10.32709/akusosbil.860749
- Yıldırım, M. ve Büyükakın, F. (2021). Kadınların finansal okuryazarlığı üzerine bir değerlendirme: Kocaeli örneği. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(42), 91-114. doi:10.35343/kosbed.1039112
- Yıldız, A. (2010). Birinci kademe okuma-yazma kurslarına katılan yetişkinlerin matematik becerileri üzerine bir araştırma. *Eğitim ve Bilim*, 35(158).
- Yılmaz, B. (1989). Okuryazarlık ve okuma alışkanlığı üzerine. *Türk Kütüphaneciliği*, 3(1), 48-53.
- Yılmaz, H. ve Kaymakçı, T. (2021). Finansal davranışlar ve finansal okuryazarlık ilişkisi. *Akademik Hassasiyetler*, 8(15), 141-164.
- Yılmaz, Y. ve Tunçe, M. (2017). Finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi: Dicle Üniversitesi İİBF öğrencilerine yönelik bir araştırma. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 301-312.
- Yiğitbaş, Ş., Temeloğlu, E. ve Şimşek, A. (2020). Ortaöğretim çağındaki gençlerde finansal eğitimin finansal okuryazarlık üzerindeki etkisi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi Millî Mücadele'nin 100. Yılı Özel Sayısı*, 411-432. doi:10.21733/ibad.798756

- Yücel, K. O. ve Uysal, B. (2020). Kırıkkale'deki lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *İşletme Akademisi Dergisi*, 1(4), 344-363. doi:10.26677/TR1010.2020.629
- Yüceyılmaz, H. F. ve Özgürel, B. (2018). Finansal okuryazarlık: İzmir'de orta öğretim öğrencileri arasında yapılan bir çalışma. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 10(19), 400-419. doi:10.14784/marufacd.50221

DİZİN

A

Algı, 54

Analiz, iv, 4, 5, 25, 26, 34, 48, 49, 50, 52, 65, 79

Anova, 80, 81, 82, 83, 84

Asgari ücret, 68

B

Borsa, xi, xii, 32, 38, 97

Bütçe, 1, 4, 5, 6, 9, 10, 14, 15, 16, 26, 29, 31, 33, 35, 36, 54, 79, 90, 113

Ç

Çeşitlendirme, 13

D

Demografik, iv, viii, 20, 28, 36, 48, 49, 51, 53, 55, 58, 60, 63, 64, 65, 67, 79, 86, 102, 106

DFS, xi, 21

E

Emtia, 75, 76, 89, 110

Enflasyon, 56, 75, 76, 89, 110

Eşleştirme, 13

F

Finansal Yönetim, 5, 27, 52, 93, 96

FODER, xi, 29, 98

Fon, 4, 39, 62

J

Jumpstart Koalisyonu, 5

K

Kalkınma, 20

M

Makroekonomik, 10, 18, 31, 102

Mali yönetim, 56

Mevduat, 75, 76, 110

Mikroekonomik, 10

Motivasyon, vii, 7, 8, 11

N

Nicel, 26, 39, 45, 47, 53

Nitel, 26, 39, 45

O

OECD, xii, 7, 8, 9, 10, 11, 17, 21, 23, 26, 33, 34, 35, 36, 40, 46, 48, 57, 95, 99, 103

Ö

Ölçek, 25, 26, 27, 94

P

PISA, xii, 7, 23, 34, 35, 36, 59, 61, 103

Portal, 43

R

Resesyon, 10, 18

S

Sermaye, xii, 32, 33, 100, 106

Sigorta, 13, 74, 78, 112

Stagflasyon, 18

Strateji, 24, 41, 42, 44, 45

Y

Yapısal, 52, 101

EKLER

EK-1. Çalışmada Kullanılan Anket Formu

Bu anket, bilimsel bir çalışmaya veri toplamak amacıyla gerçekleştirilmektedir. Elde edilen veriler sadece bilimsel amaçlı olarak kullanılacak olup üçüncü şahıslarla asla paylaşılmayacaktır.

Anket sorularının doğru ve samimi cevaplanması, araştırmanın geçerliliği ve doğru sonuçlara ulaşılması açısından önem taşımaktadır.

Değerli zamanınızı bu çalışmaya ayırdığınız için şimdiden teşekkür eder çalışmalarınızda başarılar dileriz

1)Cinsiyetiniz: Erkek () Kadın ()

2)Sınıf seviyeniz:

3)Ailenizin gelir seviyesi nedir?

4)Ailenizde kişi başına düşen gelir seviyesi nedir?

5)Aileniz kaç kişiden oluşmaktadır?

6)Ailenizin finansal durumunu nasıl değerlendirirsiniz?

a) Kötü (0-5500)

b) Orta (5500-11000)

c) İyi (11000-16500)

d) Çok iyi (16500 ve üstü)

7) Sizce kredi sicili (kredi kullanabilme skoru)nedir?

a) Finansal varlık ve yükümlülüklerinizin listesidir.

b) Aylık kredi kartı ekstresidir.

c) Borç ve fatura ödeme geçmişinizdir.

d) Finansal kurumla olan kredi limitinizdir.

8) Aşağıdakilerden hangisi kredi derecenizi zedeleyebilir?

a) Kredi ve borç geri ödemelerinizde gecikirseniz

b) Bir işte çok uzun süre kalırsanız

c) Bir yerde çok uzun süre yaşarsanız

d) Alışverişlerinizde kredi kartınızı sık sık kullanırsanız

9)Bir markette birim fiyatlamayı kullanarak herhangi bir markada veya ambalaj büyüklüğünde fiyat karşılaştırmasını kolaylıkla yapabilirim.

a) Evet

b) Hayır

10)Eğer aşağıdaki insanların hepsinin de kazançları eşit ise, hayat sigortasına en çok ihtiyacı olan size göre kim olabilir? (Birden fazla seçebilirsiniz.)

a) İki çocuklu genç bir kadın

b) Çocuksuz genç bir kadın

c) Karısı da emekli olan, yaşlı emekli bir erkek

d) Evli ama çocuksuz genç bir erkek

11) Aileniz gelir ve giderlerin kaydını tutmaya alışkın mı? Aşağıdakilerden hangisi ailenizdeki uygulamaya en yakın düşüyor?

- a) Evet, her şeyin kaydını tutuyoruz; bütün gelirlerimizin ve giderlerimizin kaydını tutuyoruz
- b) Evet, her şeyin belgesini tutuyoruz ama bütün gelir ve giderlerimizi kaydetmiyoruz
- c) Hayır, her şeyin kaydını tutmuyoruz ama genellikle ne kadar paranın geldiğini ve harcadığını biliyoruz
- d) Hayır, kayıt tutmuyoruz ve bir ayda ne kadar paranın girdiği veya harcadığıyla ilgili bir fikrimiz bile yok
- e) Bu soruyu yanıtlamakta zorlanıyorum

12) Siz veya aileniz aşağıdaki eğilimlerden hangilerini takip ediyorsunuz?

- a) Emlak piyasasındaki değişiklikler
- b) Mevduat(anapara) faiz oranlarındaki değişiklikler
- c) Kredi faiz oranlarındaki değişiklikler
- d) Enflasyon oranındaki değişiklikler
- e) Emekli maaşlarındaki ve vergi muafiyetlerindeki değişiklikler
- f) Emtia (Petrol, altın, metal vb.) fiyatlardaki fiyat oynaklıkları
- g) Diğer (Açıklayınız):
- h) Hiçbir eğilimi takip etmiyorum
- i) Bu soruyu yanıtlamakta zorlanıyorum

13) Eğer yukarıdaki eğilimleri takip ediyorsanız bunun için hangi kaynakları kullanıyorsunuz?

- a) Reklamlar
- b) Gazeteler, dergiler, finansal konulardaki TV programları
- c) Konuyla ilgili uzmanlaşmış internet siteleri
- d) Bankacılar, sigorta şirketi çalışanları, kişisel bir ziyaretle ya da telefonla
- e) Bağımsız çalışan finansal danışmanlar veya brokerler
- f) Arkadaşlar ve tanıdıklar
- g) Diğer kaynaklardan
- h) Bu soruyu yanıtlamakta zorlanıyorum

14) Kendinizi finansal okuryazar bir kişi olarak değerlendiriyor musunuz? Lütfen bilgi ve becerilerinizi beşli bir sistemde 1 en kötü 5 en iyi olarak değerlendiriniz

- a) Hiçbir bilgi ve becerim yok
- b) Yetersiz bilgi ve becerim var
- c) Yeterli bilgi ve becerim var
- d) İyi bilgi ve beceriye sahibim
- e) Mükemmel bilgi ve beceriye sahibim
- f) Bu soruyu yanıtlamakta zorlanıyorum

15) Diyelim ki iki farklı mağazada satılan aynı TV modelini gördünüz. Başlangıç fiyatı 10.000 liraydı. Mağazalardan birisi 1500 indirim yapmış diğeri de %10 indirim yapmıştır. Hangi fiyat sizin için daha iyidir? 1500 liralık indirim mi yoksa %10'luk indirim mi?

- a) 1500 liralık indirim
- b) % 10'luk indirim
- c) Hesaplayamıyorum
- d) Yanıtım yok

16)Krediyle satın almak sizce ne zaman doğru olabilir? Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.

- a) İhtiyacım olan mallar bir mağazada indirimle satılıyorsa
- b) Kredinin faiz oranı mevduatın faiz oranından yüksekse
- c) Eğer bir kimse krediyi kendisine ilerde daha iyi bir iş sağlayacak olan eğitim amacıyla alıyorsa
- d) Eğer bir kimsenin tatile çok ihtiyacı varsa ama şu anda parası yoksa
- e) Bir şey söyleyemem
- f) Yanıtım yok

17)Diyelim ki düzenli gelirinize ek olarak 5000-10000 lira gelir elde ettiniz. Bu parayla büyük ihtimalle ne yapardınız?

- a) Ev eşyası satın alırım
- b) Üzerine para ekleyerek (örneğin borçlanarak) arazi, araba vb. alırım
- c) Daha pahalı şeyler (daire, araba vb.) almak için uzun dönemli tasarruflarıma katarım
- d) İhtiyat olarak ayırırım (beklenmedik olaylara karşı)
- e) Borçlarımı öderim
- f) Eğlenceye, seyahate veya tatile harcarım

18)İnsanlar değişik sebeplerle tasarruf eder ve yatırım yapar. Tasarruf ve yatırımlar için sizin nedenleriniz nelerdir?

- a) Zor günler ve beklenmeyen giderler için
- b) Emeklilik için
- c) Çocuklarıma miras bırakabilmek için
- d) Gelecekteki hayat standartlarımı yükseltmek için
- e) Para harcamaktansa biriktirmeyi seviyorum
- f) Özel bir nedeni yok, aile geleneğimizdir
- g) Diğer bir nedenle (Açıklayınız):
- h) Bu soruya yanıt vermekte zorlanıyorum.
- i) Yanıtım yok

19)Eğer aileniz veya siz tasarruf etmiyorsanız bunun nedeni nedir?

- a) Finansal kuruluşlara güvenmiyorum.
- b) Gelirimiz düşük olduğu için yapamıyorum.
- c) Tasarruf etmenin bir anlamı olduğunu düşünmüyorum.
- d) Alışveriş yapmanın çekiciliğine karşı koyamıyorum.
- e) Diğer bir nedenle (Açıklayınız):
- f) Bu soruya yanıt vermekte zorlanıyorum.
- g) Yanıtım yok

20)Kredi puanınızı artırmak için size göre aşağıdakilerden hangisi iyi bir yöntem olabilir?

- a) Bütün kredi kartlarının iptali
- b) Sadece bakiyesi en yüksek olanların ödenmesi
- c) Faturaların tamamının zamanında ödenmesi (elektrik, su, telefon, vb... faturaları)
- d) Kredi kartının asgari borcunun ödenmesi
- e) Kredi borçlarının tamamının zamanında ödenmesi

21)Siz veya aileniz, aşağıda verilen finansal hizmetlerden hangilerini kullanıyorsunuz?

- a) Tüketici kredisi
- b) Banka cari hesap
- c) Banka mevduat hesabı
- d) Döviz
- e) Kredi kartı
- f) Banka plastik kartı
- g) İpotekli konut kredisi
- h) Sigorta poliçesi
- i) Yatırım fonu
- j) Hisse senedi
- k) Bireysel emeklilik fonu
- l) Diğer hizmetler
- m) Yukarıdakilerin hiçbiri
- n) Bu soruya yanıt vermekte zorlanıyorum
- o) Yanıtım yok

22)Yukarıdakilerden hangileri hakkında daha fazla bilgi edinmek isterdiniz?

- a) Tüketici kredisi
- b) Banka cari hesap
- c) Banka mevduat hesabı
- d) Döviz
- e) Kredi kartı
- f) Banka plastik kartı
- g) İpotekli konut kredisi
- h) Sigorta poliçesi
- i) Yatırım fonu
- j) Hisse senedi
- k) Bireysel emeklilik fonu
- l) Diğer hizmetler
- m) Yukarıdakilerin hiçbiri
- n) Bu soruya yanıt vermekte zorlanıyorum

23)Eğer çalışıyorsa, anneniz aşağıdaki iş gruplarından hangisinde yer alır?

- a) Vasıflı işçi, tarım dahil
- p) Vasıfsız işçi, tarım dahil
- c) Ordu veya polis teşkilatı personeli
- d) İşkadını, girişimci
- e) Devlet memuru
- f) İmalat sanayinde yüksek tahsilli uzman
- g) İmalat sanayinin dışında yüksek tahsilli uzman
- h) Yüksek tahsili olmayan çalışan
- i) İşsiz
- j) Emekli
- k) Ev içi çalışanı
- l) Diğer grup
- m) Cevap vermekte zorlanıyorum

24)Eğer çalışıyorsa, babanız aşağıdaki iş gruplarından hangisinde yer alır?

- a) Vasıflı işçi, tarım dahil
- p) Vasıfsız işçi, tarım dahil
- c) Ordu veya polis teşkilatı personeli
- d) İş adamı, girişimci
- e) Devlet memuru
- f) İmalat sanayinde yüksek tahsilli uzman
- g) İmalat sanayinin dışında yüksek tahsilli uzman
- h) Yüksek tahsili olmayan çalışan
- i) İşsiz
- j) Emekli
- k) Ev içi çalışanı
- l) Diğer grup (Açıklayınız):
- m) Cevap vermekte zorlanıyorum.

25)Aşağıdaki gruplardan hangisinde yer aldığımızı düşünüyorsunuz?

- a) Giderlerimizi zar zor karşılıyoruz. Yiyecek için bile paramız yok.
- b) Yiyecek için yeterli paramız var ancak giysi almak sıkıntıya yol açıyor.
- c) Yiyecek ve giyecek almak için yeterli paramız var ancak dayanıklı malları almak sıkıntılı. (TV, buzdolabı vs.)
- d) Dayanıklı tüketim mallarını almakta sıkıntımız yok ancak araba gibi pahalı bir şeyi satın almak zor
- e) Pahalı şeyleri bile satın alabilir (ev, yazlık, araba vs.)
- f) Bu soruya cevap vermekte zorlanıyorum.
- g) Cevabım yok.

26)Aşağıdaki ifadeleri doğru ya da yanlış olarak değerlendiriniz. (Bilgi olarak)

- a) Ürünlerin fiyatının artması alım gücünü düşürür.
- b) Kredi kartı sahibi sınırsız harcayabilir.
- c) Günlük ihtiyaçlarımızı satın almak için tasarruflarımızı kullanırsak fazla harcama yapmış oluruz.
- d) Paranın değeri 10 yıldan sonra iki katına çıkabilir.
- e) Tasarruflar giderleri çıkarttıktan sonra kalan fazladan gelirdir.
- f) Faiz oranı tasarrufların gelecekteki değerini etkiler.
- g) Gelir Çizelgesi bir ailenin belli bir dönem içindeki gelirlerini ve giderlerini gösterir.
- h) Kredi kartı sahibi olmak bir kimsenin alım gücünü artırır.
- i) Nakit için kredi kartı kullanmak en ucuz finansman şeklidir.
- j) Bütün yatırım türleri karlıdır.
- k) Yatırım yapmak için borç alabiliriz.

27) Aşağıdaki ifadeleri doğru ya da yanlış olarak değerlendiriniz. (Davranış olarak)

- a) Giderlerimin bir kısmını veya tamamını takip ederim.
- b) Alışveriş yaptığım zaman fiyatları karşılaştırırım.
- c) Gelecekteki ihtiyaç ve isteklerim için bir kenara para koyarım.
- d) Harcamalarım için bir bütçe kullanırım.
- e) Borçlu olduğum parayı zamanında öderim.
- f) Paramı idare etmek için hedefler koyarım.
- g) Paramın idaresine dair hedeflerime genellikle ulaşıyorum.
- h) Para idaresiyle ilgili konuları ailemle konuşurum.

Anketimiz bitmiştir. Zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz.

EK-2. Valilik İzni

T.C.
HATAY VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-32889839-605.01-66112052
Konu : Behiye CANTÜRK'ün
Araştırma İzin Onayı

16.12.2022

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : İskenderun Teknik Üniversitesi Rektörlüğünün (Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü)
09/12/2022 tarihli ve E-21065658-302.99-83817 sayılı yazısı.

İskenderun Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Ekonomi Finans Ana Bilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi Behiye CANTÜRK'ün "Ortaöğretim Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Çalışma: İskenderun Örneği" başlıklı tez çalışması için uygulama izin talebi İlgi'de kayıtlı yazıyla istenmektedir.

Söz konusu çalışmanın "Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 81576613-10.06.02-E.1563890 (2020/2) sayılı Araştırma Uygulama İzinleri Genelgesine" uygun olduğundan, ilgilinin araştırmanın Müdürlüğümüzün izni ile denetimi ilçe millî eğitim müdürlükleri ve okul/kurum idaresinde olmak üzere, kurum faaliyetlerini aksatmadan, gönüllülük esasına göre, **elde edilen verilerin kamuoyu ile paylaşılmadan önce Müdürlüğümüzün ilgili birimine iletilmesi, "yayınlanmasında sakınca yoktur" yazısını alması**, onaylı bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen ve **uygulama sırasında da mühürlü, imzalı örnekten çoğaltılan veri toplama araçlarının kullanılması koşuluyla**, Ek'te bulunan Araştırma Uygulama İzinleri Komisyon Tutanağı gereğince; İlimiz İskenderun ilçesine bağlı tüm resmi liselerdeki öğrencilere yönelik Ek'te yer alan anketin uygulanmasını, olurlarınıza arz ederim.

Mahmut SABAH
Şube Müdürü

OLUR

Seyit Ali BÜYÜK
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

teknoversite **AYRICALIĞINDASINIZ**

İSTE

